

UNE SUMMA GRAMMATICALIS DU XIIIe SIÈCLE, AVEC GLOSES PROVENÇALES

Le ms. 16671 du fonds latin de la Bibliothèque nationale (ancien n° 1569 du fonds de la Sorbonne) est un ms. de petit format relié aux armes du cardinal de Richelieu. Dans son *Inventaire des Mss. latins de la Bibliothèque nationale*, L. Delisle en a décrit sommairement le contenu : « Orthographia magistri Parisius de Altedo. — Copia nominum — Magistri Guillelmi Summa dictaminis. — Modi significandi versificati compositi a magistro Johanne de Marvilla, et eosdem scripsit Jacobus de Bellomonte in Marvilla anno 1334. » (XIIIe et XIVe s.).

Ce recueil d'ouvrages grammaticaux a déjà attiré l'attention de divers savants, parmi lesquels, au siècle dernier, Littré, Thurot, Hauréau. Le premier l'a signalé brièvement, à propos des ouvrages de maître Guillaume, au t. XXII (1852) de l'*Histoire littéraire de la France* (pages 26-27) ; Thurot a donné en 1868 dans son grand ouvrage intitulé *Notices et extraits de divers mss. latins concernant les doctrines grammaticales au moyen âge* (pages 39, 42-43) les incipits de l'*Orthographia*, de la *Copia nominum*, de la *Summa dictaminis*, et recueilli (pages 428-437) quelques-uns des mots latins qui figurent dans la *Copia nominum*. Hauréau n'a pas consacré, à ma connaissance, de notice spéciale à ce ms., mais il en a relevé lui aussi les incipits dans son précieux recueil manuscrit intitulé *Initia operum scriptorum latinorum* (n° 2392 des nouv. acq. lat. de la B. N.). J'ajoute que le folio 44 v° du ms. (partie renfermant le traité versifié de Josse de Marville copié à Marville, patrie de l'auteur, aujourd'hui Meuse, canton de Montmédy) en 1334, a été reproduit en héliogravure pour l'École des Chartes (n° 45 du nouveau fonds des fac-similés).

La *Summa grammaticalis*, dont l'auteur se nomme dans l'explicit *magister Guillelmus*, occupe dans le manuscrit Lat. 16671

les folios 21 à 39, sur trois colonnes pour la première partie. Elle se compose de trois traités en apparence distincts, mais qui sont en réalité trois chapitres d'un même ouvrage : un *De declinatione*, un *De regimine*, un *De dictamine*. Tous trois ont été copiés par le même copiste. L'unité originelle de l'ensemble est, d'ailleurs, confirmée par l'examen du parchemin et par la constatation que les côtés poil et les côtés chair y alternent régulièrement. Les fautes de copie et les graphies fantaisistes sont nombreuses. Il ne pouvait être question de les noter avec minutie ; nous nous sommes contenté de relever en bas de page les plus notables.

Le premier traité ne porte pas de titre. C'est celui auquel nous avons donné celui de *De declinatione*, alors qu'une mention du XVe siècle, retenue par L. Delisle, le désigne sous le nom de *Copia nominum*. Il indique successivement les règles des quatre déclinaisons latines en donnant des exemples de noms masculins, féminins et communs aux deux genres classés selon leurs désinences dans l'ordre alphabétique des lettres initiales. Le *De declinatione* fournit ainsi trois mille noms environ, noms propres et noms communs, substantifs et adjectifs, certes pas tous les noms de la latinité, mais ceux que l'auteur donne comme utilisés, de son temps, dans les milieux de clergie (*omnia nomina quantum ad usum modernorum usitata*). Ces noms sont quelquefois enregistrés purement et simplement, quelquefois expliqués par des synonymes ou par de courtes gloses latines, et de loin en loin (surtout vers la fin) provençales.

En dehors des mots abstraits, qui sont les plus nombreux, ces vocables peuvent être groupés sous des chefs variés : mythologie, institutions antiques, théologie, astronomie, philosophie, histoire naturelle, médecine, organes et particularités du corps humain, alimentation, maladies et remèdes, construction, habitation, ameublement, habillement et toilette, métiers, vie rurale, phénomènes météorologiques, animaux, produits du sol, arbres et arbustes, fruits et légumes, art et équipement militaires, mesures et monnaies.

Le choix de ces noms ne laisse pas que de surprendre parfois, de même que les définitions et les homonymies qui s'efforcent d'en préciser le sens, non sans candeur ou maladresse. En

voici quelques exemples pris au hasard dans la première déclinaison :

Arteria, quedam vena que est in gutture.
Acella, sub qua sunt pili.
Basilica, capella regis.
Cervica, percussio colli.
Flaminea, uxor capellani vel via quedam Rome.
Nausea, id est vomitus in mari.
Poetria, quidam liber Oracii.
Sanguisuga, quedam bestia.
Simphonia, instrumentum.

Un peu plus que sur le vocabulaire latin, qui pourrait, naturellement, donner lieu à de plus amples commentaires, nous insistons sur les noms provençaux, en raison de la nouveauté de leur présence dans un vocabulaire latin de cette époque, en raison aussi de l'intérêt particulier que présentent certains d'entre eux. Ces noms, des substantifs surtout, mais aussi quelques adjectifs, sont au nombre d'environ trois cents.¹ Il est difficile d'ailleurs d'en faire le compte exact, la forme provençale pouvant se confondre dans certains cas (rares, d'ailleurs), avec la forme latine.

Ils n'offrent pas tous le même intérêt, soit qu'ils aient été déjà signalés dans des documents littéraires ou autres où leur sens n'est pas douteux, soit que la forme nouvelle sous laquelle ils apparaissent ici ne dépasse pas la valeur d'une simple variante. Mais il en est qu'on chercherait en vain non seulement dans le *Lexique roman* de Raynouard, mais encore dans le *Provenza-*

1. Ces gloses provençales ont fait l'objet, de notre part, d'une communication à l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres le 22 janvier 1932. Nous avions alors l'intention de les publier, avec une notice sur le ms. lat. 16671, dans les *Notices et extraits des mss. de la Bibliothèque nationale* (cf. C. BRUNEL, *Bibliographie des manuscrits littéraires en ancien provençal*, 1935, p. 65, n° 218). Par la suite, le regretté Mario Roques nous avait demandé le texte de la *Summa* pour le publier dans son recueil de *Lexiques latins du moyen âge*, mais la copie en avait été égarée au cours de la dernière guerre et de l'occupation allemande. Elle n'a été retrouvée que récemment dans les papiers de M. Roques, décédé le 8 mars 1961. C'est ce qui explique le long retard, qui pourrait à première vue surprendre.

lische Supplement-Wörterbuch de Lévy, fruit de dépouillements considérables et à peu près exhaustifs ; disparus des dialectes modernes, ils sont donnés ici pour la première fois avec une explication latine précise. D'autres, attestés anciennement, restaient mystérieux, le contexte des documents où ils figurent n'ayant pas suffi à en éclairer le sens. D'autres enfin, encore vivants, attestés en tout cas dans des recueils dialectaux du XIXe siècle, n'avaient pas livré de formes anciennes et avaient plus ou moins dévié de leur sens primitif. Voici quelques exemples :

Parmi les mots provençaux inconnus de Raynouard et de Lévy :

albudeca (lat., *citrus*, quidam terre fructus), mot d'origine arabe, que l'on trouve sous la même forme et avec le même sens (sorte de melon) dans un texte catalan du XIIIe siècle publié par Morel-Fatio (*Romania*, XII, 1883, p. 237) et sous la forme *albuesca* dans le leudaire de Montréal (Aude) rédigé vers 1320 et publié par l'abbé Sabarthès (*La Leude de Montréal. Texte roman de 1321*. Paris, 1896). Le mot s'est, du reste, maintenu en catalan, en castillan, en portugais, et même en patois périgourdin (*aubieco*). Voir A. Thomas dans *Romania*, XXXV, 1906, p. 109 et C. Brunel, *Recettes médicales de Montpellier en ancien provençal* (*Romania*, LXXVIII, 1957, p. 319). L'auteur renvoie au DICCIONARIO CRÍTICO ETIMOLÓGICO DE LA LENGUA CASTELLANA de J. Corominas et au *Französisches etymologisches Wörterbuch*, art. al-bitichah.

bordolaiga (lat. *pepo*, melon) donné par Mistral sous la forme *bourdoulaigo*, mais avec le sens de « pourpier ». Le mot figure dans notre vocabulaire sous la forme latine.

portulaca avec cette vague définition : « quedam herba ».

cabramasa (lat. *grando*, grêle), dont le seul exemple, du XVIe siècle, connu jusqu'ici, est relevé par Lespy et Raymond, *Dict. béarnais*, sous la forme *crabamasse* et donné par ces auteurs comme encore vivant vers 1880 dans la région de Saint-Gaudens (*massacrabo* grésil, *massacraba* grésiller). Il s'agit d'un vocable

formé de *cabra* (chèvre) et de *massar* (tuer, frapper), du type de *matabiau*, *escornebion*, *escanecrabe* qui ont laissé des traces assez nombreuses dans la toponomastique du Midi de la France. Cf. *Escornebœuf* (Gers, cant. de Gimont), *Escanecrabe* (Haute-Garonne, canton de Boulogne-s-Gesse), *Massebœuf* (Alpes-Maritimes et Var), *Matabiau* (Toulouse), peut-être Massabielle (nom de la célèbre grotte de Lourdes). L'habitude de placer le verbe après le substantif s'est conservée sinon dans les noms de lieu, du moins dans certains noms communs comme *capleva*, *calleva* (bascule).

cugulada (lat. *cirris*, ou mieux *ciris*, par un seul *r*), alouette huppée, cochevis, et aussi poisson dont la tête est surmontée d'une sorte de crête (Mistral *couquihado*).

remoli (lat. *vortex*, remous), Lespy *arremoulli*, vocable qui donne vraisemblablement l'étymologie de *Remoullins*, localité du Gard, située sur la rivière Gardon, près d'un coude brusque de cette rivière. Cf. le Remouly, rivière, dans le département de l'Aude.

repapiement (lat. *desipientia*, radotage), dont on ne pouvait alléguer aucun exemple ancien, mais qui vit encore en certaines régions sous la forme verbale *repapia* et dont Lespy atteste la survivance en Béarn (*repapiadge*, *repipiadge*).

Quant aux mots de sens inconnu ou douteux dont les lexicographes avaient déjà relevé des traces anciennes, mais sur la véritable signification desquels ils n'avaient que peu ou point de lumières, on peut citer, entre autres, **esturon** et **mascot**.

Le seul exemple connu jusqu'ici d'*esturon* et relevé par Lévy se trouve dans le texte provençal du Leudaire de Montréal (Aude) rédigé vers 1320 et publié par M. l'abbé Sabarthès : « Item *esturos* ni maut (mot inexplicé lui aussi) ni vims (osiers) [no] donan re. » Faute de terme de comparaison, Lévy laisse *esturos* et *maut* sans explication, comme l'éditeur du Leudaire. Pour *esturon*, notre vocabulaire l'aurait tiré d'embarras. Il s'agit de nattes de joncs tressés (*mata facta ex juncis*).

L'insertion de *mascot* avec le sens de *leno* dans notre vocabulaire nous donne aussi la clef d'un terme qui figure dans un texte de la même région que le précédent, terme que Lévy a également relevé, mais dont il n'avait pas le moyen d'éclaircir le sens. Il s'agit du texte roman des Coutumes de Narbonne (1222-1223) publié par G. Mouynés, avec le texte latin en regard, dans son *Inventaire des archives communales de Narbonne antérieures à 1790* (série AA, 1871, p. 26^b). Le passage obscur se réfère au châtement bien connu infligé aux adultères, châtement qui consistait à leur faire parcourir les rues de la ville nus ou légèrement vêtus, « la *mascota* devant anant », « *precedente eos mascota* », dit le texte latin. Il s'agit, nous le savons maintenant, de l'entremetteuse.

Le deuxième traité, en réalité deuxième chapitre de la *Summa grammaticalis* de maître Guillaume, peut prendre le titre de *De regimine*. C'est, comme l'a noté Littré (*loc. cit.*), un très court exposé des cas exigés par les différents compléments dans la langue latine.

Le troisième est un *Ars dictaminis*, exemple nouveau, mais trop peu développé à notre gré, d'un genre dont on sait qu'il a fleuri, surtout au moyen âge, en Italie et en Provence. Il porte, toujours selon le résumé de Littré, « sur les six choses à observer quand on écrit une lettre, à savoir la salutation, la captation, le proverbe, la narration, la pétition et la conclusion ».

Qui est ce *magister Guillelmus* (Guillaume ou Guilhem) auteur déclaré de la *Summa grammaticalis* ? Le prologue qui précède la première partie ne nous apprend rien de sa personnalité, non plus que du temps et du lieu où il écrivait. Il y est dit seulement que l'auteur a travaillé sur les instantes prières de ses compagnons (*socii*). Littré l'a cru Français, pour la raison qu'il aurait expliqué par deux mots français, *portier* et *manieres*, les mots latins *janitor* et *modi*. Mais la forme *portier* est commune au français et au provençal, et le manuscrit porte non pas *manieres*, mais *maneries* (*diverse maneries*), locution qui appartient au latin scolastique et non au français ni au provençal. Selon

toute vraisemblance, il était Languedocien, comme on peut le déduire de la préférence qu'il donne, dans le choix de ses exemples, à des villes du midi de la France, Bordeaux, Toulouse, Carcassonne et Narbonne, et aussi peut-être du fait que certains des mots provençaux qu'il allègue et qu'il nous explique pour la première fois se retrouvent spécialement dans des textes de Narbonne, Carcassonne et Montréal-de-l'Aude. On peut conjecturer aussi, avec Thurot, que l'auteur de la *Summa grammaticalis* est le même qu'un « magister Guillelmus », auteur de Règles sur la quantité des syllabes médiales, précédées d'une préface par un anonyme, ouvrage signalé par Thurot lui-même.¹

Pour préciser l'époque et la région où ce « magister Guillelmus » a vécu, écrit et très probablement enseigné, nous ne disposons que de données assez vagues. Les graphies des vocables provençaux correspondent à celles qui nous sont fournies par les textes de la première moitié du XIIIe siècle. Quant aux indications que l'on peut tirer de l'étude paléographique du manuscrit, à supposer qu'il soit l'œuvre d'un copiste contemporain, elles sont forcément peu précises, étant donné la rareté des manuscrits datés de cette époque provenant à coup sûr des parages du Languedoc ou de la Provence. Il s'agit d'une lettre de somme comportant des abréviations nombreuses et présentant les caractères d'une minuscule gothique déjà formée. Il ne s'y rencontre aucun des traits particuliers au moyen desquels se décèle, en règle générale, une origine méridionale. Peut-être le copiste n'appartenait-il pas à ces régions. Le relevé des lettrines, assez nombreuses et presque uniformément rouges, confirme cette impression. Pour la localisation, elles n'ont rien de spécifiquement méridional. Pour la datation, on y peut relever la présence d'un T mi-capital, mi-oncial en forme de faucille assez courant en France au XIIe siècle, plus rare au XIIIe et dont le dernier exemple de moi connu se trouve dans un manuscrit daté de 1218 (Arsenal 887).

Les lettres initiales qui paraissent dans les intitulés des modèles donnés dans la partie intitulée *De dictamine* auraient dû, semble-

1. *Notices et extraits de divers manuscrits latins...*, Paris, 1868, p. 43, sous la cote S. V. [Saint-Victor] 17. XIIIe siècle, fol. 256 v° à 259.

t-il, fournir d'utiles synchronismes. Il n'en est rien, soit qu'elles aient été mises au hasard, soit qu'elles aient été défigurées par le copiste. En voici le relevé :

- un empereur (G)
- un pape (G)
- un roi de France (L)
- un comte de Bretagne (non désigné par une initiale)
- deux cardinaux (P, cardinal-prêtre du titre de Saint-Laurent et P, cardinal-diacre du titre de Sainte-Anastasie)
- deux archevêques de Bordeaux (B et R).

On trouvera ci-après le texte intégral des trois parties de la *Summa grammaticalis* de maître Guillaume : *De declinatione*, *De regimine*, *De dictamine*. Pour l'édition les règles suivantes ont été adoptées :

1° Les graphies, même aberrantes, ont été scrupuleusement respectées, mais les formes correctes ont été assez souvent indiquées en note, pour aider le lecteur et faciliter l'utilisation du vocabulaire.

2° Les citations d'auteurs ont été également identifiées en note, dans la mesure du possible.

3° Les noms provençaux ont été imprimés en caractères demi-gras.

Paris

Charles SAMARAN.

SUMMA GRAMMATICALIS

(Paris, Bibl. nat., Lat. 16671)

I. De declinatione.

Fol. 21.]

Ad precum sociorum meorum instanciam expergiscens, omnia nomina quantum ad usum modernorum usitata pro posse meo in unum volumen redigere destinavi. Cum nemo possit esse bonus latinator nisi sit bonus declinator, et maxima difficultas sit in declinationibus, ut testatur Pris., circa nominum declinationes est insistendum¹. Set, ut dicit Boecius, non tantum in magnis, set etiam in minimis invocandum est summum principium, sine quo nullum recte fundatur exordium; inde est quod summum principium, socii, invocemus, ut presens opusculum felici fine dignetur terminare. Et primo de prima declinatione secundum ordinem alphabeti tractetur, post de secunda, et sic deinceps.

De nominibus femininis in a.

Anima. e. abus in dativo et ablativo.
Amicicia. e.
Ara. e. pro altari, longa; hara pro domo porcorum, brevis, cum aspiratione.
Area. e. in qua teruntur messes.
Arula. e. parva ara.
Areola. area porcorum.
Angustia. labor.
Angaria. idem.
Amasia. quam amat aliquis.
Amica.
Alga. quedam herba que nascitur in mari.
Arteria. quedam vena que est in guture.
Armonia. id est consonantia.
Accidia. peccatum mortale.
Allopecia². fluxus capillorum quando cadunt pili.
Allotetra³. quedam figura.

Allegoria est secundum quod David, occidit Goliath, id est Christus diabolum.
Artetica⁴. quedam infirmitas.
Alimonia. nutritura.
Acella⁵. sub qua sunt pili.
Ala. le.
Ancilla. mulier ab antistite.
Alvina. pinguedo ventris.
Armilla. ornatus.
Aluta. e.
Ancora.
Anthera. granum rose.
Agonia. lis.
Aquila. avis quedam.
Aqua.
Amurca. fex olei.
Archa.
Asina. bus in dativo et in ablativo pluralibus.
Asella.
Asellula.
Avicula. parva avis.
Agnicula. parva agna.
Astucia. id est caliditas.
Aristologia. herba et dicitur ab ares, quod est virtus et stolon, longum.
Arismetica. ars.
Astronomia. ars.
Astrologia. id est sermo de astris.
Amphora. vas in quo ducitur aqua.
Audacia. a qua dicitur homo audax.
Acerra. vas in quo ponitur thus.
Arista. id est spica.
Ancilla. e.
Acrimonia. quedam herba.
Audiencia.
Avaricia.
Arimacia⁶. quedam villa virtuosa ubi vigent scole.
Amphibolia. dubius sermo.

1. Littré (*loc. cit.*) a donné la traduction de cette partie du prologue.2. Corr. *alopecia*.3. Corr. *allotheta*.4. Corr. *arthritica*.5. Corr. *axella*.6. Corr. *Arimatia*.

Amphibologia. idem.
Aranea. quedam bestia.
Apotheca. domus cui victus traditur ornus.
Alea. in qua luditur, et dubitacio, unde Ovidius ; Alea grandis inest¹.
Alapa. percussio in maxillis.
Antiqua. porta anterior, tamen dicitur antiquum.
Antela. prior arcus celle.
Anticura. nomen insule.
Antiphona. cantus in ecclesia.
Armatura. e.
Amatura. e.
Apologia. sermo falsus.
Ariologia. sermo de divinatione.
Acirologia. figura, cum sperare ponitur pro timere.
Auditura. e.
Agricoltura. e.
Abbas. e.
Aula. e.
Aratura. ab arare, et sciendum quod a quolibet verbo potest derivari nomen femininum prime declinationis habens similitudinem cum futuro participii active vocis et gerit significationem sui verbi, unde, si ignoretur significatio, ad verbalia recurritur.
Ardea. quedam avis.
Aurifodina. locus in quo foditur aurum.
Argentifodina. in quo foditur argentum.
Auricula. parva auris vel auris asinorum.
Aggresta. que fit ex racemis immaturis.
Arrogantia. id est superbia.
Agena². id est lingua libre.
Accionaria. id est mangonaria.
Aurora.
Animantia. a qua dicitur animatus.
Affectantia. id est desideracio.
Afficiencia. idem.
Avicula. parva avis.
Amentia. id est insaniam.
Arrepticia. mulier demoniaca.
Argilla.
Antena. quedam corda que est in nave.
Abstinentia.
Agrippa. quoddam unguentum et est proprium nomen.

Adjacentia. hec, dativo abbas significat inadjacentia.
Anglia. quedam regio.

[Fol. 21 v°]

Alternantia. id est variatio.
Africa. quedam terra.
Asya. quedam terra.
Aura. e.
Ardalia. mulier legatrix³.
Arra⁴. e. unde subarro. as.
Anagogia tractat de superne patrie gaudiis.
Amancia. e.
Avena. genus bladi et calamus.
Alligantia. id est ligamentum.
Anna. mulier.
Anathomia. recta divisio.
Armenia. quedam regio.
Asafetida. herba quedam.
Avancia. herba, unde versus : Salvia, castoreum, lavendula, primula veris, nastra, avancia curat paralitica membra.
Analogia. rectus sermo.
Appetentia. id est desideratio.
Archadia. terra.
Aurificina. ubi coquitur aurum.
Argentificina. ubi coquitur argentum.
Affrodisia. tempus amittendi sperma.
Auraria. mulier deceptorica ab aura quia sic mulcet sicut aura.
Auca. ce.
Arabia. quedam terra.
Amitta. ex parte patris.
Avicula⁵. parva avis.
Arthrocrea. id est rosola.
Abolla. vestis qua utuntur nobiles.
Apostola. Maria Magdalena.
Avia. istius mater matris vel patris.
Atavia. mater avie.
Alliata. cibus qui fit ex alliis.
Allogobra⁶. mulier aliena in fide non re.
Apparentia.
Anguilla. di[iminutivum]⁷ de anguis voce.
Ansa. olle. ansula diminutivum.
Ampulla. e.

1. Talibus admissis alea grandis inest (*Ars*, I, 376).

2. Corr. *agina*.

3. Corr. *ardelia* et *leatrix*.

4. Corr. *arra*.

5. Répétition. Cf. ci-dessus p. 165, col. 2.

6. Corr. *allobroga* (?)

7. Ici comme dans la suite *di* signifie *diminutivum*.

Apoplexia. infirmitas capitis cum aliquis amittit sensum et verba.
Aureola. martirum corona.
Alauda. quedam avis.
Avellana.
Apocopa est remotio in finem dictionis ut lege pro legere.
Annona. bladum sufficiens anno.
Arsura. e.
Antonomasia valet excellentia.
Antipophora. tacite objectioni responsio.

De communibus.

Archimandrita. archiepiscopus.
Arcianista. magister dialectice.
Apella. sine pelle ventris.
Anna. e. masculini generis, pro principe.
Archilevita. archidiaconus.
Alienigena. genitus vel genita in alio loco.
Auriga. ducens quadrigam.
Apostata. perversus vel perversa.
Artigera. apparens in arte.
Anachorita. superna colens.
Agonista. litigans.
Assecla. serviens.
Arabonista¹. dans aras.
Aurigena. genitus vel ta, ex auro.
Ambubaga. dominus de trufas.
Annanias. proprium nomen.
Azarias. similiter.
Regula. Omne nomen terminatum in *as*. prime declinationis est masculini generis et facit accusativum in *an* productam vel in *am* correptam, ut Ananian vel Ananiam, et vocativus terminatur in *a* productam.

De nominibus femininis prime declinationis in b.

Buca. ce.
Bacha. sacerdotissa.
Baca. fructus lauri et lapis preciosus.
Benivolentia. e.
Bucina. e.
Bucula. e. parva buca.
Bucella. e. panis.
Barba. e.
Babilonia. e. civitas.
Balista. e.
Beta. e. caulis.
Buglosa. herba. lingua bovis.

Bubala. quoddam animal.
Biota. vas habens duas aures.
Barchinona. quedam villa.
Bestia. bestiola.
Bruma. id est gelu.
Bellona. dea belli.
Bellua.
Bractea. lamina argenti.
Bracteola. parva bractea vel cascavellum.
Blatera. id est vespertilio.
Blasphemia.
Basilica. capella regis.
Bononia. civitas.
Balena. piscis.
Benificentia.
Barbara. quedam sancta.
Bubulcaria. custodiens boves.
Balsamica. quedam herba.
Bria. mensura et vas romipetarum mensurans vinum.
Bulla. domini pape et nota que fit in facie latronum.
Bracae. arum.
Baie. arum. quedam civitas.
Babtista. sanctus Johannes.

De nominibus prime declinationis femininis in c.

Cantilena. e.
Cotidiana. febris.
Carta. e.
Carteria. mensura bladi.
Cancellaria.
Cerimonia. oblatio facta de cera.
Cera. e.

[Fol. 22.]

Carentia.
Cabana. cabanula.
Clepedra. dosillus.
Celatura. taladura².
Carica. dactilus.
Crespita³. sotularis magnus monachi.
Cathedra.
Cratera. cifus.
Crumena. borsa.
Camera.
Cultura. habet multas significationes sicut hoc verbum *colo* et tot.
Caruca⁴. quedam avis.

1. Corr. *arrhabonista*.
 2. Corr. *caladura*.
 3. Corr. *crepida*.
 4. Corr. *civruca*.

- Cautela.** sapientia.
Corruptela.
Coquina. culina idem.
Consanguinea. consobrina.
Cedula. parva carta.
Camisia.
Candela.
Castrimargia¹. gulositas.
Cataracta. via subterranea et infirmitas oculorum vel fenestra celi.
Carina. navis.
Cimba. idem.
Cuticula. parva cutis.
Clausura.
Columba.
Colubra.
Crusta. crustula, di.
Cinomia. musca canina.
Cicada. bestia.
Cuna. in qua jacet puer.
Comedia. sermo villanus.
Cellula. parva cella.
Cosmografia. mundi descriptio.
Cronografia. temporis descriptio.
Crepatura.
Coclea. vitis parietis et testa tartuge.
Custodia.
Crepitantia. id est sonantia.
Clientela. familia.
Cirotheca. regimen² manuum.
Cista. cistella, di.
Cremacula. cathena ferrea qua ponitur lebes super ignem.
Cerva. quedam bestia.
Continentia.
Gervesia. vinum factum de blado.
Castimonia. castitas.
Cingula. equi.
Clibanaria. furneria.
Cisterna. ubi est aqua pluvialis.
Crapula. superfluitas comestionis.
Conscientia.
Collecta.
Cupedia. gulositas, unde Augustinus : ubi religiosissimus delicatissimis cibis potest uti sine cupedia.
Corona. rasura capitis et consorcium.
Capra.
- Cephalica.** vena capitis.
Capella. parva capra vel ecclesia.
Caruncula. parva caro.
Cardiaca. passio cordis.
Corda.
Chimera. figmentum.
Cithara. instrumentum.
Conpescentia.
Cavatura.
Cathacumba. id est cloacha.
Campana. esquilla.
Custodela. parva custodia.
Cutisara. id est briantus.
Cortina.
Catapucia. quedam herba faciens cacare.
Clitella. vas cartarum.
Coma. cesaries.
Casa. casula, di.
Camena.
Caseata. facta ex caseis.
Cavea. id est gabia vel fossa.
Caveola. di.
Culcitra. ubi jacent homines.
Corda. cordula, di.
Caverna. cavernula, di., id est fossa.
Crematura.
Capsa. capsula, di.
Cirografia. scriptura manuum.
Cuculla.
Cauda.
Cartillega³. teneritas auris.
Cura.
Captura. cum quid capitur.
Curia.
Collirida. neula.
Clitella⁴. honus.
Clava. massa.
Cassida. id est galea.
Catapulta. sagitta barbara.
Copula. copulancia, conjunctura.
Convertentia.
Consequentia.
Concrepantia. id est concordia, idem consonantia.
Conculcantia⁵. geminatio verborum vel caussigatio⁶.
Contentia.
Corroborantia. idem corroboratio.

1. Corr. *gastrimargia*.

2. Corr. *legumen*.

3. Corr. *cartilago*.

4. Cf. *clitella*, vas cartarum, même col.

5. Corr. *concalcantia*.

6. Corr. *caussigatio*, latinisation (prov. *causigar*).

Confirmantia.
Confratria.
Cavilla.
Cutella. prurigo cutis.
Conjectura. meditatio.
Cena. comestio. cenula. di.
Canicula. parva canis et quedam stella.
Cata. catella. di. parva cata et parva cathena.
Caterva. consorcium.
Culpa.

[Fol. 22 v°.]

Crescentia.
Caristia. bladi vel alicujus talis.
Cachezia. mala dispositio.
Condonantia. indulsio.
Considentia. simul cadentia.
Camphora. succus herbe.
Caprea. capra silvestris.
Cripta. id est clota.
Capa. e.
Genophagia. communis comestio.
Cassia. id est cassa. cassiola. di.
Concupiscentia.
Camomilla. quedam herba.
Castata¹. in qua fuit positus sanctus Laurentius. craticula idem.
Gaupona. taberna et tabernaria.
Caula. habitatio gregis.
Contumelia. obprobrium.
Conservantia.
Confirmantia.
Curvatura.
Corea. balada et concentus. quatedra scriptoris.
Coxa. crus et locus.
Calvaria. deceptio et locus.
Cornicina. mulier que cornat.
Creta. qua parant pelliparii pelles.
Censura. iudicium.
Cadentia.
Contempnentia.
Considerantia.
Constantia.
Copia.
Cervica. percussio collis.

Carentia.
Circumdantia.
Clausula.
Conca. picis.
Concubina.
Castigantia.
Castanea. pro fructu et arbore.
Cauteria. quo latro signatur dico cauteriam fore ferrum.
Coctura.
Casmia². fex auri.
Ciminata³. cibus qui fit ex cimino.
Clementia. bonitas.
Caldaria. ubi coquitur caro.
Capula⁴. per quam pergitur per mare.
Cuncta. mora.
Corrigia. corrigiola. di. et herba.
Ciragia⁵. infirmitas manuum.
Columpna. columpnella. di.
Geraria. faciens ca[n]delas.
Calabria.
Canonica.
Collega. socius.
Citarista. tangens citharam.
Conviva. cum aliis vivens.
Conpa[t]riota. ejusdem patrie.
Convena. simul veniens.
Cenobita. ejusdem cenobii.
Celicola. celum colens.
Coraula⁶. precentor vel precentrix.

De nominibus femininis prime declinationis in d.

Domina. e. domina idem.
Denariata.
Damma. quoddam animal, et est dubii generis.
Dulia. servitus homini debita.
Dragma. bisantius.
Dacia. quedam regio.
Demencia. insania.
Detrahentia. detractio.
Desidia. pigricia.
Dea. bus in plurali.
Dialetica. ars.
Diaria. fluxus ventris.
Decima.

1. Corr. *catasta*.
2. Corr. *cadmia* (?)
3. Corr. *cuminata* ou *cyminata*.
4. Corr. *scaphula* (?)
5. Corr. *cirargia*.
6. Corr. *choraula*.

Decipula. cum qua capitur lupus.
Diva. dea.
Discordia.
Dispensa.
Dominica. proprium nomen mulieris et dies dominica.
Domicella. puella et parva domina.
Diecula. parva dies.
Dieta. cibus ad opus diei et misterium diei et via unius diei.
Disciplina. displicentia.
Desipientia. repapiament.
Dialtea. quoddam unguentum.
Dextra. dextera.
Diligentia.
Domuncula. parva domus.
Detinentia.
Duricia.
Dustria ¹, sapientia.
Diomedea. ystoria de Diomede.
Differentia. distantia.
Dica. id est tallia.
Divicie.
Delicie. in singulari hoc delictum.
Deicola. Deum colens.

De nominibus in e femininis.

Eucaristia. corpus Christi.
Ecclesia.
Expensa.
Erumpna. labor vel miseria.
Eruca. quoddam granum et vermis.
Epiphania. aparitio Domini.
Evechia. bona dispositio.
Endelichia ², perfectio sive metus.
Elemosina.
Elegia. dea miserie.
Esca. cibus.
Etra ³, aer.
Emoroïssa. mulier fluxum sanguinis patiens.
Equitatura. ubi equitatur.
Experientia. ab experior.
Equipperantia. equivalentia, equipollentia idem.

[Fol. 23 r°]

Equa. abus in plurali.

Elegantia. valentia.
Eligigentia (*sic*).
Eminentia. aparentia.
Epiola. febris erratica.
Epistola.
Exuvie. spolia.
Excubie.
Ethimologia. quedam figura.
Ediculi. parva domus.
Epatica. herba.
Euphonia. bona sonoritas.
Euvangelista.

De nominibus in f. femininis.

Fama.
Flamina.
Faba.
Farina. farinula. di.
Fera.
Figura.
Forma. formula. di. voce non re. instrumentum est sutoris.
Fortuna.
Farmatia. medicina.
Fescennina. cantilena.
Femina.
Fenestra.
Forica. locus ad quem feruntur res ad vendendum.
Fascia. cum qua ligantur pueri.
Fabula. fabella.
Fistula. cistrum et infirmitas et instrumentum textoris quod alio nomine dicitur panus et fistula plumbea meatus plumbi.
Fuscina. instrumentum piscatoris.
Fiscina. vas quo fit caseus.
Fiscella. idem.
Fabroria ⁴, ubi plures fabri manent.
Fabrica. ubi faber fabricat.
Facula. parva fax.
Fortia. castris.
Furca. furcula. di.
Fidicina. jocularitrix.
Fidecula. parva corda vel parva fides.
Festinantia. properantia.
Famula.
Fascetia. unde facetus urbanus.
Fibra. vena.

1. Corr. *industria*.

2. Corr. *entelechia*.

3. Corr. *aethra*.

4. Corr. *fabriaria*.

Ferula. palmataria.
Filomena. avis.
Filia. abus in plurali, filiola, di.
Frequentia.
Feria.
Favilla. ignis.
Fovea. fossa.
Fornacula.
Ficticia ¹. popia.
Fibula.
Fimbria. extremitas vestis.
Fidelia. olla.
Flebotomia. cum aliquis minuit sibi.
Ferventia.
Facundia. unde facundus.
Fecundia. habundantia.
Flaminea. uxor capellani vel via quedam Rome.
Fantasia.
Fuga. cum aliquis fugat vel fugit, fluentia.
Fallatia. deceptio.
Framea. spatula.
Fidutia. fidantia.
Farmacopola. vendens oleum.
Fratricida. id est occidens fratrem.
Francigena.
 Et quoniam, ut testatur Pris., quod *ph.* sumitur loco *f.*, utile duximus nomina que a *ph.* incipiunt hic ponere.
Philosogea. amor terrenorum.
Philosobia. amor superbie.
Philosophia. amor sapientie.
Philologia. amor loquacitatis,

De nominibus in g. femininis.

Gallia.
Ganna ². meretrix.
Gemma. lapis preciosus.
Gelima. garba.
Germana. soror.
Gamorrea ³. fluxus generationis.
Gratia.
Gramatica.
Giara. insula.
Galanga. quedam species aromatica.
Gaza. pecunia.
Glabella. ctenca.
Gladula ⁴. colli.
Geometria. quedam ars.

1. Cf. *ficticius*, res ficta (p. 185, col. 2).

2. Corr. *ganea*.

3. Corr. *gonorrhœa*.

4. Corr. *glandula*.

5. Corr. *gleba* (?).

Glarea. terra tenax.
Galea. in turmis galeas, in aquis dico galeas.
Genealogia. sermo generationis.
Gladiatura.
Geometria. terre divinatio.
Genitura.
Geba ⁵. gebula, di.
Girovaga. vagans per mundum.
Gula.
Gehenna. locus inferni.
Gena. maxilla.
Gloria.
Gaditana. mulier stans juxta metas Herculis.
Gemellipara. pariens geminos.
Guta. aqua et est infirmitas.

De nominibus in h. femininis.

Habundantia.
Habena.
Herba.
Historia.
Hora.

[Fol. 23 v°]

Hostia.
Hasta.
Hospita.
Hera. domina.
Herculeia. historia facta de Hercule.
Heremita.
Heredipeta. petens hereditatem.
Herempeta. petens heremum.
Homicida.

De nominibus in i. femininis

Instantia.
Indulgentia.
Iudea.
Indigentia.
Iuventa. juvenus.
Iuvenca. vacca, juvencula, di.
Ira.
Iactantia.
Iactura. dampnum.

Iusta. mensura vini monachorum.
Iuba. crinis equi.
Insula.
Incuria. negligentia.
Inimicitia.
Inducie.
Inficie.
Injuria. injusticia.
Iusticia.
Inpericia. insipientia.
Inpedientia.
Inobediencia.
Insultantia est cum fit insultus alicui ville.
Interula. camisia.
Infula. pontificalis.
Infamia.
Ignavia. unde ignavus.
Ierarchia. liber de Trini[ta]te.
Intelligentia.
Inferie. exsequie mortuorum.
Insidie.
Ianua. porta.
Ignominia. insania.
Innocentia.
Inopia. unde inops.
Instita. vestis attingens usque ad pedes, vel ligamen mortuorum.
Invidia.
Inimica.
Ironia.

De nominibus in k. femininis.

Kalende. arum. prima dies mensis.

De nominibus in l. femininis.

Leticia.
Larva. barbacana.
Lamia. vetula incantatrix.
Laverna. dea deceptionis.
Lamina. ferri. lamina idem.
Lancea.
Lanterna.
Latrina. id est clamis.
Latrina. locus ubi cacatur.
Latricia. servitus deo debita.
Lucta. e.
Leva. e. sinistra.

Lena. mantellus vel meretrix.
Lana. e.
Lea. leenna.
Lata. biga que est supra domum.
Lucerna. unde exit lumen.
Limula. instrumentum factum ad modum lime.
Linea.
Littera.
Litura. dicitur a lino, is.
Lanceolata. quedam herba.
Lienteria.
Lagena. aque vas.
Latura¹. lavatura.
Loquela.
Lacerta. quedam bestia.
Lavendula. quedam herba.
Libitina. mors vel feretrum.
Luxuria.
Locusta. piscis vel bestia.
Literatura.
Lacuna. cavalgeria² vel fossa appa[rens] in facie ridentis.
Lucana. meretrix et fenestra id est trapa.
Lupana. meretrix.
Lupa.
Lorica. militis tunica ferrea.
Litargia³. quedam infirmitas.
Logica.
Lectica. cathedra.
Lactuca. quedam herba.
Libra. quoddam signum et libra nummorum et statera.
Lacivia. unde lacivus.
Licentia.
Lacrima.
Latebria. absconsio.
Lingua. lingua. trutine lingua.

De nominibus ma[s]culinis in l.

Levita. diachonus.
Lanista. mascalarius.

De nominibus in m. femininis.

Maria. mater Domini.
Milicia.
Mandibula. mala maxilla.

1. Corr. *lotura* (?).
 2. Corr. *canalgena* (?).
 3. Corr. *lethargia*.

Matertera. ex parte matris.
Maga. incantatrix.
Monarchia. regnum unius.
Mammona. quidam dicunt hic, quidam hoc, et est pecunia.
Migeria.
Minea. argenti.
Minerva. sapientia et proprium nomen.
Mensura. metreta.
Megea. dea inferni.

[Fol. 24.]

Machera. magnus cultellus.
Macrologia. longus sermo.
Mania. insania.
Materia.
Manphora. manica idem manicum, alia significatione instrumentum in quo mittuntur manus predonum.
Machina. mundi.
Mediantia. insula.
Medicina.
Merenda. hora merendinandi.
Mitra. episcopi.
Mustella. quedam bestia.
Murena. piscis et ornamentum mulieris.
Murenula. idem.
Mura.
Massa.
Mola. pulmentum factum ex farina et aqua, et est instrumentum molendini.
Mora. morula. d.
Mantica. maleta.
Mentula. veretrum.
Mamma. mulieris mamilla.
Musca.
Mansiuncula. parva mansio.
Musa. sapientia.
Malicia.
Malivolentia.
Mine. arum. cum aliquis minatur.
Mina. quedam mensura.
Matisca¹. vesica.
Martida². occidens martires.
Matricida. occidens matrem.
Menedula³. avis.
Mimma. jocolatrix.
Medulla.
Macula. infirmitas oculorum et labes.

Metaphora. transumptio.
Misericordia. Dei et gladius parvus qui est supra (*deux mots rayés*).
Miseria.
Mata facta ex juncis. esturon.
Modestia. temperantia.
Moneta.
Matrina.
Matrona. virago.
Matercula. parva mater.
Matricula. tabula monasterii.
Monacha.
Monachia.
Matuta. aurora.
Malicia.
Mena. luna et piscis qui est luna crescit.
Meta.
Melota. pro taxo et pelle ejus.
Muliercula. parva mulier.
Menda. macula.
Merda.
Mappa.

De masculinis in m.

Monarcha. princeps unius regni.

De nominibus in n femininis.

Natura.
Nota. noticia. nota labes. litera. signum.
Nupta.
Nuptie. arum.
Novia.
Nepita⁴. quedam herba.
Nola. squilla vel cascavellum.
Negligentia.
Norma. regula.
Nebula. collirida⁵ et spissitudo aeris.
Nausea. id est vomitus in mari.
Nigromansia.
Nutricula. parva nutrix.
Nundine. arum. feiras.
None. arum. dies mensis.
Navicula. parva navis et instrumentum textoris.
Nocturna. iii psalmi et iii lectiones. dicte in nocte.
No[c]tiluca. vermis lucens nocte.
Noctua. corvus noctis.

1. Corr. *matrisca*.

2. Corr. *martyricida*.

3. Corr. *monedula*.

4. Corr. *repeta* (?)

5. Cf. *collirida*, neula (p. 168, col. 2).

Nubicula. parva nubes.
Nequicia. crudelitas et luxuria.

De masculinis in n.

Navita. nauta.

De communibus in n.

Narbonigena. narbonica idem.

De nominibus in o femininis.

Opera. intentio.
Opella. parvum opus.
Offa. offella. di.
Obba. monachi.
Ora. pro regione et margine vestis.
Obedientia.
Offensa. cum aliquis offenditur.
Odissea. quedam ystoria.
Olea. arbor.
Oliva. fructus arboris.
Observantia.
Orbita. rotunditas.
Oblata. que offertur.
Olla. e.
Ocrea. caliga corii.
Octava. octaba idem.

De nominibus in p femininis.

Practica. scientia qua operatur medicus.
Plica. pannorum congregatio.
Priorissa.
Parentela.
Patera. magnus cifus.
Planta. plantula. di.
Piscina. ubi pisces nutriuntur et ubi
sacerdos abluit manus.
Pingua.
Prefectura. officium prefecti.
Pera. esportella.

[Fol. 24 v°]

Pretexta. nobilis vestis.
Pediseca ¹, ancilla.
Protervia. unde protervus.
Porca.
Portulaca. quedam herba.

1. Corr. *pedisequa*.

2. Corr. *pistrilla*.

3. Corr. *pyrrha*.

Plumbifodine. ubi foditur plumbum.
Plumbata. massa plumbea.
Pluvia. e.
Placenta. fogassia.
Placencia.
Popina. coquina.
Palma. victoria et manus.
Parma. scutum.
Plaga. vulnus. plaga regio et rethe.
Passura.
Proseuca. domus mendicantium.
Palea.
Pigricia. pigritancia.
Pristilla ², illud parvum quo fit panis.
Pista. ex quo fit panis.
Porta. portula. di.
Pertica.
Pena.
Pericia.
Parvipendentia.
Puerpera.
Penna. pennula. di.
Posteria. porta posterior, vel illud
quod mittitur sub cauda equi.
Pinna. cacumen muri.
Pirra ³, fornellum.
Penuria. indigentia.
Pantera. quedam bestia.
Preda.
Postuma. nata post mortem matris.
Platea. via comunis.
Pascua. plurali pascue vel pascua.
Penitentia.
Pacientia.
Prudentia.
Poetria. quidam liber Oracii.
Pluvia.
Pruvigna. filastra.
Provincia. terra.
Perfidia.
Persona.
Previdentia.
Prepositura. officium prepositi.
Providentia.
Pictura.
Petra.
Pergula. domus in alto posita.
Pantomimma. jocolatrix.
Pausa. e.
Pellicula. parva pellis.
Petiula. stamina.

Palla. mantellus.
Particula. parva pars.
Perseverantia. mali vel boni.
Permanentia.
Parthia. quedam terra.
Patria. terra.
Patina. vas in quo friguntur carnes.
Patella. di.
Papilla. mamma.
Pupilla. oculi.
Patena. coopertorium calicis¹.
Podagra. infirmitas pedum.

De masculinis

Papa. dominus apostolicus.
Patriarcha.
Planeta. celi.
Poeta.
Pergerula.
Pincerna. qui servit de vino, tamen potest esse commune.
Psalmistia.
Propheta.
Parricida. occidens patrem vel matrem.
Patricida. violans patriam.

De nominibus in q femininis.

Querimonia.
Quassatura.
Quadriga. e.
Quadragesima.
Quadragesima. scutica XL. nodorum.
Questiuncula. parva questio.
Quartana. febris.

De nominibus in r femininis.

Ruina.
Rapina.
Ripa.
Rustica.
Rixa. contentio.
Retorta. instrumentum factum de palea cum quo scalpuntur equi vel illud cum quo ligatur fasciculus.
Rota. rotula. di.
Reda. quadriga.
Rethorica. quedam ars.
Regina.
Resina. quedam species picis.

Retinentia.
Remanentia.
Repulsa. fadia.
Regia. aula regis.
Rana. quedam bestia.
Rubeta. idem.
Ramisia². fortuna.
Runa.
Rogerina. liber factus a Rogerio.
Robelia. quedam species fructus.
Ravenna. nomen civitatis.
Ruptura.
Rocheta. dorsum navis.
Ranenuncula.

[Fol. 25]

Rosa. flos.
Rapa. quedam species fructus rapus.
Ruga. guttis.
Residentia. cum aliquis facit residentiam in aliquo loco.
Ruta. herba.
Rasura.
Rata.

De conunibus.

Romipeta.

De nominibus in s femininis.

Saburra. arena maris.
Stipendiaria. accipiens stipendia.
Sporta. discus. sportula. di.
Sofena. vena juxta talum.
Suburra. platea communis.
Satira. tractus reprehensivus.
Scola.
Sstola.
Sstatua. ymago.
Sstatura. homo magne stature.
Sstatera. balansa.
Sstructura. bastimentum.
Sutura.
Serra. instrumentum ligni fabri.
Sera. lignum grossum cum quo serratur janua.
Subula. sutoris.
Sstruma. gibbus pectoris.
Scala.
Sstragula. vestis tangens pedes.

1. Corr. *calicis*.

2. Corr. *Rhammusia*.

Semita. via. strata idem.
Spuma.
Sagitta.
Scapula. dorsum.
Saga. quidam pannus.
Sagena. rete.
Scama ¹, piscis alicujus.
Spelunca. fossa.
Stela.
Salvia.
Simphonia. instrumentum.
Sinistra. manus.
Scintilla. ignis.
Spica. e.
Spira. circuitus non perveniens ad eundem punctum.
Sirena. quedam bestia.
Sstipula. tibia bladi.
Scilla. periculum maris.
Situla. ubi lac mulgetur.
Scu[?]ptura. a sculpo. is.
Superbia. e.
Simia. quedam bestia.
Sambuca. instrumentum.
Saliunca. quedam herba.
Summa. finis. Summa nummorum et gramatice.
Sarcina. pondus. sarcinula. di.
Serva. e.
Spurattia ², turpitude.
Simonia. cum aliquis ascendit gradum ecclesiasticum causa nummorum.
Sororia. uxor fratris.
Salsa. e.
Sequentia. sequela. idem.
Scutica. corrigiola.
Sevicia. crudelitas.
Sententia.
Salvia ³, quedam herba.
Sapientia. sophia.
Sinagoga. judeorum.
Secta. heresis.
Scandapila ⁴, feretrum pauperum.
Sicca. spata.
Sagana. divinatricis. vestis gummi.
Seta. porcorum.
Sanna ⁵, derisio.
Succentura. officium succentoris.

Spera. rotunditas, vel rota.
Succula. parva sus.
Solea.
Socia. abus in dativo et ablativo plurali bus.
Sanguisuga. quedam bestia.
Sopnolentia.
Sacerdotissa.
Sudaria. vestis equi.
Sarecta. quedam terra.
Saccifrega. quedam herba.
Scrofa. sus.
Scopa. turpitude qua mundatur domus.
Suadela. suasio.
Straba. de Strabo. nis.
Scoria. fex auri.
Sella. bancus.
Scutula. genus vestis.
Sodomita. abutens hominum.
Satrapa. famulus.

De cominibus.

Scurra. lecator vel-trix.
Sophista. quia mulier potest esse sophista.

De nominibus in t femininis.

Toga. tunica.
Togata. ystoria pauperum.
Temperantia.
Tutela. defensio.
Terra.
Tritura.
Tabula. tabella.
Tinctura.
Tectura. coopertorium.
Trutina. statera.
Textura.
Tabernaria. mulier.
Taberna.
Tristega. latrina.
Trapaxa. instrumentum cum quo ponderantur nummi.
Transferentia.
Turba.
Tallia. exactio.

1. Corr. *squama*.
 2. Corr. *spuruttia*.
 3. Cf. *salvia* (même colonne).
 4. Corr. *sandapila*.
 5. Corr. *Samnia*.

Tumba. sepulcrum.
Tela. pannus. primulus¹.

[Fol. 25 v°]

Tropologia. sermo factus de ecclesia militante.
Tibia. camba et instrumentum canendi.
Tuba. cum qua bucinatur.
Tonsura.
Tristicia.
Teología.
Turrunda. avis.
Testa. olla.
Tegula. qua operiuntur domus.
Tena. peplum.
Timpanista. tangens timpanum.
Theorica. que docet operari.
Trabea. vestis nobilis.
Tribula. rastrum.
Tenebre. arum.
Titania. luna.
Trivia. Diana.
Tessara. simul decius, tuba, tessara, signum.
Terciana. febris.
Teda. fax et conjugium.
Tinea. vermis qui comedit pannos.
Tima. violentia.
Tonstrina. domus in qua oves tonduntur.

De comunibus.

Trapezata.² cambians.
Terrigena.
Terricola.
Transfuga. faiditus vel a.
Troiugena. genitus vel ta. in Troia.

De nominibus in v femininis.

Uva.
Vetula.
Vita.
Urna.
Vitta. quam ponunt mulieres in capite.
Venia.
Uncia. unciola. di.
Vena.
Virga. virgula.
Vola. rotunditas palme.

Vulva. connus.
Ulna. brachium vel mensura.
Urina.
Ulva. juncus.
Valva. porta.
Usya. compositum ex materia et forma.
Versucia. calliditas.
Villa.
Urtica. herba.
Vesica.
Ustura. cum aliquis³ uritur.
Ustulentia. idem.
Unda. e.
Vesperta. vesperum vel dea vesperi.
Variola. quedam infirmitas quam habent pueri, cum habent faciem rubeam.
Verrugaria. herba.
Vitula. vacca.
Vehementia. fortitudo et insania.
Vinea.
Veruca. berruca.
Unica. anima.
Vindicta.
Victima. sacrificium.
Vertevella. instrumentum quo volvitur vectis.
Via.
Villica.
Vespera. hora antequam sol oriatur.
Vespere. arum. cum pulsantur timpana.
Ungula.
Vulpecula.
Vagina. domus cultelli.
Verecondia.
Umbra.
Victoria.

De comunibus.

Vereda. qui vehit redam.
Verna. serviens. vernula. di.

Xerofagia. sicca comestio.
Xenophagia. peregrina comestio.
Xenotrophista. preceptor domus Dei.

De nominibus femininis in y.

Ydea. forma exemplaris rei.
Yremia. quies.
Yssa. virago.

1. Corr. *panmilus*.
 2. Corr. *trapezata*.
 3. Corr. *aliquid*.

Ygonia. ymago.
Ydria. ubi aqua manet.

De communibus.

Ypocrita.
Ydiota.
Ydolatria. ydolatista.
Ysraelita. nomen gentilis.
Ysmaelita.

De femininis in z.

Zelotipia.

De masculinis in a secunde declinationis.

Animus.
Anus. culus.
Anulus. parvus culus et anulus in digito.
Armus. humerus.
Agnus. agniculus. di.
Annus.
Acervus. congregatio.
Adolescentulus.
Angulus.
Angelus.
Ager.
Aper.
Aurarius. si derivetur ab aura, est homo benignus vel adulatorius, quia sicut aura mulset, ita adulatorius, vel dicitur ypocrita quasi deauratus.
Accionarius. mangonarius.
Alietus. esparver.
Acephalus. homo sine capite sive sine domino.

Fol. 26]

Apostolus.
Ariolus. divinator.
Articulus. quedam pars qua Latini carent et est parvum mortis membrum, et est numerus per denos crescens, et est punctus.
Autumnus.
Avus.
Atavus. pater avi.
Allogobrus¹, alienus in fide.
Apologus. sermo sine pede.
Acolitus.
Aplastus. nomen arboris.

Asinus. animal rudibilis et vas, teste Aristotele primo Topicorum.
Aquarius. signum celeste.
Archiepiscopus.
Astericus. figura quedam in astronomia.
Architipus. figura mundi sensibilis et princeps figurarum.
Archipresbiter.
Abigeus. qui furatur bestias.
Amphibracus. pes versificandi.
Amphiracus. alius pes.
Adulter. teri.
Albus. vestis vel tabula qua scribebantur milites.
Albeolus. idem.
Avernus. populus. averna. orum. locus Avernii.
Acorus. radix gladioli.
Auster. ventus quidam.
Africus. ventus quidam.

De nominibus femininis secunde declinationis.

Arbutus. nomen arboris et declinatur per ordinem.
Alvus. venter eadem tamen significatione hic alvus.
Alnus. quedam arbor.
Abissus. infernus.
Amicdalus. arbor.

De neutris secunde declinationis.

Acetum.
Augurium. auspiciu idem.
Aconitum. toxicum.
Abscintium. herba.
Aurum. et carent plurali omnia nomina metallorum. ex hiis.
 es. eris et calibs.
Amomum. quedam species.
Antelucanum. hora ante diem.
Antidotum. medicina.
Arconium. garbeira.
Aminiculum et adjutorium et adjumentum et adjuvamentum.
Acularium. ubi manent acus.
Alloquium.
Amentum. бага spiculi.
Amicdalum. fructus plurali. hec vel. la.
Argumentum. reprehensio et experimentum.

1. Cf. *Allogobra* (p. 166, col. 2).

Acetabulum. ubi acetum manet.
Alodium.
Autenticum. dicitur carta domini pape vel alicujus nobilis.
Atramentum. cum quo fit nigrum incaustum.
Atramentarium. ubi manet incaustum.
Augmentum.
Amphiteatrum. platea ante domum regis vel illud quo cogitur equus quando non patitur ferrari.
Anabatium. cortina.
Ascensorium. per quod ascendunt milites in equum.
Allium.
Apiarium. locus ubi apes habitant, vel vas apum; tamen deberet dici apium secundum Pris., sed ad habendam differentiam inter hoc nomen apium dicendus apum.
Acceptabulum. ubi ponuntur res acceptae.
Armarium. armariolum ubi ponuntur arma, sed generaliter sumitur ad significandum locum ubi aliquid.
Asilum. domus refugii.
Aquantum¹. flos majoris vitice.
Adorium.
Agripentum. mensura terre.
Aurifrigium. aurifres.
Antrum.
Apocrifum. ocultum vel liber cujus nomen ignoratur.
Apocrifarium. in quo sacra reponuntur.
Alarium. cum quo revocantur falcones.
Atrium.
Appendicium. quod appendet circa aliquam villam.
Auricalcum. quoddam genus metalli.

De nominibus a[d]jectivis.

Amenus. a. um. delectabilis.
Arctus. a. um. strictus.
Almus. a. um. sanctus.
Algidus. a. um. frigidus.
Altus. a. um.
Argutus. a. um. callidus. Callidus argutus fertur brevis atque sonorus.
Austrinus. a. um. ab austro.
Africanus. a. um. ab Affrico vento.
Africanus. a. um. idem.

Azimus. a. m. panis azimus.
Aptus. a. m.
Actus. a. m.
Amabundus. a. m. unde regula: omnia nomina terminata in *bundus* similitudinem rei significant, unde amabundus similis amanti.
Agitatus. a. m.
Afabundus. a. m.
Autenticus. a. m.
Aureus. a. m. tesauri. vel derivatur ab auro, et mobilis et benignus et sic dirivatur ab aura.
Aplicus². a. m.
Acephalicus. a. m. homo acephalicus. sine capite.
Assiduus. a. m. dicitur assiduus studio sibi contento (?). dicitur assiduus dives ab asse dato.
Abscisus. a. m.
Amphibolicus. a. m. id est sermo dubius.
Animosus. a. m.
Austerus. a. m. durus.
Anserinus. a. m. ab ansere. Regula: omne derivatum a noninibus brutorum animalium producit *i* ante *nus*, ut porcicus, caprinus.
Aquaticus. a. m. ubi aqua manet.
Aquosus. a. m. plenus aqua.
Aliger. a. m. ferens alas.
Armifer. a. m.
Abiennus. a. m. res abietis.
Aclivus. a. m. oblicus.
Aclinus. a. m. humilis.
Armonicus. a. m. consonus.
Ancus. a. m. invictus.
Ampullosus. a. m. qui loquitur grossa verba.

[Fol. 26 v°]

Atritus. a. m.
Accinctus. a. m.
Armatus. a. m.
Antiquus. a. m. antiquatus. a. m.
Abstentivus. a. m. abstinens.
Ambesus. a. m. circa esum.
Ambaginosus. a. m. plenus ambagibus.
Abortivus. a. m.
Assimbaticus. a. m. constructio assimbatica scilicet facta per obliquos, ut « placet mihi legere ».

1. Corr. *acanthum*.

2. Corr. *apostolicus* (?)

De nominibus. ij^o. declinationis secundum b.

Bigamus. habens duas uxores.
Biotenatus. bis moriens.
Birrus. vestis quedam.
Barrus. elephas.
Batillus. parva navis.
Baculus.
Bajulus.
Bacus. Bromus ¹. idem.
Berillus. lapis preciosus.
Balteus. cinctura regalis.
Balistarius.
Baptismus.
Brucus. vermis comedens vineas.
Bizantius.
Boletus.
Bitalapsus ². spacium inter inferiora foramina.

De femininis.

Botrus. secundum Pris. feminini generis, in theologia invenitur masculini generis botrus amatissimus.
Balsamus. arbor.

De neutris.

Blandimentum.
Batum. dic pro vase batum proprio pro nomine babatum hic.
Butirum. manteca.
Balneum. plurali nee. vel nea.
Biennium. spacium duorum annorum.
Bivium. cursus duarum viarum.
Baptisterium. baptismum.
Bladum.
Bustum. sepulcrum.
Balsamum. liquor balsami.
Bellum.
Bravium. logerium.
Brachium.
Basium.

De a[d]jectivis.

Benignus. a. m.

1. Corr. *Bacchus* et *Bromius*.
2. Corr. *bithalassus*.
3. Corr. *chamus*.
4. Corr. *scyphus*.
5. Corr. *cyathus*.
6. Corr. *scirpus*.
7. Corr. *scyphus*.
8. Corr. *capicerius*.

Blandus. a. m.
Blandiloquus. a. m.
Betaceus. a. m. cibis factus de betis.
Bombicinus. a. m. sericus.
Balbus. a. m. blesus. a. m.
Barbarus. a. m.
Binomius. a. m. homo duorum nominum.
Binus. a. m.
Bimus. a. m. duorum annorum.

De masculinis. ij^o. declinationis secundum c.

Clavus. clavellus et calcar et id quo regitur navis.
Carduus. asperum quo parantur panni.
Camus ³. ponitur per caput.
Capillus.
Coqus.
Colus. colator. nentis habere colum. colantis pocula colum.
Calamus. arundo sive penna.
Cirrus. flota capillorum.
Cippus ⁴. ciatus ⁵.
Cirpus ⁶. juncus.
Ciphus ⁷. vas.
Corus. ventus et consortium hominum.
Citrus. quidam terre fructus. albudeca.
Cancer. cri. signum celeste.
Calceus.
Cetus. ti. balena. plurali hec cete.
Ceroferarius. ferens cereum.
Cerarius. faciens candelas.
Cirogrillus. cuniculus. idem.
Capicius ⁸. accipiens oblationes ecclesie.
Caballus.
Corvus.
Canonicus.
Cancellus. foramen muri quadratum vel est corus quo sedent clerici.
Cancellarius.
Caminus. ignis.
Calcaneus. pro talo et calcari.
Catinus. discus. cofinus idem, sed proprie factum ex juncis quo portantur lapides, vel aliquid tale.
Cognatus.
Cadus. barrilis.

Cantarus. vas vini.
Crocus. quidam color.
Calaphus¹. gautada.
Cumulus. acervus.
Comedus. reprehensor, vel tractans co-
 medias.
Crisostomus. os aureum.
Canipulus. parvus gladius.
Cachinnus. derisio.
Caseus.
Codicellus. parvus liber.
Cipus.
Cavus. vel cavum foramen.
Cignus. quedam avis.
Circinus. illud cum quo fit spera.
Cervus.
Cathecuminus. presignatus.
Compotus. liber quidam.
Compotus. numerus.
Coluber. bri.
Clibanus. furnum.
Clibanarius. furnerius.
Collectarius. colligens collectam.
Cacabus. quo coquitur caro.
Calatus. panerius.
Caccus. purpura bisantina.
Cirographus. carta.
Cupidenarius. cupiens denarios.
Catarrus. quidam morbus.
Cisamus. bestia cujus pelles sunt care.
Cipellus. quoddam lignum quod portat-
 tur in pedibus propter lutum.

[Fol. 27.]

Carbasus. plurali carbasa.
Claudus. di.
Conus. summitas galee.
Cultellus.
Calculus. lapis vel ensis vel ratio.
Carbunculus. lapis et infirmitas aposte-
 ma.
Cubitus.
Campus.
Contus. sera.
Coturnus. calsiolus².
Ciclus. circulus. idem et spatium tem-
 poris.
Cataclismus. diluvium.
Catomus. virga ferrea.

Catalogus. communis sermo.

De femininis.

Corillus. quedam arbor.
Colus. herba. colus vel colii.
Cedrus. arbor.

De neutris.

Collum. li.
Collarium. quod est in collo.
Capistrum.
Coagulum. lac coagulatum.
Corilum. fructus. *avellana.*
Coriletum. ubi crescunt corila.
Crastinum.
Contubernium. societas.
Consortium. idem.
Consilium.
Conticinium. hora noctis in qua silent
 omnia.
Conjugium. conubium. idem.
Castrum. castellum.
Cauterium. quo extrahitur sanguis.
escorretorium.
Capucium.
Capicium. lecti caput.
Calciamentum.
Celum. plurali celi-orum.
Cenaculum.
Cenum. plurali caret.
Cenovium. illud lignis factum quo fertur
 cenum.
Cenobium. monasterium.
Cardemomum³. species.
Candelabrum.
Carniprivium. Quadragesima.
Carnicapium. Pascha.
Ciminum⁴.
Cicotricocinium. barutel.
Carioballum. instrumentum molendini.
Cantabrum. furfur.
Calenum. vinum coctum.
Compendium. breve et utile.
Condimentum. diversas habet signi-
 ficationes sicut verbum a quo descendit,
 unde versus: Conditor hoc condit, con-
 ditor ferula condit.
Cubiculum.

1. Corr. *colaphus.*

2. Corr. *calceolus.*

3. Corr. *cardamomum.*

4. Corr. *cuminum.*

Cunabulum. lectus pueri.
Crepundium. vagitus puerorum.
Cimiterium.
Clastrum.
Cilicium.
Cenopolium. cellarium ubi polliuntur cibi. prelaustus. panem, vinum petimus ex cenopolio.
Craneum. os capitis rotundum.
Creonium. quod remanet in patena de sanguine fuso.
Cerarium. fructus.
Cerusium. illud album quo pingunt faciem mulieres.
Canopeum. velamen rotundum supra lectum.
Calamistrum. instrumentum quo crispantur pili.
Crepitaculum. squille equi.
Colamentum a colo. as. et quedam herba.
Cerebrum. plurali caret.
Cerebellum. di. pluriale habet.
Cruciamentum.
Careptum. ubi crescit juncus.
Cistercium. domus alborum monachorum.
Capulum. quod tenet manum in spatula.
Cacomum. rubeus color vel rubeus pannus.
Corallum.
Carpentum. quoddam genus veiculi.
Catracium. congeries lignorum.
Carchesium. cifus vel p....
Capitulum. capitellum.
Contagium. contumelia.
Comissum. peccatum.
Coliphium. panis azimus. Juvenalis: luctantur pauce, comedunt coliphia pauce¹.
Comercium. premium mercatoris.
Corculum. parvum cor.
Corpusculum. parvum corpus.
Cunaculum. gladius acutus.
Coctanum.
Cambium.
Cubrum². caret plurali.
Cubiculum. parvus lectus.
Canticum.
Calvicium. unde calvus.
Calopodium.

Centrum. a quo omnes partes descendunt equaliter.

De a[d]jectivis.

Claviger. a. m. gerens claves et calcar et regens navem.
Capistatus. a. m.
Capillatus. a. m.
Certus. a. m.
Cerrutus. a. m. a cirro.
Consonus. a. m. concinnus. a. m.
Colurnus. a. m. res corula.
Clandestinus. a. m. Regula: omne nomen terminatum in *tinus*, si habeat *t* a primitivo, producit penultimam, ut matutinus, eventinus; si vero non habet, corripit, ut crastinus.
Cardiacus. a. m. paciens in corde.
Cenulentus. a. m.
Cereus. a. m.
Canus. a. m. albus.
Canutus. a. m. habens canos pilos.
Canonicus. a. m. regularis.
Cognatus. a. m.
Congestus. a. m. junctus.
Compendiosus. a. m. brevis et utilis.

[Fol. 27 v°.]

..... a. m., a cilicio.
 ....aticus. a. m. discordans.
Canicus. a. m. caninus. a. m. vel mordix.
Comicus. a. m. tractans comedias.
Cosmicus. a. m. mundanus.
Crispus. a. m.
Crispatus. a. m. vibratus. unde crispare lanceam est vibrare, vel pertinet ad capillos.
Candidus. a. m.
Canorus. a. m. libenter cantans.
Cachinnosus. a. m. plenus cachinnis.
Creposus. a. m. crepatus testiculis.
Cavillosus. a. m. deceptorius.
Calamitosus. a. m. miser.
Cavus. a. m.
Creber. a. m. spissus.
Convulsus. a. m. stirpatus. i. m.
Crudus. a. m. crudelis vel non bene coctus.
Citatus. a. m.
Conditus. diversarum significationum,

1. «Luctantur paucae, comedunt colyphia paucae» (Sat., II, 53).

2. Corr. *cuprum* ou *cribrum*.

sicut hoc nomen conditor et diversorum accentuum.

Gredulus. a. m.

Corpulentus. a. m. habens magnum corpus.

Coctus. a. m.

Cautus. a. m. sapiens.

Coruscus. a. m. fulgens.

Curtus. a. m. brevis.

Comesus. a. m.

Cacochimus. a. m. maledispositus.

Consummatus. a. m.

De masculinis in d.

Dominus. ni.

Deus. id est divus . vi.

Digitus. ti.

Dialogus. sermo inter duos.

Decalogus. X. precepta.

Decius. cum quo luditur.

Decanus. habens. X. sub se.

Didascalus. magister.

Discipulus.

Dactilus. pes versificandi.

Denarius.

Diptongus.

Dindimus. plurali. ma. mons est.

De neutris.

Donum. datum idem.

Dampnum.

Dextrorchium. ornamentum brachii.

Donativum. stipendium.

Dominium.

Diverticulum. divisio.

Diversorium. idem.

Discidium. discordia.

Delicium. plurali hec cie.

Duellum. prelium duorum.

Diarium. expensa vel lucrum diei.

Devolutorium. instrumentum mulieris.

Dictum. ti.

Domicilium. pars tecti que est ante domum.

Dotalicium. dos.

Dimidium.

Dorcium. nomen mulieris. visio.

Diluvium.

Diluculum.

Dispensium. longum et inutile.

Delictum. peccatum.

Demonium.

Dormitorium.

De a[ā]jectivis.

Dominicus. a. m.

Divinus. a. m.

Dexter. tra. trum.

Durus. a. m.

Demissus. a. m.

Declivus. a. m.

Dignus. a. m.

Decorus. a. m. pulcher.

Dulcoratus. a. m.

Diminutus. a. m.

Ditissimus. a. m.

Delibutus. a. m. ornatus. a. m.

Delicatus. a. m.

Delicatissimus. a. m.

Deliciosus. a. m.

Densus. a. m. Si superlativa non ponantur omnia, non est mirum cum de facili possit sciri formatio cum eadem sit significatio, sed que sunt diverse significationes in hoc libro ponentur.

Decimus. a. m.

Didimus. a. m. id est dubius. a. m.

Decisus. a. m. id est cesus.

Divisus. a. m.

Demolitus. a. m. id est corrosus.

Dirutus. a. m. a diruo.

Diutinus. a. m. id est longus.

Diuturnus. a. m.

Diurnus. a. m. res unius dei.

Darmaticus ¹. a. m. interrogativus.

Duplus. a. m. duplex.

Duo. due. duo. genitivo duorum. arum, orum. dativo duobus. abus. obus. accusativo duos vel duo, duas, duo. Virgilius : Si duo preterea tales ydea tulisset Troia viros ². vocativo duo, due, duo. ablativo obus, abus, obus.

Duodecimus. a. m.

Dimensus. a. m. mensuratus.

Diversus. a. m.

Derisorius. a. m.

Dimidius. a. m.

Dispendiosus. a. m. a dispendio.

Desidiosus. a. m.

Deuteronomius. a. m. liber Moysis.

Deloricatus. a. m. id est dearmatus. a. m.

1. Corr. *dragmaticus*.

2. « Si duo preterea tales Idaeae tulisset terra viros... » (*Æn.* XI, 285).

Depredatus. a. m.
Disertus. a. m. sapiens. disertior, disertissimus. pro stulto accipiuntur. Tullius, 1°

[Fol. 28.]

Rectoricorum: non minimam video per disertissimos homines invectam partem incomodorum¹.

De masculinis in e.

Echinnus. ni. parvus piscis.
Equs. caballus.
Equicius. custos equorum.
Elegius. versus factus de miseria.

De femininis.

Ebenus. quedam arbor.

De neutris.

Emisperium. ab emi quod est dimidium et spera rotunditas. Est autem duplex emispermium, superius et inferius et cum est in superiori, est dies, cum vero in inferiori, est nox.
Evum. etas.
Emunctorium. cum quo purgatur candelae.
Epiredium.
Epitogium. supertunicale.
Esculum. nespla.
Epulum. plurali epule. arum.
Excidium. destructio.
Exicium. idem.
Exordium. incium.
Edulium. esca pueri.
Encemia. orum. invocationes templorum.
Encenium. presentatio que transmititur.
Evangelium.
Exilium.
Ephiphium. instrumentum quo bos ligatur.
Ephitaphium. superscriptio tumuli.
Emolutum². lucrum.
Electrum. gummi. et gemma et species metalli.
Eleborum. herba faciens sternutare.
Elogium. bonus sermo vel ultimus.

Esculetum. nespoletum.

De a[d]jectivis.

Effrenus. a. m. sine freno.
Effrenatus. a. m.
Erroneus. a. m. stulta opinans.
Eruginosus. a. m.
Ejulus. a. m. lacrimabilis.
Erraticus. a. m. errans.
Errabundus. a. m. similis erranti.
Egregius. a. m. id est nobilis.
Empticius. a. m.
Ecentricus. a. m. sine centro.
Extraneus. a. m.
Enervus. a. m.
Ereus. a. m.
Equs. a. m.
Equinus. a. m.
Eboreus. a. m. ab ebore.
Eburneus. a. m.
Emorroicus. a. m. spuens sanguinem.
Elasticus. a. m. Aristotilicus.
Eferus. a. m. debilitatus.

De masculinis in f.

Fedicus. sacerdos vel prelatus custodiens fidem.
Figulus. li.
Faber. bri.
Furnus. ni.
Fumus.
Furunculus. parvus fur.
Flebotomus.
Funus.
Fiscus. regis bursa.
Fluvius.
Filius.
Filiolus.
Famulus.
Funiculus. parvus funis.
Fuscus. quedam bestia, et pro invidia sumitur.
Flacus. Oratius.
Forus. foramen.
Forulus. parvus forus vel saccus.
Follus. saccus et stultus.
Focus.
Furnarius.
Furnificus. faciens furnum.
Fundus. campus.
Feniculus. herba. fenol.
Flavus.

1. Cicéron, *Reth. ad Herenn.*, I, 1.

2. Corr. *emolumentum*.

De femininis.

Fraxinus. arbor et sumitur pro qualibet lancea.
Fagus. arbor.
Fragus. arbor.

De neutris.

Furtum. latrocinium.
Fulcimentum. a fulcio.
Fulcrum¹. culcitra.
Fruvium. illud quo parantur vasa ne vinum exeat.
Fragmentum. panis.
Flagrum. ebullitio.
Flabrum. vental.
Flabellum. idem.
Flagium. flagitium. tormentum.
Flagellum. fatum. ferratum.
Frixorium.
Frenum. plurali ni vel na.
Filum. plurali, fili. la.
Fultrum. feutre.

De masculinis in p.

Philosophus. amator sapientie.
Philocalus. amator boni.
Philocacus. amator mali.

De a[d]iectivis in f.

Fraxinus. a. m. a fraxino.
Fervidus. a. m.
Ferinus. a. m.
Ferus. a. m.
Formosus. a. m.
Famosus. a. m.
Famelicus. a. m. paciens famem.
Fecundus. a. m. fertilis.
Facundus. a. m. habundans verbis.
Feculentus. a. m. plenus fece.
Fatuus. a. m.
Fulvus. a. m. cujusdam coloris.
Fumus. a. m.
Furvus. a. m. obscurus.
Flavus. a. m. cujusdam coloris.
Fulcitus. a. m.
Fruventus. a. m. a frumento.
Fulmineus. a. m. a fulmine.
Ferreus. a. m. a ferro.
Ferruginosus. a. m. rouillos.

1. Corr. *fultrum*.2. Corr. *fimosus* et *fimo* (?)3. Corr. *caryophyllon*.[Fol. 28 v°.]

F... a. m.
F...aciatus. a. m. medicatus.
Faustus. a. m. felix.
Facinorosus. a. m. plenus facinore.
Fatatus. a. m.
Fatidicus. a. m. diceus fata.
Fartus. a. m. repletus.
Fossus. a. m.
Fusus. a. m.
Fessus. a. m. lassatus.
Fassus. a. m. confessus.
Falsidicus. a. m. dicens falsa.
Fructuosus. a. m.
Fructifer. a. m. ferens fructum.
Fluctivagus. vagans per fluctus.
Fumosus. a. m. a fumo.
Fulgineus. a. m. infectus fulgine.
Fuliginosus. a. m. plenus fulgine.
Fidus. a. m.
Funosus. a. m. a funo².
Fedus. a. m.
Fluvidus. a. m.
Fetidus. a. m.
Fetus. a. m. mulier feta.
Fetosus. a. m.
Frixus. a. m. res frixa.
Frioulos. a. m.
Fraudulentus. a. m.
Falerosus. a. m. plenus ornamentis.
Faleratus. a. m. ornatus.
Facticius. a. m. panis facticius.
Ficticius. a. m. res ficta.
Funestus. a. m. mortuus.
Funercus. a. m. idem.
Fuscus. a. m.
Francus. a. m. benignus.
Flamifer. a. m. flamiger. idem.
Furtivus. a. m.

De masculinis in g.

Gariofilus. vel gariofilum³. quedam species.
Gladiolus. glaviolus.
Gladius.
Gramicus.
Geometer. tri.
Gener. ri.
Gallus.
Grecismus. mos Greecorum.
Gradarius. mannus.

Gradivus. deus Martis.
Gerulus. ferens rumores.
Genius. deus nature.
Gemellus. li.
Gunfus¹, ferrum porte.
Galerus. capellus.
Gradatus. quoddam genus in geometria.
Gibbus.

De neutris.

Gaudium.
Girum. circuitus.
Geneceum. domus meretricis.
Glycerium. mera cupiditas.
Garbanum², quedam gumma.
Geniculum. parvum genu.
Granum. ni.
Gernabodum. pilus barbe.

De adjectivis.

Gratus. a. m.
Graciosus. a. m.
Gulosus. a. m. a gula.
Glabrius. a. m. a glabrio.
Glaciosus. a. m. frigidus.
Gelidus. a. m. idem.
Gramaticus. a. m.
Garrulus. a. m.
Geometricus. a. m. a geometria.
Galeratus. a. m. armatus galea.
Generosus. a. m. nobilis.
Genitivus. a. m.
Gravidus. a. m. pregnans.
Gravidatus. a. m.
Gallinacius. a. m. qui caret testiculis.
Grandiloquus. loquens grandia.
Grecus. a. m.
Glandinosus. a. m. plenus glandulis.
Gloriosus. a. m. a gloria.
Grandinosus. a. m. tempus grandinis.
Gratifer. a. m. ferens grates.
Gaditanus. homo habitans juxta metas Herculis.
Gembundus. a. m.
Geminus. a. m.
Gutosus. a. m. plenus guta.
Guturnosus. a. m.
Gavisus. a. m.
Geomanticus. a. m. homo faciens presagia.

Genealogus. a. m. sermo de generatione.
Genologicus. a. m. sermo factus de generatione.

Granatus. a. m. a grano.
Granifer. a. m.
Granosus. a. m. plenus granis.
Germinosus. a. m. a germine.
Graminosus. a. m. a gramine.
Gramineus. a. m. res de gramine.
Gratuitus. a. m. gratus.
Gummosus. a. m. plenus gummi.
Geticus. a. m. nomen gentile.
Gustus. a. m.
Gravabundus. a. m. similis gravanti.
Gratulatus. a. m.
Glaucus. a. m. lucidus color.
Gibbosus. a. m.

De masculinis in h.

Hamus. mi.
Hedus. di. hedulus.
Homullus. homullulus, homunculus.
Horoscopus. scobolinus.
Hircus. animal, vel angulus oculorum.
Humerus.

De femininis.

Humus. plurali caret, terra.

De adjectivis.

Hispidus. a. m.
Hirsutus. a. m.
Honeratus. a. m.
Honustus. a. m.
Honestus. a. m.
Honorus. a. m. venerabilis.
Honorosus. a. m. plenus honore.
Humidus. a. m.
Humerosus. a. m.

[Fol. 29.]

Hamatus. a. m. curvatus.
Harenosus. a. m. plenus harena.
Hanelosus. a. m. fessus, a. m.
Hebetatus. a. m.
Honorificus. a. m.
Horridus. a. m.

1. Corr. *gomphus*.

2. Corr. *galbanum*.

De masculinis.

Iocus. plurali joci vel joca.
Infernus. plurali inferna.
Inferus. plurali inferi, tamen Pris. dicit inferus. a. m.
Inimicus.
Iotacismus. vicium quod provenit in pronuntiatione.

De femininis.

Iacinctus. lapis preciosus.

De neutris.

Impedimentum. ti.
Intervallum. intersticium.
Instrumentum.
Institutum. institutio.
Iusticium. id est juris taciturnitas.
Iuramentum. Iusjurandum.
Iumentum. jaculum.

De adjectivis.

Iocundus. a. m.
Iustus. a. m.
Injustus. a. m.
Injurius. a. m.
Injuriusus. a. m.
Immensus. a. m.
Idoneus. a. m.
Injectus. a. m. intus jactus.
Inprovisus. a. m. non provisos.
Inultus. a. m. non vindicatus.
Imperiosus. a. m.
Invitus. a. m. non volens.
Interdictus. a. m.
Ineptus. non aptus.
Insulsus. a. m. non salsus. stultus.
Incestus. a. m. non castus.
Infrunitus. a. m. indiscretus.
Infestus. a. m. contrarius.
Impunitus. a. m.
Indivisus. a. m. non divisus.
Indecisus. a. m. non fractus.
Impetuosus. a. m. ab impetu.
Intercisus. a. m.
Interpolatus. a. m.
Interruptus. a. m.
Inconcinus. a. m. discordans.
Imbecillus. a. m. fragilis.

Illoqueatus. a. m. in laqueo positus.
Illectus. a. m. idem.
Illecebrosus. a. m.
Illotus. a. m. non lotus.
Ignotus. a. m.
Inmundus. a. m.
Ignarus. a. m.
Ignavus. a. m. aulus.
Innocuus. a. m.
Innoxius. idem.
Irriguus. a. m.
Infernus. a. m. ab inferno.
Inportunus. idem.
Inprobus. a. m.
Infidus. a. m.
Inmunitus. idem.
Insertus. a. m.
Inflatus. a. m.
Incertus. a. m.
Indignus. a. m.
Imbutus. a. m.
Ingluviosus. a. m. plenus ingluvie.
Ignominiosus. a. m. infamis.
Imperterritus. a. m.
Insidiosus. a. m. plenus insidiis.
Invidiosus. a. m. de quo habetur invidia.
Ignivomus. a. m. vomens ignem.
Inperitus. a. m.
Incautus. a. m. idem.
Ingeniosus. a. m. plenus ingenio.
Infructuosus. a. m.
Ingenuosus. a. m. nobilis.
Impeditus. a. m.
Incompositus. a. m.
Impositus. a. m.
Inimicus. a. m.
Iniquus. a. m. non equus.
Impius. a. m.
Inopinus. a. m. non opinabilis.
Indigus. a. m. egens.
Inpudicus. a. m.
Intepidus. a. m.
Illicitus. a. m.
Inmotus. a. m.
Invidus. a. m. habens invidiam.
Intempestivus. a. m. Intempestivi fundantur vertice cani¹.

De masculinis.

Monoculus. habens unum oculum.
Mancus. manu carens.

Mercenarius. mercerius.
Mercennarius.
Monachus.
Modus. maneries, unde dicitur; diversi modi hominum sunt, id est diverse maneries et cantus. Boecius. *flebilis* eu mestos cogor inire modos¹. Mensura .Horatius. est modus in rebus, sunt certi denique fines, ultra quos citraque nequit consistere rectum². Finis. Ovidius. Sumque ego tristicie causa modusque tue³.
Medicus.
Mechus. adulter.
Magus. incantator.
Manipulus. societas militum et pro instrumento ferreo quod habet miles sinistra parte.
Manipulus. sacerdotis, vel manata bladi quam faciunt messoros.
Mannus. palefridus.
Metropolitani. archiepiscopus.
Marchus.
Martellus et proprium nomen.
Monarchus. solus dominus in regno.
Murus.
Malus. arbor navis.
Matricularius. scobolarius.

De femininis.

Malus. pomus. poma dat hic malus, hic malus carbasa portat. Est malum fructus. est pena malum. mala genera.

De neutris.

Montaneum. mons.
Momentum. instans parvum.
Monumentum.
Monimentum. memoratio.
Meritum.
Mandatum. mandamentum.
Magisterium.
Mercatum.
Manutergium. pannus quo tergitur manus.
Manubrium.
Marrubium. quaedam herba.

[Fol. 29 v°.]

Matricularium. ubi jacet scobolarius.

Mancipium.
Metum. timor.
Mendacium.
Matrimonium
Merum. vinum.
Monstrum. Machinamentum.
Miraculum.
Ministerium. officium temporale.
Misterium. officium sacerdotale.
Mentum. barba.
Malum. fructus.
Meritorium. operatorium.
Meretricium. domus meretricum.
Munium. castri.
Monasterium.

De adjectivis.

Macer. a. um.
Macilentus. a. um.
Madidus. a. um. a pluvia.
Muscidus. a. um. panis muscidus. id est floritus.
Moribundus. a. um. morienti similis.
Morticinus. a. um.
Morticina ferro cadunt morticina morte.
Mucillaginosus. a. um. habens turpem nasum.
Morosus a. um.*
Me mos. morosum.
Modestus. a. um. temperantus.
Multus. a. um.
Mansuetus. a. um. quasi idem.
Miser. a. um.
Misertus. a. um.
Millenus. a. um.
Millesimus. a. um.
Mellicus. a. um. idem quod cantura.
Mysticus. a. um. figurativus.
Metricus. a. um. a metro.
Mellifluus. a. um. a melle.
Malus. a. um.
Maliciosus. a. um.
Malivolus. a. um.
Malignus. a. um.
Montanus. a. um. habitans montibus.
Monticulosus. a. um. plenus montibus.
Meticulosus. a. um. plenus metu.
Motivus. a. um. mobilis.
Mortuus. a. um.
Magnus. a. um.
Mestus. a. um. tristis.

1. Boèce, *ib.*, I, 2.

2. Horace, *Sat.* I, 1, 106.

3. Ovide, *Hér.* III, 90.

Magicus. a. um. Incantator.
Meritorius. a. um. qui meretur.
Manutus. a. um. magnas habens manus.
Maturus. a. um. racemus vel homo properans.
Mutilus. a. um. animal sine cornu.
Mutilatus. a. um.
Magnificus. a. um. faciens magna.
Munificus. a. um. dans munus.
Multifidus. a. um. multis modis fisus.
Multidicus. a. um.
Multiloquus. a. um. idem.
Magnilocus. a. um. magna loquens.
Manicatus. a. um.
Manuleatus. a. um.
Maternus. a. um. a matre.
Marcus. a. um. a marce.
Merus. a. um. purus.
Mathematicus. a. um. quadrivialis et divinans.
Marinus. a. um. a mari.
Matutinus. a. um.
Majusculus. a. um. parum major.
Monstruosus. a. um. plenus monstro.
Maximus. a. um.
Minimus. a. um.
Machinosus. a. um. plenus machinis.

De masculinis in n.

Notus. spurius et ventus.
Neotolonius ¹, novus miles.
Nevus. vestigia virgarum in dorso pueri.
Nuncius.
Nummus.
Nardus. unguentum.
Nasus.
Narcisus. nomen floris.
Nervus.
Nimbus. pluvia.
Nereus. mare vel deus maris.
Nodus. di.
Nisus. avis.
Neofidus. noviter conversus ad fidem.
Nucleus. nucis.
Nefastus.

De neutris.

Nocumentum.
Neomenium. novum festum.
Nubilium. obscuritas.
Nichiterium. ornamentum colli.

Nichilum. non habet nominativum neque plurale.
Navigium.
Naufragium. cum naves franguntur.

De adjectivis.

Nocivus. a. um.
Nocuus. a. um.
Noxius. a. um. idem sunt.
Nociturus. a. um.
Nocturnus. a. um.
Nativus. a. um.
Novus. a. um.
Nactus. a. um.
Nescius. a. um.
Nunius. a. um.
Noctivagus. a. um. nocte vagans.
Nubilus. a. um.
Nebulosus. a. um.
Numerosus. a. um.
Niveus. a. um. albus.
Nitidus. a. um. splendens.
Nisus. a. um.
Nixus. a. um.
Nummosus.
Nugigerulus. a. um. gerens nugas.
Nullus. a. um.
Nudus. a. um.
Nasutus. a. um. habens longum nasum.
Nervosus. a. um. plenus nervis.
Nivosus. a. um. plenus nivis.
Nectareus. a. um. a nectare.

De masculinis in o.

Ortus. ti.
Oculus. ocellus, di.

De femininis.

Ornus. parva quercus, vel locus ubi crescunt trunci.

De neutris.

Ostentum. monstrum.
Ovum.
Oleum. liquor.
Olivum. idem.
Ostreum. piscis.
Ostrum. purpura.

1. Corr. *neotironius* (?)

Oestrum. quoddam parvum animal.
Offendiculum.
Onoforium¹, vas vinarium.

De adjectivis.

Opimus. a. um. fertilis.
Opulentus. a. um. idem.
Opinus. a. um. opinabilis.
Ostensivus. a. um.
Offensus. a. um.
Operosus. a. um. inventivus.
Oblongus. a. um. valde longus.
Oblatus. a. um.
Obtativus. a. um.
Ornotinus², a. um. res unius anni.
Occiduus. a. um.
Obnoxius. a. um.
Opicus. a. um. corrosor mures a pici.
Opificus. a. um. faciens opem.
Obesus. a. um. pigris³.
Ovinus. a. um. ab ove.
Olorinus. a. um. ab olore.

De masculinis.

Pinnicapus. capiens militem.

[Fol. 30.]

Perconum. galee.
Patruus. avunculus.
Paterculus. parvus pater. patrinus.
Patronus. defensor. prefectus. prepositus.
Posthumus. natus post mortem patris.
Procus. qui vadit visum dominas.
Pelliparius.
Prologus.
Parasitus. lecator.
Parasitaster. parvus lecator.
Paradisus. locus gratissimus.
Pronus. qui promptuaria servat.
Petus. ti. quoddam vas.
Pediculus.
Pantomimus. jocolator.
Puer. infans.
Pamphilus. totus in amore.
Pugnus. pugillus, di.
Petalus. III^a pars grani fracti.
Populus.
Prelatus.
Petasus. baconus.

Pupillus. orphanus.
Pampinus. vitis.

De femininis.

Persicus. arbor.
Platanus. arbor.
Paradisus. ad signanda loci gratissima, sic hec paradisus.

De neutris.

Pinaculum. templi summitas.
Proficuum.
Pistrinum.
Patrimonium. ex parte patris hereditas.
Prodigium. portentum.
Puerperium.
Patrocinium. defensio.
Pennicidium. cultellus parvus.
Pandilatrium. costellum.
Pellicium.
Posticium. porta posterior.
Precipicium. a precipito.
Preceptum.
Proloquium.
Podium. mons.
Pelagus. mare.
Palacium.
Promptuarium.
Plectrum.
Pabulum.
Pastorum. domus pastoris vel sacerdotis.
Premium.
Precium.
Preconium. laus.
Preveligium.
Predium. alodium.
Primordium. principium.
Prepuccium. pellicula ventri.
Placitum. causa vel libitum.
Pretorium.
Patibulum. costellum.
Piaculum. experimentum lapidis in quo purgatur argentum.
Persicum. fructus.
Peplum. vitta mulieris.
Pedum. baculus episcopi.
Pilum. longus fustis in torculari.
Poculum. cibus vel vinum.
Precordium. intima.

1. Corr. *oinoforium* (?)

2. Corr. *annotinus*.

3. Corr. *pinguis*.

De adjectivis.

Prospicius. a. um. homo inspiciens.
Paternus. a. um. a patre.
Perpetuus. a. um. perhennius.
Prodigus. a. um. devastator.
Prodigiosus. a. um. plenus monstris.
Parvus. a. um. parvulus. pusillus. a. um.
Pusillanimus. a. um. parvi animi.
Pelliculosus. a. um. a pelle.
Posterus. a. um. postremus. a. um.
Protervus. a. um. improbus.
Profugus. a. um. fugitivus. a. um.
Profluus. a. um. fluens.
Promiscuus. a. um. mixtus.
Providus. a. um.
Pravus. a. um.
Proficius. a. um. utilis.
Promotus. a. um. provectus. a. um.
Propicius. a. um. bonus.
Prelucidus. a. um.
Pronus. a. um. inclinus.
Plenus. a. um. plenarius. a. um.
Primitivus. a. um. primus. a. um.
Pruriginosus. a. um. plenus pruriginum.
Propinquus. a. um. proximus. a. um.
Pediculosus. a. um. plenus pediculis.
Polisemus¹. a. um. dictio plurium sensuum.
Polisillabus. a. um. plurium sillabarum.
Piger. a. um.
Podagricus. a. um. paciens podagram.
Prescius. a. um. presciens.
Perosus. a. um. regit accusativum.
Preciosus. a. um.
Plagosus. a. um. plenus plagis.
Placidus. a. um.
Passivus. a. um. tolerabilis.
Paticus. a. um. secundum Juvenalem. dicitur ille qui patitur sodomitionem².
Perdurus. a. um.
Perjurus. a. um.
Perpulcher. a. um.
Proximus. a. um.
Putridus. a. um. putrefactus. a. um.
Periculosus. a. um.
Parcus. a. um.
Pretextatus. a. um. indutus pretexta.

De masculinis.

Questionareus. qui inquit latronem de furto.

Qualus. id est discus.
Quercus. -ci vel-cus.

De neutris.

Quinquennium. spacium. V. annorum.
Quadrivium. locus in quo concurit iij^{or} vie vel iij^{or} artes, musica, geometria, arismetica, astrologia.
Quaxillum. parvus discus.
Quercetum. locus in quo crescunt quercus.

De adjectivis.

Quernus. a. um. res pertinens ad quercum.
Quercinus. a. um. idem.
Quassus. a. um. fractus.
Quotus. a. um. querit de numero.
Quantus. a. um. de quantitate et caret vocativo.
Quartus. a. um.
Quintus. a. um.
Querimoniosus. a. um. plenus querimoniis.
Questuosus. a. um. idem. vel homo plenus lucro.

De masculinis.

Racemus. i.
Remus. i.
Rusticus. i.
Regulus. parvus rex.
Ramus. ramusculus. di.
Rumusculus. parvus rumor.
Rodanus. Renus fluvii sunt.

[Fol. 30 v°].

Renunculus. di. de ren.
Ranunculus. granola.
Ratus. mus.

De neutris.

Registrum. signarium libri.
Rastrum. rastellum. di.
Remigium.
Rostrum. bec. et herba.
Rasorium.

1. Corr. *polisonus*.

2. « *Numquam pathicus tibi deerit amicus* » (Sat., IX, 130).

Rapistrum. quedam herba que nascitur in arvis.

Reticulum. parvum rethe vel ornamentum quo utuntur femine.

Raciaculum. parvum rethe.

Ruptorium. illud quod aliquis affert subtus barbam ad oculos exclarendos.

De adjectivis.

Rapinosus. a. um, plenus rapina.

Rugosus. a. um, plenus ruga.

Rigidus. a. um.

Retoricus. a. um.

Regius. a. um.

Religiosus. a. um.

Ratus. a. um.

Rocidus. a. um.

Rusticanus. a. um.

Reus. a. um.

Raucidus. a. um.

Reptentinus. a. um.

Rorifluus. a. um.

Rutilus. a. um, resplendens.

De masculinis.

Socius.

Sextarius.

Socer. ocri.

Sulcus. ci. rela.

Sonus. ni.

Servus. vi.

Servulus. di.

Sodes.

Suocus. ci.

Sororius. cunat.

Senatus consultum. Senatus consulti.

Senatus manet indeclinabile.

Sstatuarius. bajulus.

Sensus.

Spado. crestatus.

De femininis.

Sinodus. di.

Socrus. us, ui.

Sabucus¹. ci. saëc.

Securis.

De neutris.

Sabucum. fructus illius arboris.

Solum. li.

Satum.

Seminium.

Sextercium. quoddam pondus.

Salum. mare.

Scortum. meretrix.

Sertum. diadema.

Solium. cathedra.

Solamen.

Solacium.

Solarium.

So[1]sticum. id est so: stans quando non ascendit.

Sompnium.

Sputum.

Sacrum.

Sacellum. parvum templum.

Sacrificium.

Sofronium. meretrix.

Suavium. basium.

Salarium. donativum.

Signum.

Socrarium². locus ubi stant sacra.

Sigillum.

Sterquillinium. fimus.

Stillicidium. estausin.

Sudarium. vestis mortuorum.

Sericum. seda.

Sacerdocium.

Scandalum.

Scandalum. calige.

Spacium.

Stadium. XXX. passuum.

Stultiloquium.

Subterfugium.

De adjectivis.

Sirenus. a. um, nobilis.

Sobrius. a. um, modestus.

Securus. a. um.

Solidus. a. um.

Satur. a. um.

Solus. a. um.

Saucius. a. um, vulneratus.

Socius. a. um.

1. Corr. *sambucus*.

2. Corr. *sacrarium*.

Sementivus. a. um. pertinens ad semen.
Salsus. a. um.
Supinus. a. um.
Sanctus. a. um.
Servus. a. um.
Spleneticus. a. um. de splenetica.
Speciosus. a. um.
Senolentus. a. um.
Sacer. a. um.
Sacrilegus. a. um. ille qui furatur in ecclesia.
Spurcus. a. um. fetidus. a. um.
Sollicitus. a. um.
Subitus. a. um.
Succosus. a. um.
Succidus. a. um.
Sacrosanctus. a. um. id est sanctus.
Sterquilinosus. a. um.
Sedulus. a. um. intentus.
Squalidus. a. um. quando sol intingit aliquem.
Suinus. a. um. carnes porcine.
Suillus. a. um. idem.
Sertus. a. um.
Sertivus. a. um. idem.
Sericinus. a. um. a serico.
Sobrinus. a. um. a consobriano.
Sapidus. a. um. plenus saporis.
Superbus. a. um.
Saxosus. a. um. plenus saxo.
Sanguineus. a. um.
Sidereus. a. um. a sidere.
Setosus. a. um. plenus sete.
Salvus. a. um.

De masculinis.

Templarius. ii.
Tignus. cabido.
Tigillus. i. di.
Theophilus. amor Dei.
Tetanus. i. infirmitas que non sinit hominem curvare.
Titulus. laus.
Truncus. ci.
Telonarius.
Tronus. solium.
Tribulus.
Tirunculus. novus miles.
Tirannus. malus.
Talamus.
Tonus.
Tortus.

Turbus. ludus.
Torus. lectus, mensa palearium.
Turnus. quedam avis.
Tartarus. et plurali hec ra. infernus.
Tonus. id est sonus.
Talus. talo.
Testiculus.
Taphus.¹ lapis spongiosus.

De neutris.

Tectum. i.
Tignum. i. cabiro.
Terebrum.
Trivium. ubi occurrunt tres vie vel trivium dicitur gramatica, dialectica, retorica.
Tergum.
Trapezetum. mensa camporis.
Teloneum. locus ubi sumitur leuda.
Tributum.
Telum.
Turibulum.
Tucetum.
Tugurium. parva domus.
Transtrum. sedilia remigantium.
Triennium. spacium trium annorum.
Tribulum. piso.
Tironium. tornel.

[Fol. 31.]

Tonitruum.
Temetum. vinum.
Tapetum. tapit.
Tedium.
Turpiloquium.
Testamentum.
Trophium. blanquet.
Tartarus. fex vini.
Triclinium. Domus in qua tria paria lectorum sunt vel tres mense.

De adjectivis.

Totus. a. um. g. tocius. d. toti et est signum universale et jungitur cum pronomine.
Tribunicius. a. um. res pertinens ad tributum.
Terenus. a. um.
Terreus. a. um.
Tercius. a. um.

1. CORR. *tofus, tufus.*

Ternus. a. um.
Temulentus. a. um. ebrius.
Tortuosus. a. um.
Turgidus. a. um. inflatus.
Taciturnus. a. um.
Transbeatus. a. um. tunicatus.
Testiculosus. a. um.
Trepidus. a. um.
Torvus. a. um. crudelis.

Nomina sive participia mobilia in *us* et in *a* et in *um* formant ad verbum qualitans in *e*, ut *albus, albe, doctus. e*. Ab ista regula exipiuntur *duriter, firmiter, noviter, humaniter*, et multa alia solebant exipi antiquitus, set sunt in usu. Unde dicit Pris. quod ista vocabula *multum, primum, primo, secundo, falso, privato, sedulo, merito, manifesto, proximo* sunt nomina, sed ponuntur loco adverbiorum.

De masculinis.

Vitulus.
Venenosus.
Virosus.
Venenatus. plenus virus.
Viredus. custos virgulti. vir.
Vermiculus.
Vicus. bore.
Veternus. quedam infirmitas que reddit hominem senem vel vetus.
Vitellus.
Urseus. orsol.

De neutris.

Vertebrum. vertel.
Verum.
Velum. cortina.
Veiculum. genus quadrigæ.
Votum.
Verbum.
Vaticinium.
Ventilabrum. vental.
Ventilogium. gallus manens supra domum.
Venenum.
Virgultum.
Veredarium.
Votum.
Venabulum. tart singulares ¹.
Vestibulum. vestiari.

Velabrum. tegumen macelli.

De adjectivis.

Validus. a. um.
Venenosus. a. um.
Vigorosus. a. um.
Verus. a. um.
Veternus. a. um. vetus.
Votivus. a. um.
Verbosus. a. um.
Vividus. a. um.
Venificus. a. um. faciens venenum.
Vernus. a. um. a vere.
Venerus. a. um. luxuriosus.
Verecundus. a. um.
Vermiculosus. a. um.
Versutus. a. um. falsus.
Udus. a. um.
Verucosus. a. um. berugos.
Umidus. a. um.
Umectatus. a. um. idem.
Ustulentus. a. um. id est iustus.
Vulneratus. a. um.
Vulnerosus. a. um.

De nominibus tercie declinationis in a.

Agarma ². ubi ponuntur galline. Unde sciendum est quod omne nomen terminatum in *a* tercie declinationis est neutri generis et facit genitivum suum pluralem in *ium* et ablativum singularem in *e*.

Hoc **altare.** ris.

Hoc **altile.** is. capo. Regula generalis. Omne nomen neutri generis III° declinationis desinens in *e* facit suum ablativum singulare in *i* et genitivum pluralem in *ium*, exceptis *Prencoste* et *presepe* et *gausape* et *Soracte*. Ita dico quod illa nomina sunt neutri generis.

Hoc **ancille.** scutum rotundum. Nomina tercie declinationis terminata in *i* sunt neutri generis et indeclinabilia, ut *gummi, nausi, mancipi, nemancipi, gummi* idem est quod *gumma, nauci* illud quod est in nuce, *mancipi* quod potest manu capi, *nemancipi* quod non potest manu capi, *frugi nichil*; potius dicendi sunt obliqui quam nominativi, ut dicit Pris. iste homo est *frugi*, id est utilis est iste homo;

1. Corr. *caro singularis*.

2. Corr. *agehma*.

illud mancipium est frugi, et sic est communis generis.

Hoc **aroma**. tis. bonus odor.

Hoc **aporima**.

Hoc **anatema**. excommunicatio.

Hoc **apostema**.

Hoc **aporisma**. certa oratio.

Hec **apes** vel **apis**. Gregorius dicit hec **apis**. ablativum in *e* et genitivum in *ium*.

Regula est quando nominativus singularis tercie declinationis terminatur in *es* vel in *is* et genitivus est par nominativo in sillabis, genitivus pluralis terminatur in *ium* et ablativus singularis in *e*.

Ab ista regula exiuntur *iiij*^{or}: juvenis, panis, canis, volucris.

Hic et hec **ales**. tis, volucris.

Hec **abies**. etis. auct.

Hic **aries**. tis. mouto.

Hec **avis**.

Hic **auceps**. cupis. aucelaire.

Hic **agger**. teral.

Hic et hec **anceps**. doptos. Omnia adjectiva trium generum ubi faciant neutrum in *e* faciunt ablativum in *e* et in *i*, et illa que faciunt neutrum in *e* faciunt ablativum in *i* tantum ut hic

[Fol. 31 v°.]

saluber, hic salubris, hoc salubre. ablativo ab hoc et ab hac et ab hoc salubri, et genitivum pluralem in *ium*, ut salubrium, omnium. A prima regula excipiuntur hic et hec et hoc artifex et hic et hec et hoc uber pro fertili et hic et hec et hoc pauper et inde dicitur ablativo ab hic et ab hoc et ab hec artifice vel-ci, in genitivo plurali artificum propter differentiam de artificium vel hic et ab hac et ab hoc degene, sospite, hospite, jube, pube, tamen Lucaus in ablativo dicit degeneri.

Hic et hec **augur**.

Hec **arbor** vel arbos.

Hec **albugo**. album.

Hec **ablutio**. lavamentum.

Hec **abolitio**. destructio.

Hec **abominatio**. excommunicatio.

Hec **aprobatio**.

Hec **agnitio**. id est cognitio.

Hic et hec **Araps**. nomen gentile.

Hic **alapes**. tis. velox.

Hic **archigenes**. medicus

Hic, hec, hoc **amans**.

Hic, hec, hoc **audiens**.

Regula. Omne nomen vel participium terminans in duas consonantes facit genitivum plurale in *ium* ut audiens-cium, mons-cium, nox-cium. Tamen nox non est de regula, quamvis faciat noctium. Ab ista regula exiuntur conjunx et hec yems et calips et arabs et preterea exiuntur composita a capio, ut municeps, princeps, que faciunt principium, municipium, sed componantur ab hoc nomine caput et terminentur in *ps*. faciunt genitivum pluralem in *ium*, ut biceps, triceps, bicipitum, tricipitum.

Hec **aurigo**. duas habet significaciones, corruptio aeris vel fex auri.

Hic et hec **aurifex**. faciens aurum.

Hec **auris**.

Hic, hec **amens**. auras.

Hic hec **agaso**. ille vel illa qui ducit asinum.

Regula est: omne nomen pertinens utrique sexui est communis generis.

Hic **actor**.

Hic **auctor**.

Hic hec **autor**. homo autenticus vel mulier.

Hic **auricularis** tres habet significaciones. in prima est parvus digitus, in secunda adulator qui semper sedet ad aurem divitis, dicens verba placentia; in tertia est quidam ver et declinatur hec auricularis et in qualibet significacione facit ablativum in *e* vel in *i*. genitivum pluralem in *ium*. Assecretis nomen indeclinabile et est idem quod secretarius et potest sumi pro quolibet casu et in quolibet genere: iste homo vel mulier vel mancipium est assecretis; aresponsis est indeclinabile et est qui recipit responsa sui domini; vel illa, vel illud acalicalis¹, pincerna qui servit de vino indeclinabile eodem modo; albatis indeclinabile. marescalcus qui distribuit avenam equis.

Hec **amussis**. perpendiculum vel regula quando mensuratur paries si sit rectus vel non.

Hic hec **aruspex**. divinator vel-trix.

Hic **ardalio**². leicator.

Hic **argor**³. frigus.

1. Corr. *acalicalis*.

2. Corr. *ardelio*.

3. Corr. *algor*.

Hic **altor**.
 Hic hec **altior**. et hoc **alcius**.
 Hic hec **arcior**¹. et hoc **acrius**.
 Hic **alacer**. hic **alacris**. hoc **alacre**.
 Hic **alacritas**.
 Hic **acer**. hec **acris**. hoc **acre**.
 Hic **ocedo**². malus sapor oris.
 Hic **azimitas**. de azimus.
 Hic **amenitas**. delectatio.
 Hoc **animal**. Omne nomen terminatum in *al* est neutri generis et facit ablativum singulare in *i*, ut animali.
 Hoc **admiramen**.
 Hic **asturco**. auster. quedam avis.
 Hoc **affatum**. parlament.
 Hic **altitudo**.
 Hic **argumentatio**.
 Hic **argutio**.
 Hic **allevatio**.
 Hic **alternatio**. entrecambiament.
 Hic **alternitas**. idem.
 Hic **altercatio**. tensonegansa.
 Hic **accessio**. aprosmansa.
 Hoc **agonum**³. consortium.
 Hic hec **affabilis**. et hoc -le.
 Hic hec **amabilis** et hoc -le. Regula. omne nomen terminatum in *bile* derivatur a verbo transitivo; habet duas significaciones et quandoque sonat in activum, quandoque in passiva. Unde is est sensus, ille est amabilis, id est aptus. amare, vel amari.
 Hic **anexio**. is. enlassament.
 Hic **atractio**. atraement.
 Hic **architenens**. archier.
 Hic, hec, hoc. **arcitenens**. tenens arcem vel turrem.
 Hic hec **architenens**. principatum tenens.
 Hic hec **architalis**. et hoc -le. cervus.
 Hoc **auriculare**. aurelier.
 Hic **ador**. frumentum. indeclinabilis.
 Hic hec **amicabilis**. et hoc -le.
 Hic **apodiatio**. aplament.
 Hic hec **apetibilis**. et hoc -le. desiderabilis.
 Hic **ago**. is. certamen.
 Hic hec **Archas**. dis. vel dos. nomen gentile.
 Hic **ampliatio**. is. Regula generalis :

quando accusativus singularis tercie declinationis terminatur in *am* vel in *a*, accusativus pluralis terminatur in *es* vel in *as*, ut Archaden vel da, des vel das, lampadem vel da, des vel das.
 Hic hec **agrestis**. et hoc -te. villa.
 Hic **aprilis**. ablativo ab hoc aprili. Omnia nomina mensium tercie declinationis faciunt in *i* ablativum, ut aprili, septembri.
 Hic hec **agilis** et hoc -le. demenable.

[Fol. 32.]

Hic **agilitas**. demenabletat.
 Hic **animositas**. de animosus.
 Hic **austeritas**. credulitas.
 Hic hec **artificialis**. et hoc -le. potest dici dies artificialis quamdiu sol moratur in nostro emisperio et cum declaratur⁴.
 Hic **amaricatio**. amargament.
 Hic **anser**. aucha.
 Hic hec **Arpinas**. atis. nomen gentile. hic hec arpinatis et hoc -te.
 Hic **antes**, **antis**. sarmentum vinee.
 Hic **Antes**. tis. proprium nomen hominis et mulieris. Unde versus: Antes prestantes trahit Antis filius Antes.
 Hoc **adamas**. tis. accusativo tem vel ta. lapis preciosus.
 Hic **adversitas**.
 Hic hec **amplior** et hoc **amplius**.
 Hic **abjectio**.
 Hic **adinventio**. trobament.
 Hic **armipotens**. potens armis.
 Hic hec **alnalis**⁵. et hoc e. res anni.
 Hic **alnalis**. lis. liber in quo continetur res unius anni.
 Hoc **alnale**. anniversarium. unde Virgilius: annales nostrorum audire laborum⁶.
 Hic **antistes**. episcopus.
 Hic **Apelles**. is. sapiens.
 Hic **Apollo**. is. sapiens vel proprium nomen.
 Hic **alux**⁷. is. grossior digitus pedis.
 Hic hec **atrox**-is. crudelis.
 Hic **atrocitas**. crudelitas.

1. Corr. *acrior*.
 2. Corr. *acedo*.
 3. Corr. *agonium*.
 4. Corr. *declinatur*.
 5. Corr. *annalis*.
 6. Virgile, *Æn.*, I, 373.
 7. Corr. *hallux*.

Hic **arrabo**. is. idem est arca¹.
 Hic **asistor**. de asisto. tis venit.
 Hic **adjutor**. hec adjutrix.
 Hic **aparitor**. ris. cruciator. qui cruciat homines vel preparat cruciatus.
 Hec **abscisio**. trencansa.
 Hec **Amarilis**. genitivo dis. vel dos. proprium nomen.
 Hic **axis**.
 Hic hec **afinis**. et hoc e. **vesi**.
 Hic hec **aclivis** et hoc -ve. via torta.
 Hec **aparitio**.
 Hic **archipresul**. archiepiscopus.
 Hec **apertio**. arasonament.
 Hec **animadversio**. perceptio et punitio.
 Hec **asfer**². quedam arbor.
 Hec **atriccio**. labor.
 Hec **asertio**. is. adimplement et derivatur de asertio-tis. idem est quod impleo.
 Hec **ambages**. is. mendacium.
 Hec **ambago**. is. dubitacio.
 Hec **additio**. ajustament.
 Hic **Anubis**. lingua egiptiaca quod dicitur Mercurius, quod est nomen dei vel planeta.
 Hec **acumen**. is. agudesa.
 Hic **apex**. is. autesa.
 Hec **adepts**. ipis. pinguedo.
 Hec **alterutracio**. verborum alternatio.
 Hic **Acheron**. tis. infernus.
 Hec **arundo**. is. canna.
 Hoc **amplustre**. ablativo tri et plurali hec amplustra. remus navis. Regula est quod quando ablativus tercie declinationis neutri generis terminatur in *i*, nominativus et accusativus et vocativus plurales non habent terminari in *a*, sed exipitur amplustra quamvis debeat dici amplustria.
 Hec **arx**. cis. turris.
 Hic **aer**. eris. accusativo aerem vel aera.
 Hic **ausor**. is. de audeo. es.
 Hic **as**. ssis. obolus et pondus.
 Hic, hec, hoc **audax**. cis.
 Hec **ambitio**. circuitus vel cupiditas.
 Hec **am[a]bilitudinitas**. amansa.
 Hec **afferesis**. remotio prime sillabe.
 Hec **apocopatio**. abscisio ab apocopo. as derivatur.
 Hic **apocopator**. absceisor.

Hic **antropos**. grecus homo et derivatur ab *an* quod est contra et *tropos* quod est arbor, quasi arbor inversa.
 Hoc **acimba**. tis. incongruitas.
 Hec **antitosis**³. contraria positio.
 Hic **ascensor**. de ascendo. is.
 Hic **accensor**. de accendo. is.
 Hic **amnis**. aqua.
 Hic **aquilo**. quasi aquas liguans.
 Hec **arenositas**. res de arena.
 Hic **anguis**. uis. serpens.

De nominibus tercie declinationis in b.

Hic hec **bos**. bovis.
 Hec **bilis**. amaritudo fellis.
 Hec **benignitas**.
 Hic hec **biformis** et hoc e. homo duobus formis.
 Hec **basis**. columpna.
 Hic hec **blandior** et hoc dius.
 Hic hec **bijugis**. et hoc. e. quadriga duorum jugorum.
 Hoc **bitumen**. unde fit pavementum ecclesie.
 Hec **bilibris**. mensa duorum linguarum⁴.
 Hec **benedictio**.
 Hic hec **bidens**. ovis vel aries.
 Hec **binimomis**. congregatio duarum rerum hominum.
 Hec **bino**. qui habet duos homines sub se.
 Hec **bilanx**. cis. balansa.
 Hoc **bidental**. locus ubi mactatur ovis.
 Hic hec **biforis**. derivatur et hoc bifore posset dici et sic quelibet talis est congrua. Ille introitus est biforis; hec porta est biforis, sed non invenitur plurale.
 Hic hec **bifrons**. tis.
 Hic hec **biceps**. tis. homo duorum capitum.
 Hic hec **bilex**. homo duarum legum.
 Hic hec **biennium** et hoc e. spacium duorum annorum.
 Hec **bucinator**. trompador.
 Hec **bucinatrix**. trompairitz.
 Hec **baro**. nis.
 Hic **balatro**. barataire.
 Hic **baratro**. onis. idem.
 Hec **barago**⁵. nis. borago.

1. Corr. *arrha*.

2. Corr. *asser*.

3. Corr. *antithesis*.

4. Corr. *duarum librarum*.

5. Corr. *borago*.

Hic **bibo**. nis. potator.
Hic hec **brevis**. et hoc breve.

[Fol. 32 v°.]

Hoc **breve**. carta.
Hoc **bostar**. is. statio bovum.
Hec **bonitas**.
Hoc **bragale**. braguer.
Hic **bonbex**. cis. vermis.
Hic **bonbex**. cis. coto.
Hic **bracas**. indeclinabile. fluxus humorum descendens ad fauces, id est **raumas**.
Hec **boatio**. is. sonament.
Hic **boator**. clamator.
Hec **boatrix**. clamatrix.
Hec **balacteratio**.¹ clamor.
Hic **baccator**. forsanaire.
Hic **bufo**. is.
Hic vel hec **bubo**. quedam avis.
Hec **bipennis**. dextral. et dicit Pris. quod est adjectivum et debet declinari hic et hec bipennis et hoc bipenne. Regula: quedam nomina sunt in nominativo casu communia, ut tricuspis, bipennis et comes; tamen inveniuntur adjectiva quandoque et cum neutro genere. Unde Juvenalis: vitreo bibis ille Priapo² triscupide (*sic*) telo et alifero sonat arcta bipenni fraxinus³.
Hoc **baptisma**. atis.
Hic **bacon**. bacon.
Hic hec **bimaris**. et hoc e. aliquid stans inter duo maria.
Hec **barbaro**. locutio barbarorum.
Hic hec **bipes**. duorum pedum.
Hic hec **bipedalis**. et hoc. e. mensura duorum pedum.

In c.

Hic hec **Canis**.
Hic hec **coribas**. insanus.
Hic **corbulo**. nis. portator mesure bladi; de corbis venit, quod est mensura.
Hec **cautio**. is. fermansa.
Hec **cutis**.
Hec **cistis**. is. saculus fellis.
Hic **ciner**.

Hic **consultor**. unde versus: Sic Cato consultus consultor filius ejus.
Hic **compater**.
Hic hec **compar**. eugal.
Hic hec **cliens**.
Cepe.
Hic hec **custos**.
Hic **crinis**.
Hec **commater**. comaire.
Hic **camsor**. is. cambiaire.
Hic hec **cuias**. interrogativum de gente et solebat dici hic hec cuias et hoc cuiate.
Hic **celeber**. hec celebris. hoc celebre.
Hic **campester**. hec tris. hoc tre.
Hic **caupo**. taverner.
Hec **celebritas**.
Hec **contio**. id est cetus.
Hec **conditio**. fasensa.
Hec **comoditas**.
Hic **commilito**. nis.
Hic hec **contubernalis**. et hoc e. **compansieir**.
Hic hec **consors**.tis. socius.
Hec **cos**. cotis.
Hic hec **concors**. concordable.
Hec **cautis**. roca.
Hic **compes**. dis. grilos.
Hic **cuspis**. ponia.
Hic hec **contumax**. superbus.
Hic **culex**. moscalo.
Hec **crobs**⁴. bis. fovea.
Hic **codex**. is. liber.
Hic **cassis**. isis. rethe.
Hic **cimex**. cimenz.
Hec **cassis**. dis. galea.
Hic hec **catedralis**. et hoc le.
Hec **casilis**. dis vel dos. **exportela**.
Hec **carex**. cis. juncus agutus.
Hoc **cerumen**. is.
Hec **Carmenis**. mulier que invenit literam latinam.
Hoc **cathaplasma**. tis. emplastre.
Hoc **cacumen**. autesa.
Hoc **culmen**. idem.
Hec **crux**. is. genitivo crucum.
Hic **calix**.
Hoc **crus**. is. coisa.
Hec **castitas**.
Hoc **coclear**. culier.
Hec **cupiditas**.

1. Corr. *blateratio*.

2. « *Vitreo bibit ille Priapo* » (*Sat.* II, 95).

3. « *Ferro sonat icta bipenni fraxinus* » (*Æn.* XI, 135-136).

4. Corr. *scrobs*.

Hec **clientela**. exercitus.
 Hic **cabo**. is.
 Hec **conturnix**. calla.
 Hec **corruptio**.
 Hic hec **castrensis**. et hoc. se. de castro.
 Hic **Cupido**. pro deo amoris.
 Hec **cupido**. pro cupiditate.
 Hic **carnifex**. mascalarius.
 Hic **cardo**. is.
 Hic **cardinalis**.
 Hic hec **cardinalis**. et hoc e. res pertinens ad cardinalem.
 Hec **cortex**. escorsa.
 Hic **carabo**. escarauat.
 Hic **calips**. acer.
 Hec **campatio**. cambiament.
 Hic **cucumer**. cogombre.
 Hic **calx**. is. caus.
 Hic **calx**. is talo.
 Hoc **calcas**. espero.
 Hic **Calcas**. antis. proprium nomen.
 Hic vel hoc **clunis**. renes.
 Hec **cutis**. codena.
 Hoc **conclave**. cambra.
 Hic **ciner** vel cinis.
 Hic **clamis**. mantel.
 Hic **coridon**
 Hec **coridalis**. avis dulce canens.
 Hec **compilatio**. conjunctio.
 Hic **comedo**. maniaire.
 Hec **comestio**. nis.
 Hec **comessacio**. idem.
 Hec **concerivitas**¹. concordansa.
 Hec **conculcatio**. causigansa.
 Hec **corroboratio**.
 Hec **confirmatio**.
 Hec **cavillatio**. deceptio.
 Hec **conjecturatio**.
 Hec **cogitatio**. idem.
 Hec **civitas**.
 Hic hec **civis**.
 Hic hec **civilis** et hoc. e.
 Hec **conchis**. piscis.
 Hoc **curule**. cathedra.
 Hic hec **Autisiodorensis** et hoc .se. no-
 men gentile.
 Hec **compunctio**. de compungo.
 Hec **concauitas**. cauesa.
 Hec **cicatrix**.
 Hec **claritudo**.
 Hec **claritas**. idem.
 Hoc **carisma**. tis. donum Dei.
 Hec **collectio**. nis.

Hic **callis**. semita.
 Hic **caulis**. quos comedimus.
 Hec **clavis**.
 Hic hec **comunis** et hoc. e.
 Hic hec **criminalis**. et hoc. e.
 Hec **cornix**. cis. cornela.
 Hic **cornicen**. nis. trompaire.
 Hic hec **conjunx**. pro viro et uxore.
 Hic hec **conjugalis**. et hoc. e.
 Hic **collis**. mons.
 Hic hec **concupiscibilis**. et hoc. le.
 Hic **color**.
 Hic **caligo**. is. obscuritas.
 Hec **certitudo**.
 Hic **cicer**. is. seseros.
 Hic hec **concolor**. concordabilis.
 Hec **cirris**. eugulada.
 Hec **cervix**.
 Hoc **cervicale**. auriculare.
 Hec **calvitas**. calvicium.
 Hec **calliditas**. moissonia.
 Hoc **cauterizatrix**. que facit cauterium in fronte.
 Hic **cautorizator**. qui facit illud.
 Hic **coralles**. cabiscoi.
 Hec **circumspectio**. id est calliditas.
 Hic hec **claustralis**. et hoc. le.

[Fol. 33.]

Hec **cohors**. tis. compana.
 Hic hec **consors**. socius vel socia.
 Hoc **cauma**. calor.
 Hic **consul**.
Cahos. indeclinabile. confusio.
 Hic **crinis**. capillus.
 Hoc **crinale**. alis. frontal.
 Hec **crinais**. dis vel -dos. est quoddam longum quod aparet in urina ad modum pili.
 Hec **clades**. pestilentia.
 Hic **classis**. is. collectio navium.
 Hic **clangor**. sonus tubarum vel navium.
 Hic **Cesar**. nomen proprium.
 Hec **Ceres**. bladium vel dea bladi.
 Hic hec **cerealis** et hoc. le.
 Hoc **cubile**. lectus.
 Hoc **capitale**. capdal.
 Hic **capito**. piscis totus in capite.
 Hoc **ceroma**. tis. unguentum.
 Hic **canor**. is. sonoritas verborum.
 Hic **canon**. is. regula.
 Hic **ciromon-tis**. qui ludit de cultellis.

1. Corr. *conciunitas* ?

Hic **cerastes**. serpens cornutus.
 Hic **cerdo**. is. coregter.
 Hec **cedes**. occisio.
 Hic **candor**.
 Hec **crepido**. summitas saxi.
 Hec **conglutinatio**. concumulatio.
 Hoc **clima**. tis. quarta pars mundi.
 Hoc **cisma**. tis. discordia.
Crisis. indeclinabile. quodlibet iudicium vel crisis id est quod avium.
 Hic **catillator**. plures habet significatio- nes. caucigolaire vel ille qui tangit mu- lierem cum pede.
 Hec **catillatio**. causigolansa.
 Hec **calamitas**. miseria.
 Hic hec **commensurabilis**. et hoc. le.
 Hic **caodemon**¹. malum sciens.
 Hic **calo**. portator lignorum.
 Hec **Constantinopolis**. civitas.
 Hic **cavator**.
 Hec **contagio**. oresesa.
 Hec **crudelitas**.
 Hec **celsitudo**. autesa.
 Hic hec **crudebilis**². et hoc -le.
 Hoc **columbar**. genus vinculi.
 Hec **conductio**. de conduco. cis.
 Hic **ensor**. oris. iudicator.
 Hec **consumptio**. degastansa.
 Hoc **coma**. tis. distinctio orationis.
 Hec **celeritas**. velocitas.
 Hic hec **censualis**. et hoc. le. judica- bilis vel pertinet ad usaticum.
 Hic **crater**.
 Hic hec **corporalis**. et hoc -le.
 Hic hec **curialis**. et hoc -le. facetus.
 Hic **cenobates**³. qui vadit per funem.
 Hic **cipus**. duas habet significaciones, locus ille ubi sunt capti. vel traut.

De nominibus tercie declinationis in d.

Hic **Decor**. is. pulcritudo.
 Hoc **decus**. is. honor.
 Hec **dulcedo**. Hic et hec et hoc **discor- dans**.
 Hic hec **decors**⁴. descordables.
Dies solis. dies dominica vocatur secundum paganos vel christianos; dies dominica

derivatur et declinatur ab utraque parte, sed⁵ judeos prima dies sabbati. genitivo prima die sabbati; de die veneris dicit sexta dies sabbati, postea dicit de sabbato. Hoc sabbatum et nos dicimus de die lune, quod est secunda feria in prima manendo, vel ad diem dominicam vel sabbatum nominatur more judeorum. secundum Sarracenos dies lune, dies mar- tis, dies mercurii, dies jovis, dies veneris, sabbatum, dies saturni, dominica dies solis.

Hic **demon**. nis.
 Hic, hec, hoc. **degener**. forlinat et facit ablativum in *e*. tantummodo secundum Pris. tamen Lucanus ponit in *i*.
 Hic. hec, hoc **demens**. stultus.
 Hic **dolor**.
 Hoc **dedecus**. desonor.
 Hic **dodrans**. pondus. viiij. unciarum.
 Hic **denus**. pondus. xi. unciarum.
 Hec **decapolis**. lis. leos. regio undecim (*sic*) civitatum.
 Hic **destans**. tis. unsa.
 Hic hec **dux** et **ducator**.
 Hec **ditio**. dominatio.
 Hec **ductio**. guisansa.
 Hec **dominatio**.
 Hic hec **dives**.
 Hic hec **dis. ditis**. idem.
 Hic hec **deses**. piger.
 Hic **dracho**. is.
 Hec **dos**. is.
 Hic hec **dotalis** et hoc -le.
 Hic **dissimulator**.
 Hic hec hoc **duplex**.
 Hic **doctor**.
 Hic **destructor**.
Dapis. dapem. a dape. totum plurale.
 Hec **dulcedo**.
 Hec **destrucio**.
 Hec **dilectio**.
 Hic hec **dulcis**. et hoc. e.
 Hic hec **dulcior** et hoc. cius.
 Hec **deletio**⁶. acusatio.
 Hec **desitio**.
 Hic hec **deterior** et hoc -ius. peior.
 Hec **dormitio**.

1. Corr. *cacodemon*.
 2. Corr. *crudelis* ou *credibilis*.
 3. Corr. *schoenoates*.
 4. Corr. *discors*.
 5. Corr. *secundum*.
 6. Corr. *delatio*.

Hec **dimensio**. mesuransa.
 Hec **dilatio**. prolongatio.
 Hec **diminutio**.
 Hic hec **diffusibilis**. et hoc. le.
 Hec **dulcoratio**.
 Hec **dieresis**. divisio sillabe.
 Hec **disolutio**. deliament.
 Hec **direptio**. dedirutio¹.
 Hec **derisio**.
 Hic hec **difficilis** et hoc le. et recipit
 comparationem difficilis. or. ius.
 Hic **dilator**.
 Hec **difficultas**. gravitas.
 Hec **dispensatio**. duas habet significa-
 cationes. dispensator, ordinator et misera-
 tor.
 Hec **dispositio**. comanda et mors.
 Hic hec **dexterio** et hoc -ius.
 Hec **dissecio**. desamparansa.
 Hec **desessio**. unde versus : descendit mo-
 riens, discedit ab urbe recedens.
 Hic **diachonus**. idem quod diachonus
 ium. genitivo plurali contra regulam pro-
 fertur, quod deberet dici diachonium, et
 dicitur diachonum propter differentiam
 nominis.
 Hec **devotio**.
 Hoc **diachonium**. diachonatus.
 Hec **displasio**. disjunctio.
 Hic hec **durior** et hec ius. durissimus.
 Regula est omnia posita secunde decli-
 nationis in genitivo assumunt et additur
simus et sic formatur superlativus, et
 excipiuntur anormala, ut magnus, par-
 vus,

[Fol. 33 v°.]

bonus, malus, multus.
 Hec **displois**. dis. duplex vestis sive
 saccus sive capa cum pellibus.
 Hic hec **dapsilis** et hoc. le. largus.
 Hic hec hoc **futiens**². escampant.
 Hec **donatio**.
 Hic hec **futibilis** et hoc -le.
 Hoc **dragma**. is.
 Hic hec **ditior** et hoc. cius. magis dives.
 Hec **dedignatio**. elatio.
 Hec **duplicitas**.
 Hec **diuaticatio**³. trecament et curvatio.

Hec **diloricatio**. expoliatio lorice.
 Hoc **dogma**. sapientia.
 Hoc **diadema**. corona.
 Hic, hec, hoc. **dicax**, procax.
 Hec **dicacitas**. garrulitas.
 Hec **digestio**. divisio et decoctio.
 Hic, hec, hoc **digestibilis**. et hoc -le.
 idem.
 Hoc **dissalma**. tis. divisio psalmorum.
Disertus. sapiens. disertior. stultus.

De nominibus tercie declinationis in e.

Hic hec **Exilis** et hoc -le. gracilis.
 Hec **eregtio**. escopiment.
 Hec **erectio**. is.
 Hic hec hoc **expers**. sine parte.
 Hic hec **excoris**. idem.
 Hec **ejulatio**. plor.
 Hec **emunctio**. purgament.
 Hec **ebullitio**.
 Hec **exercitatio**. visitatio.
 Hic **expertor**. is.
 Hec **vicio**⁴. expoliatio.
 Hec **exultatio**.
 Hic hec **exul**. is.
 Hic hec **exterior** et hoc -ius
 Hic hec hoc **elegans**. valens vel bonus.
 extimus.
 Hic **error**. is.
 Hic hec **exlex**. is. sine lege.
 Hic hec **effrons**. tis. sine verecundia.
 Hec **estas**.
 Hec **extasis**. dubitatio. Homo dicitur in
 extasi cum non scit locum ubi est.
 Hoc **es**. eris.
 Hec **erugo**. is. fex. ecis.
 Hec **etas**.
 Hic **ensis**.
 Hic hec **exsors**. carens.
 Hic hec **excors**. sine corde.
 Hec **exactio**. is.
 Hic **epulo**. is. comestor.
 Hic **exactor**. queritor collecte.
 Hec **edes**. domus.
 Hec **celatudo**⁵. is.
 Hic **equester**. hec tris. hoc -tre.
 Hec **emorois**. dis vel dos. fluxus sangui-
 nis.
 Hec **eruditio**. documentum.

1. Corr. *hec dirutio*.

2. Corr. *fugiens*.

3. Corr. *devaricatio*.

4. Corr. *evictio*.

5. Corr. *excelsitudo* (?)

Hic, hec, hoc **ebes** etis.
 Hec **evaginatio**. abstractio gladii.
 Hic **exsertor**. is. manifestator.
 Hec **exsertio**. is. manifestatio.
 Hec **expoliatio**. is.
 Hec **expiatio**. mundatio.
 Hec **eliminatio**. extra limen positio.
 Hic **edilis**. custos domus.
 Hic **excubitor**. gaita.
 Hoc **enigma**. tis. obscura questio.
 Hoc **epigramma**. suprascriptio.
 Hoc **ebur**. oris. vori.
 Hoc **exemplar**. aris.
 Hic hec **enormis** et hoc -me. sine regula.
 Hec **enormitas**. irregulatio.
 Hoc **examen**. is. collectio apum.
 Hec **erinis**¹. is. contentio.
 Hec **emorrois**. infirmitas.
 Hoc **equor**. is. mare.
 Hoc **emuntorium**. ii. escarbotoador.

De nominibus tertiæ declinationis in f.

Hic **Flos**. oris.
 Hic **frons**. dis.
 Hic hec **fortis**. et hoc. te.
 Hic **frons**. tis.
 Hic hec **forcior** et hoc cius.
 Hic **fons-tis**.
 Hic hec **floralis** et hoc. le.
 Hec **fors**. ablativo ab hac forte. non habet nisi duos casus.
 Hic hec **forensis** et hoc -ce. qui vadit foras.
 Hec **febris**.
 Hoc **fantasma**. tis.
 Hic hec **fragilis** et hoc-e. unde fragillior. ius.
 Regula est : omnia positiva terminata in *lis* ut fragilis faciunt superlativa in *simus* ut fragilissimus, exceptis agilis, gracilis, humilis, similis. Item si positiva terminentur in *er*, ut niger, faciunt superlativa in *rimus* ut nigerrimus, preter duo, dexter et sinister, que faciunt dextimus et sinistimus.
 Hic **funis corda**. ablativo *funo*.
 Hoc **funus**. is. mortalitas.
 Hoc **flumen**. is.
 Hoc **flamen**. is. bufament.
 Hic **flamen**. is. sacerdos.
 Hec **formido**. nis.

Hic hec **fur**. latro.
 Hec **fuligo**. is. suea.
 Hec **ferugo**. is. fex ferri.
 Hec **farago**. is. quam equi comedunt.
 Hec **faux**. cis. gauta.
 Hec **fax**. cis. fala.
 Hec **fex**. is. brae.
 Hec **falx**. cis. faus.
 Hic **falco**. is.
 Hic **facis**. is. pondus et plurali hii faces. genitivo facium. idem est quod honor.
 Hec **falanx**. gis. societas.
 Hic **flato**. is. flauso.
 Hic, hec, hoc **felix**.
 Hic **fartor**. is. farcidor.
 Hec **falsitas**-tis.
 Hic hec hoc **fallax**. cis.
Frugis. frugi, frugem. a frugo. probus, et plurali hii et hee fruges. bladum.
 Hic hec **formidabilis**. et hoc. le.
 Hec **fortitudo**.
 Hic hec **furax**. aptus furari.
 Hic hec **felicior** et hoc -cius.
 Hic **fustis**. tis.
 Hoc **frumen**². is. prima pars guturis.
 Hic hec **fluxibilis**. et hoc. e. decorable.
 Hec **fluctivagatio**. qui vagat per flumen.
 Hoc **flumen**. is.
 Hic **furfur**. bren.
 Hoc **fulgur**. claritas.
 Hic **fornax**. is.
 Hic **fornix**. archus lapideus.
 Hec **fornix**. domus meretricis.
 Hic **forceps**. cipis.
 Hec **forpex**. pis.
 Hic **forceps**.
 Hec **fortuitas**.
 Hoc **far**. farris. froment.
 Hec **fames**. mis.
 Hoc **frigus**. oris.
 Hic **frigor**. oris.
 Hic hec **frigidior**. et hoc. dius.
 Hec **frigiditas**. is.
 Hic hec **fatalis** et hoc. le.
 Hoc **facinus**. oris. felonía.
 Hec **fraus**. is.
 Hec **foliis**. lis. manias fabri.
 Hic hec **fidelis** et hoc. le.
 Hoc **fel**. iis.
 Hic hec hoc **ferox**. cis. crudelis.
 Hec **ferocitas**-tis.
 Hoc **fedus**. amicitia.

1. Corr. *Erinnys*.

2. Corr. *frumen*.

Hec **facultas**, sapientia et potestas.
 Hic **fullo**, is, parator pannorum.
 Hec **fidejussio**, nis.
 Hic **flebotomator**, sagnador.

[Fol. 34.]

Hic hec **febrilis** et hoc, le.
 Hoc **fenus**, ris, renou.
 Hic **fenerator**, ris.
 Hec **feneratrix**, cis.
 Hic hec **fabrilis** et hoc, le.
 Hic hec **funebri**s et hoc, e.
 Hec **foris**, ri, rem, a fore et plurali hec fores, janue.
 Hic hec hoc **fugax**.
 Hoc **funale**¹, lis, candelabre.
 Hoc **femen**, is, coissa et plurali hec feminea, bragas.
 Hic hec **fertilis** et hoc, e.
 Hoc **furiale**², candalabrum.
Fas, indeclinabile, licentia.
 Hic vel hec **firmis**.

De nominibus tercie declinationis in g.

Hic **Glos**, sis, lignum putridum lucens de nocte sicut argentum.
 Hec **glis**, tis, lapassa.
 Hic **glis**, ris, eriso.
 Hec **glis**, sis, argilla.
 Hic hec **gracilis** et hoc, e.
 Hec **gracillitas**, delgadesa.
 Hec **grando**, nis, cabramasa.
 Hic hec **grandis** et hoc, e.
 Hic hec **gracior** et hoc-ius et plurali.
 Hec **grates**.
 Hoc **genus**, neris, ablativo ab hoc genu et plurali genua.
 Hic hec **generalis** et hoc -le.
 Hec **gens**, tis.
 Hic hec **genitalis** et hoc, le, res que potest gignere.
 Hoc **genitale**, testiculus.
 Hec **glans**, dis.
 Hic hec **gentilis**, et hoc, le, paganus.
 Hic hec **gravis** et hoc, ve, Homo ponderosus et mulier pregnans.
 Hec **gravitas**, multis modis habet sensum sicut gravis.
 Hec **glabrio**, onis, rasquas.
 Hic hec **glacialis**, et hoc, le.
 Hec **genitrix**.

1. Corr. *fanale*.

2. Corr. *fanale* (?)

Hic **genitor**.
 Hoc **gutur**, ris.
 Hec **graciositas**, de grates.
 Hic **gladiator**.
 Hoc, **grama**, tis, littera.
 Hic **gurgulio**, gorgolo.
 Hoc **gramen**, is.
 Hec **graviditas**, impregnatio.
 Hoc **germen**.
 Hic **gluto**, is.
 Hec **gulositas**.
 Hic **gobio**, is, parvus piscis.
 Hic **gesticator**, qui presentat gesta aliorum.
 Hoc **giramen**, is.
 Hic hec **gigas**, antis.
 Hic **gurges**, tis.
 Hec **generatio**, onis.
 Hoc **gausape** et plurali gausapa.
 Hec **glos-ris**, sororia, uxor fratris.

Hec **Heripilatio**, erectio pilorum.
 Hic **humor**.
 Hic hec **hylaris** et hoc, re.
 Hec **hyems**, mis.
 Hic hec **hostis**, tis.
 Hic hec **hyemalis** et hoc, e.
 Hic hec **hospes**, tis.
 Hec **hostilitas**, tis, inimicia.
 Hic hec **humilis** et hoc, le.
 Hec **humilitas**, is.
 Hic hec **honestis** et hoc, e.
 Hec **honestas**, tis.
 Hic hec **habilis** et hoc, le.
 Hec **habitudo**, is.
 Hec **habilitas**.
 Hic **honor**, vel honos.
 Hoc **hostile**, is.
 Hoc **hospitale**, is.
 Hec **hospitalitas**, is.
 Hic hec **heres**, dis.
 Hec **hereditas**, tis.
 Hoc **honus**, is, pondus.
 Hic **hystrio**, nis.
 Hec **honeratio**, is, idem.
 Hec **horribilitas**, tis.
 Hic **honerator**, is.
 Hic hec **horribilis** et hoc horribile, lis, or, ius.
 Hic **homontio**, is, parvus homo.
 Hec **honeratrix**, cis.
 Hic hec **honerabilis**, et hoc, le.
 Hic **honorificabilitas**, tis.

Hec **hanelitas**. tis.
 Hic hec **Interpres**. tis. expositor.
 Hic hec **inermis** et hoc. e. sine armis.
 Hic **ilis**. quedam arbor.
 Hic **incus**. dis. encluge.
 Hic hec hoc **ilex**. illaqueabilis illicie.
 Hic hec **inops**. pis. egenus.
 Hic **judex**. cis.
 Hoc **iter**. neris. via.
 Hic **intercessor**. oris.
 Hic hec hoc **impar**. ris. ablativo impare vel impari.
 Hic hec **infans**. tis. quando non loquitur.
 Hic hec **inhabitabilis** et hoc. le.
 Hec **intercessio**. nis.
 Hic **interventor**. oris.
 Hic **inhabitacio**. is.
 Hic hec **ignobilis**. et hoc. e.
 Hec **inhabitabilitas**. tis.
 Hic hec **inextricabilis**. et hoc. le.
 Hec **indolis**. signum future prohibitatis.
 Hec **ignobilitas**. tis.
 Hic hec **inmutabilis** et hoc. bile.
 Hic hec **ingens**. tis. magnus.
 Hec **inmutabilita[s]**-tis.
 Hec **inditio**. is.
 Hec **inmutatio**. nis.
 Hec **improbitas**. tis.
 Hic hec **irrationalis** et hoc. e. quandoque ponit, quandoque privat. tantum cum dicitur: iste lapis est irrationalis.
 Hec **infidelitas**. tis.
 Hec **ylas**. adis. ados. ystoria facta de Troia et sumitur pro qualibet ystoria.
 Hec **illustratio**. onis.
 Hic **index**. pro digito.
 Hic hec **index**. demonstrator.
 Hec **jocunditas**. tis.
 Hec **intercapedo**. nis. spacium locale vel temporale.
 Hec **inconcinnitas**. discordia.
 Hic **yMBER**. ris. ablativo in *e* et in *i*.
 Hic hec **juvenis**. nis.
 Hic hec **juvenilis** et hoc. e.
 Hic hec **junior** et hoc -nius. caret superlativo.
 Hec **juventus**. tis.
 Hic **joculator**. ris.
 Hec **joculatrix**. cis.
 Hic **jactor**. ris.
 Hic **janitor**. portier.
 Hic hec **insanis**. et hoc. e.
 Hoc **ydromel**. lis. vinum factum de melle.

Hec **ydriopsis**. quedam infirmitas.
 Hic hec **insipiens**. stultus.
 Hic hec hoc **infelix**. cis.
 Hec **infelicitas**. cis.
 Hec **jocunditas**.
 Hoc **jecur**. oris. feie.
 Hec **irritatio**. provocatio.
 Hec **identitas**. una et eadem res.
 Hec **infirmitas**.
 Hic hec **informis**. et hoc. me.
 Hec **inficiatrix**. denegatrix.
 Hic **inficiator**. denegator.
 Hec **intensio**. nis.
 Hoc **jubar**. claritas.
 Hoc **jus**. ris. plurali hec jura et non plus.
Ius. aqua. jus. rectum. jus est dicta potestas.
 Hec **juriditio**. nis.
 Hec **instigatio**. nis.
 Hic hec **immemor**.
 Hec **irundo**. nis. avis.
 Hic hec **indecor**. qui non verecundatur facere aliquid malum.
 Hic hec **immunis**. et hoc -re.
 Hic hec **inberbis**. et hoc. be. juvenis.
 Hic hec **inpubis**. et hoc. be. idem.

[Fol. 34 v°.]

Hic hec **illustris**. et hoc. tre. nobilis.
 Hic **ignis**.
 Hic hec **illimis**. et hoc. me. sine limo.
 Hic hec **imbecillis**. et hoc -le. frevol.
 Hic hec **infernalis** et hoc -le.
 Hec **indignatio**. iracundia.
 Hic hec **iners**. tis. malvatz.
 Hic **imperator**.
 Hic hec **innumerabilis**. et hoc. le.
 Hec **iniquitas**.
 Hic hec **infidelis**. et hoc. le.
 Hec **imbrex**. cis. stillicidium vel canalus.
 Hec **lanx**. cis. scutella.

De nominibus tercie declinationis in l.

Hic hec **Lugubris** et hoc -bre. flebilis.
 Hic hec **laudabilis**. et hoc -le.
 Hec **lex**. gis.
 Hec **laudabilitas**. tis.
 Hec **laus**. dis.
 Hic hec **legalis** et hoc. le.
 Hec **legalitas**. tis.
 Hec **legatio**. missio et testamentum.
 Hic **leno**. nis. mascot.
 Hic hec **latro**. is.

Hic **lator**. ris.
 Hec **latrix**. cis.
 Hec **lenio**.
 Hic **livor**. invidia.
 Hic hec **labilis**. et hoc. le.
 Hec **lampas**. dis. vel dos. a. dem in accusativo.
 Hec **latio**. is. portament.
 Hec **labes**. taca.
 Hec **lues**. is. destructio vel putredo.
 Hic **legislator**. toris.
 Hic **langor**. is.
 Hic **lepos**. ris. facundia.
 Hic **lepus**. is. animal.
 Hic hec **labilior**. et hoc. lius.
 Hec **labilitas**. tis.
 Hec **lodox**. flasada.
 Hoc **lumen**.
 Hoc **lac**. tis.
 Hoc **illuminare**. is.
 Hoc. **lutro**. is. animal quoddam.
 Hec **loligo**. sipla. lol.
 Hec **longitudo**.
 Hec **latitudo**. amplexa.
 Hic hec **loquax**. cis.
 Hic **lanio**. nis. carnifex.
 Hec **loquacitas**.
 Hec **laxacio**. alargament.
 Hoc **latus**. ris.
 Hec **lotrix**. cis. lautrix.
 Hec **lassitudo**.
 Hec **lachesis**. sis. seos. quedam dea.
 Hec **libido**. luxuria.
 Hic **leclator**.
 Hoc **levamen**. allevatio.
 Hec **leclatrix**.
 Hic **lapis**. dis.
 Hic **lebes**. tis. pairol.
 Hic **leo**. nis.
 Hoc **litus**. oris.
 Hec **largitas**.
 Hic hec **loripes**. dis.
 Hic hec **locuplex**. dives.
 Hec **lenugo**¹. ginis.
 Hic hec **lemur**. is.
 Hic hec **levis** et hoc. ve .
 Hec **levitas**. tis. pro plano levis, pro levitate levis.
 Hec **Lacedemon**. locus demonum.
 Hoc **laquear**. locus in quo laquei domus concurrunt.
 Hoc **lacunar**. idem est.
 Hic hec **lignipes**. dis.

Hoc **lupanar**. domus meretricis.
 Hec **lanugo**. prima barba.
 Hec **lux**. cis.
 Hic hec **localis** et hoc. le.
 Hec **linter**. ris. lin.
 Hoc **lucar**. is.
 Hoc **lucanar**. fenestra per quam lumen intrat.
 Hoc **limen**. is. lundar.
 Hic **limes**. tis. via. ludicus. a. um jogos.
 Hic **ludicer**. hec cris. hoc. cre.
 Hic hec **lunaris**. et hoc. re. cursus lunaris.
 Hoc **linteamen**. lansol.
 Hec **libertas**. is.
 Hic hec **letalis**. et hoc. le. mortalis.
 Hic **latex**. cis. aqua.
 Hic **later**. tegula.
 Hic **lar**. ris. quinque habet significationes, magister, sententia, domus, focus et deus privatus.
 Hic **ligo**. nis. fossor.
 Hec **lis**. tis.
 Hoc **ligamen** is. factum vinum de blado vel potest esse liquidum.
 Hic **licor**. oris.
 Hec **liquefactio**.
 Hec **livio**. is. putredo.
 Hic hec **luculentior**. et hoc. cius. clarus.
 Hoc **lupercal**. templum sacerdotis.
 Hec **lippitudo**. lagana.

De nominibus in m.

Hic **Mango**. onis. manganer.
 Hic **mercator**.
 Hec **meretrix**. cis.
 Hec **merces**. dis. logier.
 Hec **mater**.
 Hic hec **manualis**. et hoc. le. res manu facta.
 Hic vel hec **margo**. marge.
 Hoc **mare**.
 Hic **muto**. aries.
 Hic **mos**. oris.
 Hic **mars**. bellum. vel deus belli.
 Hic **mas**. aris. masculus.
 Hec **messis**.
 Hic hec **miles**. tis.
 Hic **merges**. tis. garba.
 Mille. indeclinabile et plurali milia. horum milium, his milibus sine vocativo.
 Hic hec **municeps**. pis. qui capit munus.
 Hoc **munus**. donum.

1. Corr. *lanugo* (?)

Hec **muntio**. onis.
 Hec **majestas**.
 Hec **miratio**.
 Hic **meror**. fetus.
 Hic hec **mentalis**. et hoc. e. res pertinens ad mentem.
 Hic hec **memor**. oris.
 Hic hec **memoralis**. et hoc - e.
 Hec **opteystrix** ¹. cis.
 Hec **porigo** ². is. infirmitas porcorum.
 Hic hec **perpes**. tis. durable.
 Hic hec **prepes**. tis. velox.
 Hic **predo**. nis. raubaire.
 Hic **protractor**. de protrahendo.
 Hec **protectio**. is.
 Hic **pavor**. timor.
 Hic **pavo**. is. avis.
 Hic hec **pectoralis**. et hoc. le.
 Hic **pecten**. is. unde versus: pecten dulce sonat, mensa beat, ignem obumbrat, telas discurrit, crines parat et sata verrit. id est rastel.
 Hec **potio**. is. facta de herbis.
 Hec **posteritas**. tis. sequacitas.
 Hic **presul**. episcopus. vel dominus terre.
 Hic **palpo**. cecus qui vadit palpando. et adulator sui domini.
 Hic hec **palpabilis**. et hoc. le. res que potest manu tangi.
 Hic **palumbes**. bis. columbus.
 Hic hec **particularis**. et hoc - re.
 Hic **paser**. is. pro mare et femina.
 Hic **proconsul**. qui manet loco consulis.
 Hic hec **procax**. cis. id est protervus.
 Hic **procat**. cortegaire.
 Hic hec **pecularis**. et hoc -re. familiaris vel dives. et dicitur peculium. lii. quod sunt divicie.
 Hic **persecutor**. in malis.
 Hic **prosecutor**. in bonis.
 Hic **promissor**.
 Hic **prosecator**. id est medicus.
 Hec **prosecatrix**.
 Hec **prosecatio**.
 Hic **propilator**. demonstrator.
 [Fol. 35.]
 Hic **propinator**. ministrator.
 Hec **propinatrix**. ministratrix.
 Hec **promotio**. ensament.

Hec **propalatio**. demonstratio.
 Hec **premineatio**. idem.
 Hic **plangor**.
 Hic hec hoc **perspicax**. esgardable.
 Hic hec hoc **proncax**. idem est quod protervus.
 Hic **prothomartir**. primus martir.
 Hic **prothopontos**. indeclinabile. primus omnium deorum.
 Hec **prefatio**. id est prologus.
 Hic hec **penetrabilis**. et hoc. le.
 Hic hec **patruellis**. et hoc -le.
 Hec **perpetuitas**. tis.
 Hec **passio**. nis.
 Hic **pistor**. oris.
 Hec **pistrix**. cis.
 Hic **pictor**. oris.
 Hec **pictrix**. cis.
 Hic **pero**. onis.
 Hec **profectio**. onis.
 Hec **proditio**. onis. tracio vel demonstratio.
 Hic **paterfamilias**. dominus domus.
 Hic hec **pusillanimes**. et hoc. me. Homo parvi animi.
 Hec **pellis**. is.
 Hec **pravitas**. tis.
 Hic **postis**. tis.
 Hec **pusillanimitas**. parvitas animi.
 Hec **pestis**. tis. pestilencia.
 Hic hec **posterior**. et hoc. terius.
 Hec **possibilitas**.
 Hec **propinquitas**. tis.
 Hoc **paramen**. is.
 Hic hec **propinquior**. et hoc. quius.
 Hic **panis**.
 Hic hec **profusior**. et hoc. sius. escampable.
 Hec **provectio**. is. ensament.
 Hic hec **possibilis**. et hoc. le.
 Hic **pes**. dis.
 Hec **propiciatio**. is. benignitas.
 Hic **prurigo**.
 Hec **plantagio**. quedam herba.
 Hic **pedo**. nis. troterius.
 Hec **palus**. dis.
 Hic **paluster**. hec. tris. hoc. tre.
 Hic **pedestris**. hec. tris. hoc. tre.
 Hic hec **pedes**. tis.
 Hic hec **pervigil**.
 Hic hec **pernox**. tis. demorans per unam noctem.
 Hic hec hoc **pernix**. cis. destructibilis.

1. Corr. *obstetrix*.

2. Corr. *prurigo* (?)

Hic hec hoc **pernix**. cis. velox, unde versus: Cursu pernici telo non pernice vici.

Hec **polis**. lis. leos. tres habet significaciones. pro civitate sumitur et tamen declinatur vel idem quod vendere et idem quod pluralitas, unde versus: urbs polis est, dat plura polis, dat vendere polis.

Hec **pax**. cis.

Precis. ci. cem a. ce et plurali hec preces. genitivo harum precum.

Hoc **precamen**. is.

Hic hec hoc **preceps**. tis. trabucaire

Hic hec **pejor**. et hoc pejus.

Hic **piscis**. cis.

Hic **piscator**. oris.

Hic **preceptor**. is.

Hoc **puteal**. locus ubi capiuntur denarii.

Hoc **plasma**. tis. formatio.

Hec **proportio**. similitudo. proportio est inter nos et vos.

Hec **proscriptio**. exilium.

Hic hec **possibilis**. et hoc. le.

Hec **proximitas**. is.

Hic hec **pulcrior**. et hoc. ius.

Hic **pontifex**. episcopus.

Hic hec **proximior**. et hoc. ius.

Hic **primas**. tis.

Hic hec **podiensis**. et hoc. se. nomen gentile.

Hic hec **pontificalis**. et hoc. le.

Hic hec hoc **par**. equalis.

Hic **preses**. dis. episcopus.

Pus. indeclinabile. id est putredo.

Hic hec **putresibilis**. et hoc. le. de putreo. es.

Hic **pugillaris**. id est stilus.

Hec **puls**. tis. farinada.

Hic **pulver** vel pulvis.

Hic hec **prior** et hoc. prius.

Hoc **paradigma**. similitudo que est inter aliquod minus valens ad majus.

Hoc **poema**. tis.

Hec **pregnans**. tis.

Hic hec **parens**. pro patre et matre.

Hoc **presepe**. pis., in ablativo presepe.

Hic **pepo**. nis. bordolaiga.

Hic hec **puellaris**. et hoc. re.

Hic **pretor**. oris. prepositus.

Hic hec hoc **preceps**. entrebucable.

Hic hec **pensilis**. et hoc. le. res pendens.

Hec **parapsis**. dis. escudella.

Hec **placor**. oris. placenta.

Hic **questor**. oris.

Hec **qualitas**.

Hec **quassatio**. fractio.

Hec **quantitas**.

Hic **quaternio**. qui habet IIII^{or} milites vel homines sub se.

Hic hec **quadrivialis**. et hoc. le. res pertinens ad quadrivium.

Hic **quadrans**. tis. plures habet significaciones. poiesat. unde in Euvangelio: usque ad ultimum quadrantem, et est tertia pars diei et continet. V. horas, et est quarta cujuslibet totius.

Hic hec **qualis** et hoc quale. non habet vocativum.

Hic hec **querimonialis**. et hoc. le.

Hic hec **quotensis**. et hoc. se.

Quilibet. quelibet vel quodlibet.

Quispiam. cujuspiam, idem quod quis.

Quisnam. idem quod quis.

Quisputas. idem quod quis.

Hic **Retor**. oris.

Hec **ratio**.

Hic **reno**. onis. pellicium.

Hic **ren**. nis. ronon.

Hec **rethe**. tis.

Hec **rubigo**. rouil.

Hic **radix**.

Hec **raucedo**. rauquesa.

Hic **rancor**. ira.

Hoc **rauma**. tis. fluxus humorum.

Hec **ramex**. cis. testiculus veteris hominis.

Hec **rapacitas**.

Hic **raptor**. oris.

Hic **Raphael**.

Hec **repertio**. inventio.

Hec **redemptio**.

Hec **recordatio**.

Hic **rumor**.

Hic **rubor**.

Hec **regio**. is.

Hic **rigor**. fortitudo.

Hec **religio**. is.

Hoc **rumen**¹. nis. pars guturis.

Hic hec **regalis**. et hoc. le.

Hic hec **realis**. et hoc. le.

Hec **rus**. ris pro campo et villa.

Hec **restis**. corda.

Hic **remex**. gis.

1. Corr. *frumen*; cf. *fruimen* p. 202, col. 2).

Hic hec hoc **rescens**. fresca.
 Hec **rupes**. is.
 Hec **ratis**. navis.
 Hic **rasor**. oris.
 Hec **Rachel**. proprium nomen vel ecclesia.
 Hoc **rasile**. gladium quo pista removetur a pristino.
 Hic hec **rasilis**. et hoc. le. lignum.
 Hec **rudis**. virga.

[Fol. 35 v°].

Hic hec **rudis**. et hoc. de. novus vel agrestis.

Hec **Sobrietas**. temperantia.
 Hec **securis**. destrala.
 Hec **soror**. is.
 Hic hec **sotularis**. is. sabata.
 Hec **soliditas**. res firma.
 Hec **saturitas**. tis.
 Hec **societas**. tis.
 Hec **sunamitis**. tis. filia captiva.
 Hec **solitudo**. acostumansa.
 Hec **similitudo**. is.
 Hic hec **similis** et hoc. le.
 Hoc **scema**. tis. ornatus vel figura.
 Hoc **stema**. tis. progenies.
 Hic **solis**. is.
 Hec **stirps**. pis. sobolis. vel radix.
 Hec **stips**. pis. obolus.
 Hoc **semen**. is.
 Hic **Stix**. gis. palus infernalis.
 Hoc **sementis**.
 Hic **saluber**. hec -bris. hoc -bre.
 Hec **salus**. tis.
 Hic hec **salutaris** et hoc. re.
 Hoc **sal**. et plurali hii sales. reprehensiones. vel amaritudines.
 Hec **sociatio**.
 Hec **seminatio**.
 Hec **sors**. fortuna.
 Hic **sator**. seminator.
 Hic **sartor**. is.
 Hic hec **solers**. tis. prudens.
 Hec **sartrix**. is.
 Hoc **solamen**. cofort.
 Hic hec **serpens**. tis.
 Hoc **splen**. nis. melsa.
 Hic **senex**. vetus.
 Hic hec **sensibilis**. et hoc. le.
 Hic **senior**. idem.
 Hic **sutor**. sabatier.
 Hoc **spiramen**.

Hic **sanguis**. non habet plurale nisi sanguinum et sanguinibus.
 Hic hec **serviens**. is.
 Hoc **sputamen**. de spu. is.
 Hic hec **servilis**. et hoc. le.
 Hic hec **sacerdos**. tis.
 Hic hec **sacrifex**. faciens sacrificium.
 Hoc **subtel**. is. concavitas pedum.
 Hic **suber**. is. escorsa.
 Hic hec hoc. **sons**. tis. nocens.
 Hic hec **sospes**. tis. sanus.
 Hic hec **suavis**. et hoc. ve.
 Hic hec hoc **sospes**. declinatur et plurali hii et hec sospites et hoc sospite. res inanimata, et potest dici panis vel dapis vel quolibet sospes.
 Hic hec **satelles**. tis. id est cliens.
 Hic hec **secretior**. et hoc. cius.
 Hec **saturiasis**. immoderata erectio virge.
 Hic hec **sedilis**. et hoc. le. de sedeo. es.
 Hoc **sodile**. lis. bancus.
 Hec **sedes**. is.
 Hic hec **sensilis**. et hoc. le.
 Hec **scalor**.
 Hic **sudes**. palus.
 Hic **sindo**. is. vestimentum sericum.
 Hec **Sido**. regio in qua vestimentum illud est factum.
 Hic **sopor**. oris. dormitio.
 Hic **sapor**. Regula; omne nomen terminatum in *or* est substantivum et masculini generis, exceptis tribus femininis et iij^{or} neutris: uxor, soror, arbor, marmor, equor, cor, ador, indeclinabile, quod est frumentum. et hic hec auctor expititur, ad hoc quod dicitur substantivum removetur composita ab istis nominibus color, decor, torpor, que sunt adjectivum et comparativum in *or*.
 Hoc **scelus**. ris. felonía.
 Hoc **sidus**. ris. stella.
 Hic **scrobs**. is. fovea.
 Hic **scandis**. cis. herba qua tingitur pannus.
 Hic hec **sanctior**. et hoc. cius.
 Hic hec **sus**. suis.
 Hic hec **subtilis**. et hoc. le.
 Hoc **stramen**. palea.
 Hec **scobs**. is. graneira.
 Hic hec hoc **sequax**. cis.
 Hic **stipes**. tis. lignum.
 Hic hec **superstes**. tis. remanens.
 Hic **sequester**. hec tris. hoc. tre.
 Hoc **sirma**. tis. cauda vestium dominarum.

Hec **supellex**. lis. omnis apparatus domus.
 Hic hec **segnipes**. dis. piger.
 Hic **spado**. onis. escolat. sine testiculis.
 Hic **signator**.
 Hic hec hoc **simplex**. homo stultus.
 Hec **sordes**. is. fetor.
 Hec **simplicitas**. tis.
 Hec **senectus**. tis.
 Hic **strigillis**. qua terguntur sive fricantur equi.

Hoc **Torcular**. aris. truel.
 Hic **tortor**. oris. cruciator.
 Hic **torques**. quis. monile.
 Hic **trames**. tis. semita.
 Hec **tellus**. is. terra.
 Hec **trabs**. biga.
 Hoc **tutamen**. is. defendement.
 Hic **turtur**. pro pice. hec pro ave.
 Hec **turris**. ris.
 Hec **tempestat**. tis.
 Hic hec **turpis**. et hoc. pe. or. ssimus.
 Hec **turpitude**. is.
 Hoc **talare**. espero.
 Hoc **tempus**. oris.
 Hoc **timpus**. faux.
 Hic **turbo**. onis. torbel.
 Hoc **tus**. ris. incensum.
 Hoc **tribunal**. quandoque sumitur pro quatedra et quandoque pro iudice.
 Hic **tabellio**. onis. publicus scriptor.
 Hic hec **testis**. et hoc. te.
 Hic **trimio**. onis. qui habet. iii. homines sub se.
 Hec **trinitas**. tis.
 Hic **terror**. is. id est metus.
 Hic hec. **terrestris**. et hoc. tre.
 Homo est terrestris.
 Hic hec **terribilis**. et hoc. le.
 Hic **Titan**. sol.
 Hic hec hoc **triplex**. cis.
 Hec **teges**. tis. domus.
 Hic **tiro**. onis. novus miles.
 Hic hec hoc **trux**. cis. crudelis.
 Hec **vestis**. tis.
 Hec **taciturnitas**. de taceo. es.
Triantos. indeclinabile. est corda illa que ligat os cum osse.
 Hic hec. **teres**. tis. rotundus.
 Hic hec **trivialis**. et hoc. le. res pertinens ad trivium.
 Hec **trucitas**. tis. crudelitas.
 Hic hec **tolerabilis**. et hoc. le. de tolero.

as.

Hic hec **talaris**. et hoc re. res pertinens ad talos sive ad calceos.

Hec **Venus**. luxuria.

Hec **virtus**. tis.

Hoc **vesper**. ris. et caret plurali. quelibet hora diei vel noctis. in qua sol obscuratur vel luna. vespere indeclinabile. Vespere sit nona si *re* mutaveris in *ra*. Solis habes ortum si *ra* mutaveris in *rum*. Illius occassum sit vesper quelibet hora. qua sol obtegatur nubis

[Fol. 36.]

caligine luna. Ri. rorum cantant. re. rarum timpana pulsant.

Hec **vectis**. tis. ferrol.

Hic **vermis**. is.

Hoc **ver**. pascor.

Hoc **vectigal**. alis. leuda.

Hic **vervex**. aries.

Hic hec **villis**. et hoc. le.

Hec **vespertilio**¹. ratapenada.

Hic hec hoc **velox**. cis. cior. cissimus.

Hic **vultur**. voutor.

Hic hec **viridis**. et hoc. de.

Hec **vulpes**. pis.

Hoc **ulcus**. eris. buba.

Hic hec hoc **viridans**. tis.

Hec **vallis**. is.

Hic hec hoc **vetus**. teris. senex.

Hic **vertex**. capud.

Hec **vitis**. tis.

Hic **vortex**. cis remoli aque.

Hec **vertigo**. firmitas capitis.

Hec **vorago**. diluvium.

Hic **vespilio**. onis. faiditus.

Hec **virago**. nis. bona domina.

Hic **vigor**. is. fortitudo.

Hec **valitudo**. sanitas et egritudo.

Hec **varicatio**. curvitas.

Hoc **velare**. cortina.

Hec **venusta**.

Hec **voracitas**. tis.

Hic hec **vatis**. poeta.

Virus. indeclinabile.

Hic hec **virilis**. et hoc. le.

Hic hec **vorabilis**. et hoc. le.

Hic **Vitalis**. proprium nomen.

Hic hec **venialis**. et hoc. le.

Hic **venter**. tris.

Hoc **velamen**. is. cooperimentum.

Hec vox. cis.
 Hec urbs. bis.
 Hoc uber. mamma.
 Hec victrix. in nominativo et accusativo
 et vocativo singulari est feminini gene-
 ris, tantum in aliis casibus est omnis
 generis.
 Hic umbo. onis. boela de scuto.
 Hic hec hoc uber. is. fertilis.
 Hoc vas. cibus.
 Hic vas. vadis. ostantes.
 Hic hec ulterior et hoc -rius.
 Hic hec venalis. et hoc. le. vendabile.

De nominibus quarte declinationis.

Hic Apparatus. tus. tui.
 Hic auditus. tus. tui.
 Hic acultus. tus. tui, de colo.
 Hic ablatus. tus. tui. tolement.
 Hic aggregatus. tus. tui. congregatio.
 Hic anxiatu. tus. tui. de anxio. is,
 quod est engoissar.
 Hic artus. tus. tui. membrum.
 Hic archus. us. ui. balista.
 Hec acus. cus. cui. agula.
 Hic aspiratus. tus. tui.
 Hec anus. us. nui. vetula.
 Hic accentus. tus. tui.
 Hic amictus. tus. tui. cobriment.
 Hic aminiculatus. tus. tui. adjutorium.
 Hic affractus. us. ui. circumfractus.
 Hic acubitus. tus. ui.
 Hic actus. tus. tui.
 Hic aditus. tus. tui. requirement.
 Hic alitus. tus. tui. bufament.
 Hic affatus. tus. tui. parlament.
 Hic aractus. tus. tui.
 Hic armatus. tus. tui.
 Hic astutus. tus. tui. moissonia.
 Hic assensus. sus. sui. pujament.
 Hic appetitus. tus. tui. desiderium.
 Hic ambitus. tus. tui. circuitus.
 Hic affectus. tus. tui. entalentament.
 Hic alatus. tus. tui. volament.
 Hic asultus. tus. tui. asaliment.
 Hic aplausus. sus. sui. ilaratio.
 Hic amplexus. xus. xui.
 Hic accumulatus. tus.
 Hic anixus. xus. xui. apilament.
 Hic anisus. sus. ui. idem.
 Hic animatus. tus. tui.
 Hic artatus. tus. tui. constrincio.
 Hic articulatus. tus. tui.
 Hic adoratus. tus. tui.
 Hic abominatus. tus. tui. abominatio.

Hic aprobatus. tus. tui.
 Hic agnitus. tus. tui.
 Hic affirmatus. tus. tui.
 Hic acusatus. tus. tui.
 Hic ammonitus. tus. tui.
 Hic adulatus. tus. tui.
 Regula: a quolibet verbo potest derivari
 nomen quarte declinationis.

Hic Boatus. tus. sonament.
 Hic balatus. tus. belament.
 Hic bucinatus. tus. trompament.
 Hic bajulatus. tus. batla.
 Hic balneatus. tus.
 Hic baccatus. tus. tui. forsania.
 Hic binatus. tus. spacium duorum anno-
 rum.

Hic Cantus. tus.
 Hic cetus. tus. consorcium.
 Hic cursus. sus.
 Hic currus. rus.
 Hic casus. sus.
 Hic lapsus. sus.
 Hec colus. lus. instrumentum mulieris
 et est duarum declinationum.
 Hec cornus. nus. arbor quodam et est
 secunde et quarte.
 Hic cultus. tus. tui.
 Hic conventus. tus. tui.
 Hic consensus. sus. sui.
 Hic concentus. tus. cantus et cetus.
 Hic commonitus. tus. de commoneo. es.
 Hic cohoartatus. tus. amonestament.
 Hic conflictus. tus. bellum.
 Hic congressus. evasiment.
 Hic contentus. conteniment.
 Hic contemptus. menespresament.
 Hic concinctus.
 Hic conspectus. tus.
 Hic census. peccunia.
 Hic consensus. consentiment.
 Hic centimanus. nus. et mutatur geni-
 tivus in compositione sicut dicit Pris.
 et est gigas.
 Hic coitus. tus. ajustament.

Hic Discursus. sus.
 Hic digressus. sus.
 Hic egressus.
 Hic discessus. sus. departiment.
 Hic descensus. sus.
 Hic deletus.
 Hic dultus. tus.
 Hic ducatus.
 Hic dimotus.

Hic **derisus**. sus. ui.
 Hic **divisus**.
 Hic **decisus**. sus. fractio.
 Hic **desesus**. sus. mors.
 Hic **dulcoratus**. tus. tui.
 Hic **dotatus**.
 Hic **dilatatus**.
 Hic **dimensus**. sus.
 Hic **depressus**.
 Hic **deceptus**.
 Hic **detractus**. tus.
 Hic **dilapsus**.
 Hic **digestus**. Regula, a quolibet verbo potest derivari nomen quarte declinationis.

Hic **Egressus**.
 Hic **excesus**.
 Hic **exclusus**. sus.
 Hic **exitus**. tus. finis.
 Hic **exhortatus**. tus.
 Hic **eventus**.
 Hic **evectus**.
 Hic **exercitus**.
 Hic **eversus**. sus.
 Hic **extractus**.
 Hic **electus**.
 Hic **erectus**.
 Hic **emotus**.
 Hic **exultus**.
 Hic **egestus**.
 Hic **estus**. tus. tui.

Hic **Factus**. tus.
 Hic **fractus**.
 Hic **fastus**. ergol.

[Fol. 36 v°.]

Hic **fetus**. tus.
 Hic **partus**. tus.
 Hic **fluxus**. xus.
 Hic **fructus**. tus.
 Hic **flatus**. tus.
 Hic **fotus**. tus.
 Hic **fletus**. tus.
 Hic **fictus**. tus.
 Hic **fusus**. sus.
 Hic **fultus**. tus. apilament.

Hic **Gressus**. sus.
 Hic **gradus**.
 Hic **gestus**.
 Hic **gustus**. tus.

Hic **Haustus**. tus.
 Hic **habitus**. tus.
 Hic **hanelatus**. tus.
 Hic **hortatus**. tus.
 Hic **humectatus**. tus.
 Hic **hebetatus**. tus.

Hic **Iatus**. tus.
 Hic **ictus**. tus.
 Hic **incestus**. tus. adulterium.
 Hic **interventus**. tus. deprecatio.
 Hic **intercessus**. sus. idem.
 Hic **jactus**. tus.
 Hic **innoxus**. xus.
 Hic **introitus**. tus.
 Hic **intromictus**. tus.
 Hic **insultus**. tus.
 Hic **impetus**. tus.
 Hic **jussus**. us.

Hic **Laxus**. xus.
 Hic **lapsus**. sus.
 Hic **luctus**. tus.
 Hic **luxus**. xus.
 Hic **lusus**. us.

Hic **Motus**. tus.
 Hic **metus**. tus.
 Hic **monitus**. tus.
 Hic **morsus**. sus.
 Hic **mugitus**. tus.

Hic **Natus**. tus.
 Hic **nexus**. xus.
 Hic **nixus**. xus.
 Hic **nisus**. sus.
 Hic **nutus**. tus. ui.

Hic **O(o)rtus**. ortus.
 Hic **obitus**. tus.
 Hic **occas(s)us**. sus.
 Hic **ocursus**. sus.
 Hic **obtuitus**. tus.

Hic **Portus**. tus.
 Hic **porticus**. cus.
 Hic **partus**. tus.
 Hic **portentatus**. tus.
 Hic **prioratus**. tus.
 Hic **plausus**. sus.
 Hic **pastus**. tus.
 Hic **profectus**. tus.
 Hic **promptus**. tus.
 Hic **procinctus**. tus. unde versus :

Hec in procinctu carmina facta leges.
 Hic **patronatus**. tus.
 Hic **plactus**. tus.
 Hic **pruritus**. tus.
 Hic **processus**. sus.
 Hic **progressus**. sus.

Hic **Quercus**. cus.
 Hic **questus**. tus.

Hic **Raptus**. tus. quando aliquis devirginat aliquam puellam per vim.
 Hic **recessus**.
 Hic **ritus**. tus. consuetudo.
 Hic **regressus**. sus.
 Hic **riectus**. tus. pertinet ad canes.
 Hic **redditus**. tus. renda.
 Hic **reditus**. tus.

Hic **Strepitus**. tus.
 Hic **saltus**. tus.
 Hic **senatus**. tus.
 Hic **sensus**. sus.
 Hic **successus**. sus. id est culus.
 Hic **sinus**. nus. gremium et requies, ut in sinu Abrae, et portus. Replet mamma sinum lactisque coagula sinum. id est ficella.

Hic **Tactus**. tus.
 Hic **tonitus**.
 Hic **tumultus**.

Hic **Vultus**. tus.
 Hic **versus**. sus, et cetera.

II. De regimine¹.

Dictionum quedam nec regunt nec reguntur, ut prepositiones inseparabiles et omnes interjectiones et plures conjunctiones et pleraque adverbium. Quedam reguntur ut propria nomina in vi proprii nominis retenta. Quare dixi in vi proprii nominis? quia cum dico *Marcia Catonis*, hoc proprium nomen *Marcia* regit hunc genitivum *Catonis* per vim appellativi subintellectivi, scilicet uxor, et aliud exemplum *Tiphis et Autemedon*² *dicar amoris ego*, hec propria nomina *Tiphis* et

Autemedon regunt genitivum istum *amoris*, non vi proprii nominis, sed vi appellativorum nominum, scilicet rector vel gubernator. Quedam autem regunt et reguntur, ut omne adjectivum non regit ablativum casum sui primitivi, ut *albus albedine*, et omne substantivum appellativum regit genitivum, ut *homo istius*, et omne participium regit aliquem casum et si non alium saltem dativum acquisitive, ut *iste est stans mihi* et nullum pronomen in vi pronominis retentum regit aliquem casum. Quare hoc dico? Propter hec exempla, ut *ille meorum sociorum*, *ille est idem mihi*.

Dicto de regimine videamus quid sit regere et quot modis dictio regatur. Regere dictionem est conferre illi poni in tali casu. Primo inchoemus de regimine nominum. Quandoque nominativus precedit verbum, ut *Sor.*³ *est*, et tunc supponit ei, et quandoque nominativus sequitur verbum, ut *Sor. est homo*, et tunc aponit ei. Aponi idem est quod iuxta vel retro poni. Primo dicamus de regulis nominativi supponentis. Nominativus regitur a verbo proprie per duas regulas preveniendo. Primo dicamus de substantivis, sic *ego lego*, *tu legis*, *ille legit*. Regula talis est quod omne verbum personale potest regere nominativum ejusdem persone sibi supponentem.

[Fol. 37.]

Secunda regula est in hiis exemplis de adjectivis, ut *ego Albus curro*, *tu Albus curris*, *ille Albus currit*. Regula talis est quod omne verbum potest regere nominativum determinantem suppositivum. Nominativus autem regitur a verbo. V. modis in proprie, per evocationem, per conceptionem, per zeumam, per prolepsim, per apositionem. Prosequuntur ista. Evocatio est immediata associatio dictionum diversarum personarum ad supponendum eidem verbo, ut [*ego Sor. lego*, *tu Sor. legis*. Prima persona evocat terciam, ut *ego Sor. lego*, et secunda similiter terciam, ut *tu Sor. legis*. Prima

1. Nous donnons en italiques, pour le *De regimine* et le *De dictamine*, les mots, les membres de phrase et les phrases entières donnés en exemple.

2. Corr. *Autemedon*.

3. *Sor.* signifie, comme on sait, *Socrates*.

non evocat secundam, nec secunda primam, quia nihil est dictu: *ego tu lego, tu ego legis*. Evocatio derivatur ab *e*, quod est *extra*, et *vocatio*, quasi extra vocatio. Quando nominativus unius persone vocat nominativum alterius extra suam naturam, ut *ego Sor. lego*. Quia pars regit hunc nominativum *Sor. lego*. Quare? quia verbum prime persone potest regere nominativum tercie. [en blanc dans le ms.]. alterius persone per figuram que dicitur evocatio. Conceptio est mediata conjunctio dictionum diversarum personarum ad supponendum eisdem verbo. Mediata dico, quia si copulativa conjunctio est media, tunc verbum debet esse plurale, ut *ego et tu legimus*, et si disjunctim conjunctio est media, tunc verbum debet esse singulare, ut *ego vel tu lego*. Quia persona concipit aliam, prima concipit secundam, ut *ego et tu legimus*, et concipit quandoque terciam, ut *ego et Sor legimus*, et quandoque concipit alias simul, ut *ego et tu Sor. legimus*. Secunda concipit tantum terciam, ut *tu et ille legis*. Tercia nullam concipit nec secunda primam. Regula regiminum sic ostenditur, ut *ego et tu legimus*. Quia pars regit *ego legimus*. Quare? quia verbum prime persone plurale potest regere nominativum proprie per figuram que dicitur conceptio. Tercia improprietas construendi nominativum cum verbo per zeumam. Zeuma, grece adjunctio, latine adjunctio, id est secunda junctio, ut *Apollonius scribit et ego*. Ecce iste nominativus *ego*; non potest per se adjungi cum hoc verbo *scribit*, sed adjungitur cum eo secundario, scilicet mediante hoc nominativo *Apollonius*, ad quem trahitur per hanc conjunctionem, et quia pars regit *ego scribit*. Quare? Quia verbum tercie persone potest regere nominativum prime vocaliter sequentem, realiter precedentem per figuram que dicitur zeuma. Quarta improprietas construendi nominativum cum verbo est per proleusim. Proleusis, grece presumptio, latine scilicet quando aliqua pluralitas permittitur dividenda per partes, ut *aquile volaverunt, hec ab oriente, illa ab occidente*. Quia pars regit hec dictio *hec* et hec dictio *illa volaverunt*. Quare? quia verbum tercie persone plurale potest regere nominativos singulares sequentes dividentes pluralitatem premissam per figuram que dicitur proleusis. Quinta improprietas

construendi nominativum cum verbo est per apositionem, et derivatur appositio ab quod est *juxta* et *positio*, quasi juxta-positio, scilicet quando duo substantiva junguntur sine medio, ut *mons Ossa est*, et non possunt quelibet duo substantiva sic jungi, quia falsa latinitas est *homo asinus est*, talia igitur duo substantiva possunt jungi, quorum unum continetur sub alio, ut *mons Ossa est*. De secundo nominativo. Regula hec est quia verbum tercie persone potest regere nominativum ejusdem persone apponentem alii.

Sequitur de regimine nominativorum per verbum. Prima regula est in hiis exemplis: *iste est Sor, ille vocatur Sor*. quia pars regit nominativum sequentem verbum precedentem. Quare? quia verbum substantivum vel vocativum potest regere talem casum post se qualis antecedit. Quia sunt verba substantiva *sum, fio, existo, exto, maneo, permaneo, consto, consisto*, quia sunt verba vocativa *vocor, dicor, nominor, vocitor, vociferor, muncupor, apellor, feror*. Omne verbum substantivum vel vocativum vel habens vim alterius illorum potest regere tale casum post se qualis antecedit. Verbum substantivum ut *ille est Sor*, verbum vocativum ut *ille vocatur Sor*, verbum habens vim verbi substantivi ut *ille fit clericus*, verbum habens vim verbi vocativi ut *ille judicatur rectus, censetur bonus* adhuc vocativus regitur post verbum improprie, ut in hiis exemplis: *iste jacet supinus, stat erectus, currit tardus*. Omne verbum denotans situm in loco potest regere nominativum determinantem modum illius situs. Prima regula de genitivis est in hiis exemplis: *rex hujus ville, villa hujus regis*. Regula talis est quod omnis dictio significans possessionem (*sic*) potest regere genitivum significantem possessorem et econtrario. In jege dicitur possessio hoc quod habetur ab aliquo et dicitur possessor hic qui aliquid habet, sed in gramatica dicitur possessio quicquid ostenditur pertinere ad aliud quodcumque modo, possessor ad quem aliquid pertinet. Igitur, cum dico *rex hujus ville*, *rex* est possessio *ville*, quia ostenditur pertinere ad villam, et cum dico *villa hujus regis*, *villa* est possessio *regis*, quia ostenditur pertinere ad regem, quia *Pris*. dicit per nominativum possessio, per genitivum possessor designatur. Unde patet quod hoc quod est possessio in una

constructione est possessor in alia. Secunda regula (est) de genitivis est in hiis exemplis: *mulier magne pulchritudinis, femina magne turpitudinis, vir magne albedinis, mons magne altitudinis.*

[Fol. 37 v°.]

Regula talis est quod omne substantivum appellativum potest regere genitivum ad laudem vel ad vituperium pertinentem vel ad epithetum vel accidens ipsius ad laudem, ut in primo exemplo, ad vituperium, ut in secundo, ad epithetum, ut in tercio, ad accidens ut in quarto. Tercia regula est in hiis exemplis: *populus decem hominum, cera trium librarum, ager trium perticarum.* Regula talis est: omne substantivum appellativum potest regere genitivum denotantem mensuram illius. Triplex est mensura, scilicet mensura nummi, ut *populus. X. hominum*, mensura ponderis ut *cera trium librarum*, mensura quantitatis, ut *ager trium perticarum.* Quarta regula est in hiis exemplis ut: *iste est amans justicie, hec¹ est amatrix iniquitatis.* Regula est talis quod omne nomen verbale desinens in *or*, legens grece². Regula est talis quod omne participium desinens in *ans* vel in *ens* potest regere genitivum quando transit in vi nominis. Quinta regula est in hiis exemplis, ut *iste est amator justicie et hec amatrix equitatis.* Regula est talis quod omne nomen verbale desinens in *or* vel in *trix* descendens a verbo transitivo potest regere genitivum casum. Sexta regula est in hiis exemplis: *quidam meorum sociorum, quilibet meorum sociorum, nullus meorum sociorum.* Regula talis est quod omnis dictio partitiva vel distributiva potest regere genitivum pluralem in quo partitur vel distribuit. Partitiva est illa dictio que de sua natura pro quolibet venit, affirmative, ut *quilibet hominum currit*, negative ut *nullus hominum currit.* Similiter quedam adverbia sunt distributiva, ut *ubicunque* est distributivum locorum et regit genitivum localem, ut *ubicunque locorum*, et tunc est quandoque distributivum temporis et regit genitivum temporalem, ut cum dico

tunc temporis fuit hoc per premissam regulam. Septima regula est in hiis exemplis: *O virgo virginum, domina[n]s dominantium, sanctus sanctorum.* Regula talis est quod omnis dictio denotans prerogativam potest regere genitivum pluralem designantem rem respectu cujus fit illa prerogativa. Octava regula est in hiis exemplis: *creatura salubis, peccatum omicidii, virtus justicie.* Regula est talis quod omne nomen generale potest regere genitivum specialem intransitive cum eo constructum. Nona regula est in hiis exemplis: *iste est doctissimus hominum; hec est pulcherrima mulierum.* Regula talis est quod omnis superlativus potest regere genitivum pluralem. Decima regula est in hiis exemplis: *iste est pater vel dominus istius; iste est filius vel servus istius; iste est frater vel amicus istius.* Regula talis est quod omne nomen denotans superpositionem vel subjectionem vel equiparantiam potest regere genitivum determinantem ejus respectum. Undecima regula est in hiis exemplis: *maneo Rome, habito Carcassone³.* Talis constructio invenitur apud Lucanum: *temporis angusti mansit concordia discors⁴.* Quia pars regit hunc genitivum *Rome*, dico quod non regitur ab aliqua dictione extrapositione nec tenetur absolute, immo habet in se intellectum grece prepositionis deservientis greco casui et per intellectum illius regit genitivum, quia Greci non habent absolutum nec prepositiones absoluti, sed habent prepositiones genitivi casus. Sequitur de dativo. Prima regula de dativis est in hiis exemplis: *ille parcat mihi, javel mihi equus, iniquus, par, impar, similis, dissimilis mihi.* Regula talis est quia talis natura est hoc verbum vel nomen quod regat dativum natura dictionis cujus derivatur instigatio. Secunda regula est in hiis exemplis: *ille est parcens mihi, javens mihi.* Regula talis est quod omne participium regit eundem casum, quem et suum verbum. Tercia regula est in omni verbo et participio et in nomine adjectivo, sic: *ille dormit sibi, ille est vigilans sibi, ille est bonus sibi.* Regula talis est quod omne verbum adjectivum vel partici-

1. Le mot *hec* et les quinze mots suivants sont exponctués.
2. La phrase est restée en suspens.
3. Noter la mention de Carcassonne.
4. Lucain, *Phars.*, I, 98.

pium vel nomen adjectivum potest regere dativum acquisitive. Item omne verbum substantivum potest regere dativum acquisitive ut in hoc loco *iste est in cordi. Hec lectio est ignorantis discipline*. De primo dativo hec est regula quia omne verbum substantivum potest regere dativum designantem rem cui fit acquisitio. Hec est regula de secundo dativo quod omne verbum substantivum potest regere dativum ulteriorem designantem modum prime acquisitionis.

Sequitur de accusativo. Prima regula de regimine accusativi est in hiis exemplis : *verum est me legere, me audiri*. Regula talis est quod omnis infinitivus preter infinitivum verbi impersonalis potest regere accusativum supponentem sibi. Secunda regula est in hiis exemplis : *video parietem, amo Deum*. Regula est talis quod omne verbum activum potest regere accusativum in quem transit actus verbi. Tertia regula est in hiis exemplis : *Ille est amans Deum, legens librum*. Regula est talis quia omne participium regit eundem casum quam et suum verbum. Alia regula est de accusativo in hiis exemplis : *Albus dentem dolet, est dolens dentem*. Regula est talis quod omne verbum vel nomen vel participium distinctivum partis a toto potest regere accusativum designantem partem totius qua premititur quando quod est partis attribuit toti per figuram que dicitur sinodoche. Sequitur de ablativo. *Venio de ecclesia*. De regit ablativum quod suo prepositio est. *Fruor pane*. verbum regit ablativum, quia hoc verbum talis nature est quod regit ablativum. Tercia regula est in hiis exemplis : *albus albedine, cullellus factus de ferro, percussio (sic) te baculo, curro pedibus, vivi. C. annis*. Regula est talis quod omne nomen vel verbum vel participium potest regere ablativum designantem causam vel materiam vel instrumentum vel locum, vel tempus sue significationis. Quarta regula est in comparativis, ut *Sor. est major Platone*. Regula est talis quod omnis comparativus potest regere ablativum casum ad quem fit comparatio; quandoque sequuntur duo ablativi, ut *Sor. est major Platone uno pede*. Regula de secundo ablativo quod comparativus gradus est

[Fol. 38].

regit ablativum determinantem quantitatem excessus. Tercia regula est de com-

parativis in hiis exemplis : *Sor. est fortior solito, crudelior equo*. Regula est talis quod comparativus gradus potest regere ablativum casum designantem proprietatem respectu cuius fit principalis comparatio. De regimine vocativi prepono nullam regulam, quia vocativus nunquam regitur, sed absolute tenetur.

Explicit

[III. De dictamine].

Si linguis hominum quos orbis continet quis loquitur, quanta sequatur utilitas ex arte dictatoria plene non poterit explicare. Quisquis igitur flores hujus scientie decerpere captat, fructum ex floribus, ex fructu comodum opportunum ne ignoret personarum omnium qualitatem. Sunt enim quedam persone superiores, quedam inferiores, quedam mediocres. Item personarum alie sunt ecclesiastice, alie seculares. Superiores ecclesiastice sunt, sicut dominus papa et patriarche et omnes archiepiscopi et primates et episcopi. Inferiores sunt simplices canonici et presbiteri parrochiales et clerici simplices. Mediocres sunt abbates, decani, archidiaconi, cantatores, succentores, prepositi. Et superiores persone seculares sunt imperatores, reges. Inferiores sunt rustici, burgenses et omnes plebei. Mediocres sunt comites, duces, vicecomites, senescalli, et castellani, et omnes istarum qualitates personarum per tres gradus distinguuntur. Sunt enim quedam persone ecclesiastice alte, ut episcopi, altiores ut archiepiscopi et primates, altissimus ut dominus papa. Similiter quedam persone sunt infra, ut archipresbiteri, quedam inferiores, ut presbiteri, quedam infime, ut simplices clerici. Et sic in secularibus sunt alte quedam persone, ut reges sive reguli; altiores, ut magni reges, quedam altissime ut imperatores, et sic de aliis mediocribus et inferioribus que distinguuntur per tres gradus. Et quoniam in arte dictaminis talia precipue opservantur, in arte dictatoria utimur in epistolis. Sciendum est quod epistole sex sunt partes, scilicet salutatio, captatio, proverbium, narratio, petitio, conclusio. Non tamen omnis epistola continet omnes istas partes, immo potest perfici ex. V^o. vel .III°. vel tribus vel duabus modo. De singulis est videndum, et primo de salutatione.

Salutatio variatur secundum diversos status personarum. Et est quedam salutatio prescripta, quedam subscripta, quedam circumscripta. Prescriptio est id quod ponitur ante proprium nomen. Subscriptio est quod ponitur post. Circumscriptio est quod ponitur ante et post. Et est notandum quod persona que mittit literas non utitur prescriptione nec circumscriptioe, sed aliquando subscriptione si sit magna persona, sicut *hic L. Dei gratia rex Francorum*. Nunc dicendum est de diversis generibus salutationum et quibus adjectivis utuntur ad invicem salutantes. Notandum quod quicumque scribit domino papa debet uti hiis adjectivis: *gloriosissimo, clementissimo, beatissimo, sanctissimo, iustissimo* et similibus, et debet dicere: *pater in Christo* et *Dei gratia* et vocare *summum pontificem et universalem*, et se vocat *devotum, dilectum filium*, preter archiepiscopos, episcopos qui non vocant se fratres nec filios, sed hec dicunt: *Sanctissimo patri in Christo ac domino G. Dei gratia summo pontifici vel universali B. eadem gratia Burdigalensis archiepiscopus vel Tolosanus¹ episcopus salutem vel minister humilis licet indignus salutem et devotam obedientiam vel pedum oscula*. Item, omnis persona scribit ei *devotam obedientiam* preter laicos qui nesciunt quid sit obedientia, sed dicunt *reverentiam cum honore*. Sed cuicumque dominus papa scribit, ante ponit se, et, quia est pater humilitatis, vocat se *servum servorum Dei*. et nunquam de se vel de alio ponit *Dei gratia*, sed archiepiscopos et episcopos vocat *fratres venerabiles vel dilectos* et omnibus dicit *apostolicam benedictionem*, nisi sint infideles vel excommunicati, quibus non dicit salutem nec vocat *filios*. Et est notandum quod salutatio removetur a litteris causa indignationis vel odii, ut hostis hosti scribens vel causa reverentie, ut pauperes scribentes magnatibus. Item, si dominus papa scribat cardinali episcopo, debet ei scribere sicut archiepiscopo, sed tamen aponit hoc amplius *sacrosancte romane ecclesie cardinali*. Si scribat presbitero cardinali, non vocat *fratrem* nec *filium*, sed *dilectum* et ponit titulum suum hoc modo: *G. e. s. s. Dei dilecto P. sacrosancte*

romane ecclesie presbitero cardinali tituli sancti Laurentii salutem et apostolicam benedictionem. Si scribat diacono vel subdiacono cardinali, vocat ipsum *dilectum filium* et ponit titulum similiter sicut in presbitero. Item dominus papa omnes seculares personas et superiores et alias vocat *filios*, et quando scribit imperatori, ponit *romanorum imperatori semper augustio*, regem Francie et regem iherosolimitanum appellat *viros catholicos*, alios omnes vocat simpliciter *filios*, assignans unicuique dignitatem, dicens: *dilecto filio regi Anglie, vel comiti Britannie*. Potest etiam dicere *nobili, vel illustri, vel sereno*. Item personas ecclesiasticas mediocres vel inferiores vocat *filios*, sicut abbates, decanos, archidiaconos, archipresbiteros, canonicos et omnibus communiter dicit *apostolicam benedictionem*. Et notandum quod si scribat canonico vel monacho vel sanctimoniali simplici qui non sit prior vel abbas vel priorissa vel abbatissa, non vocat monacum nec canonicum nec sanctimonialem, nisi scribat abbati vel abbatisse insimul cum monacho. Tunc vocat eum monacum, sed simpliciter dicit P. Si sit abbas vel abbatissa vel prior vel priorissa, assignat ei dignitatem. Si scribat duabus personis, digniorem anteposit. Si episcopo et abbati vel decano, episcopum vocat *fratrem*, abbatem vel decanum *filium*. Item si inferior persona vel mediocris scribat superiori, sicut archiepiscopo vel episcopo, vocat ipsum *fratrem* et dicit *Dei gratia* et utitur hiis adjectivis:

[Fol. 38 v°.]

prudentissimo, reverendissimo, viro magne providentie, discretissimo, et se vocat *devotum* vel *dilectum filium*. Si archiepiscopus vel episcopus scribat alicui cardinali, vocat ipsum *reverendissimum patrem et discretum* et mandat *salutem et apostolicam benedictionem*. Et si cardinalis scribat episcopo vel archiepiscopo, vocat *venerabiles fratres*. Item si papa scribat alicui habenti plures dignitates, majorem anteposit et alias subicit. Item si inferior persona scribat mediocri, dicit *reverendo, provido, discreto*, et si sit

1. Noter les mentions de Bordeaux et de Toulouse.

abbas vel religiosa persona, dicit *religioso viro, honesto, bone conversationis, domino suo*, plerumque dicit *patri* si sit sub eo, ut monachus est sub abbate. *Dei gratia* potest dicere quis decano vel archidiacono suo et si non sit sub eo non proprie. Si majores persone scribant mediocribus vel inferioribus, vocant eos *filios dilectos*, et inferiores scribentes superioribus vocant se *devotos filios*. Similiter si persone superiores per easdem sibi scribant ad invicem, vocant se *fratres et providos et discretos viros*. Tamen, si episcopus scribat archiepiscopo vel primati, ob reverentie causam vocat ipsos *fratres*. Si mediocres persone sibi scribant ad invicem, sic dicunt *karissimo, dilecto, benivolo, speciali, precordiali, intimo*, et si sint ecclesiastice persone, quandoque vocant se *fratres*, ut capellani vocant se *socios affectuosissimos*. Exempla de antedictis. Archiepiscopus vel episcopus scribens cardinali sic dicit: *karissimo patri in Christo ac domino I. Dei gratia presbitero sancie romane ecclesie cardinali, G. eadem gratia Burdagalensis¹ archiepiscopus salutem et dilectionem*. Cardinalis cardinalem vocat *fratrem dilectum* sic: *dilecto fratri in Christo P. Dei gratia sacrosancte romane ecclesie diacono cardinali tituli sancte Anastasie P. eadem gratia sacrosancte romane ecclesie diaconus cardinalis salutem et dilectionem*. Episcopus vel archiepiscopus scribens episcopo vel archiepiscopo sic dicit: *A. Dei gratia talis archiepiscopus venerabili fratri P. eadem gratia tali episcopo*, et si sit legatus addit *apostolice sedis legatus*, et si sit sub eo dicit *debitam obedientiam*. Preterea est sciendum quod multociens archiepiscopus vel episcopus mittit litteras amabiles personis mediocribus non preceptorias, et tunc non dicit *filios*, sed *amicos* vel *patres* vocat aliquando. Item si altissime persone seculares scribant altioribus ecclesiasticis, preponunt se, sic dicendo: *G. Dei gratia romanorum imperator semper augustus honorato vel dilecto vel venerabili vel conspecturi consilii vel provido R. eidem gratia archiepiscopo Burdagalensi² salutem*. Pari modo scribit episcopus et mediocris personis

et inferioribus, excepto quod non dicit *eadem gratia* et suis subditis dicit *salutem* et *suam gratiam* et non subditis dicit *amorem*. Hoc modo scribunt imperatores et alii reges, excepto quod non dicunt *semper augustus*. Si episcopus vel archiepiscopus scribit imperatori vel regi, preponit ipsos et dicit *serenissimo, strenuissimo, illustrissimo domino*. Si episcopus vel archiepiscopus scribit comiti vel duci, et si sit sub eo, preponit ipsum, et si non preponit se et vocat eos *filios* et ipsi scribentes episcopis vocant se *filios*. Et notandum quod nulli comiti vel duci vel decano vel archidiacono debet dici *Dei gratia* vel abbati. Tamen usus modernorum habet quod causa adulationis dicunt. Mediocres scribentes dominis dicunt *nobili viro ac in armis strenuo, circumspecto*, et, si sint duo parentes, additur hoc *et propinqua linea consanguinitatis sibi juncto*, et, si sint ei subditi, dicunt *domino*, sin autem *amico*. Si isti tales scribant regi vel imperatori, dicunt *salutem et obsequium*. Inferioribus scribentes personis, utimur hiis adjectivis: *fideli, provido, karissimo, speciali, intimo*, secundum quod plus tenetur nobis, et assignamus locum unde est et officium quod habet. Vel si nescimus locum unde est, dicimus *domino vel filio tali*, vel ponimus aliquid quod det noticiam de ipso. Item si dominus papa vel alia persona scribat judeo vel infideli, sic dicit: *G. e. s. s. Dei viris ydiotis judeis Parisiensibus cordis exuere cecitatem vel ab erroribus animum vel revocare vel desistere*. Si pagano scribat, dicit *ydolatrio cultui finem aponere*, et hec de salutatione sufficiant.

Sequitur de captatione benivolentie. Captatio benivolentie dicitur illa clausula que sequitur post salutationem, qua benivolentia illius cui mittuntur littere captari debet. Talia debent poni verba: Sunt autem quedam persone que semper eadem utuntur captatione, sicut papa landat *apostolicam benedictionem* nisi sint infideles, sicut dictum est. Imperatores et reges scribunt suis subditis semper *salutem et suam gratiam vel gratie sue plenitudinem copiosam* non subditis *dilectionem* vel *dilectionis sinceritatem* vel sic: *salutem et votivis*

1. Noter la mention de Bordeaux.

2. Id.

successibus habundare, vel salutem et bene valere. Episcopi et archiepiscopi hiis utuntur captationibus: salutem in Domino vel in eo qui salvat sperantes in se, vel in eo qui precioso sanguine nos redemit. Religiose persone sic dicunt: sinceram in Domino caritatem, vel caritatis visceribus habundare, vel pro vite transitorie servicio eterni gaudii meritum sempiternum adipsi

[Fol. 39.]

vel sic transire per temporalia ut non amittat eterna. Inferiores persone vel socii sic dicunt: salutem et sincere dilectionis affectum vel salutem et optata perfrui sospitate, vel bene valere et diu vivere et quicquid salute melius esse potest, vel frui successibus nunc et semper. Et ut dicatur generalis modus inveniendi captationem, in omni materia quadripartita est, sumitur captatio vel a persona mittente litteras vel ab illa cui mittitur vel a toto tenore materie vel affectuositate a materia quadam, sicut manifestari poterit in hiis exemplis: si clericus scribat episcopo, rogans ut provideat sibi, poterit sumi captatio a qualitate persone mittentis, sic: salutem et debitam obedientiam cum honore. Si sumatur a qualitate persone recipientis, sic dicatur: salutem et bene regere subditos vel salutem et iustum pastorem mercenarium imitari. A toto tenore materie sic est sumenda captatio: salutem et justas preces humilium exaudire, vel subditos quos dignos noverit providere. Ab affectuositate animi sumitur ita: salutem et diu vivere cum honore, vel salutem et bene morigeratos moribus superare vel vota ducere ad effectum. Si domicellus scribat regi vel alicui alteri, rogans ut promoveat ipsum in militem, sic sumetur captatio a qualitate persone mittentis: salutem et debitum obsequium, vel debitum ad obsequia famulatum. A qualitate persone recipientis sic sumitur: salutem et ab inimicis victoriam obtinere, vel salutem et Hectoris astuciam imitari. A tenore materie sic sumitur captatio: salutem et preces suas favorabili aure exaudire. Ab affectuositate animi sic dicitur: salutem et post longe vite terminum exitum feliciter terminare, vel post facta

per famam vivere in eternum. Et ita in qualibet materia quadrupliciter captatio potest inveniri. Est autem quandoque quod non ponitur salutatio, sicut dictum est, vel causa reverentie, vel causa indignationis. Si causa reverentie, tunc pro salute utimur hiis verbis cum [h]ac conjunctione: salutem et vestigia pedum osculari, vel sanctitate sue verticem inclinatum, vel offensos sibi sue domare brachio potestatis. Si causa indignationis removeatur, talia sunt dicenda: errata corrigere, vel lacivie finem aponere, vel salutem secundum exigentiam meritorum, vel hostis multiciens scribit hosti, et cum debeat dicere salutem, dicit dolorem vel langorem, et hec de captatione sufficiunt.

Sequitur de proverbio. Proverbium in rethorica dicitur communis sententia, quia communiter tangit omnes, ut cum dicitur serviet eterno qui parvo nescit uti. Et est notandum quod in literis curialibus raro utimur proverbis. Est autem quintuplex modus inveniendi proverbium in omni materia. Quoniam quandoque sumitur a qualitate mittentis, quandoque a qualitate recipientis, vel a totius tenore materie, vel ab affectuositate animi, vel ab aliqua similitudine, ut si clericus scribat episcopo ut beneficiet ipsum. A qualitate mittentis sumitur proverbium: quem necessitatis afficit inopia majore petit beneficio sublevari. A tenore materie sic: non solum personis providendum est de prebendis, sed etiam prebendis providendum est de personis. Ab affectuositate animi sic: quos Deus voluit precesse populo est ut eos diligit presumendum. A similitudine sic: Sicut margarita inter gemmas est laudabilior, sic inter ceteras virtutes est laudabilior succurrere indigenti. Item, si pater scribat filio, a mittente sic sumitur proverbium: equitatis censet iudicium ut ad suum filius recursum habeat genitorem. A recipiente sic: Ordo iuris pervertitur et nature cum viscera patris nullatenus moventur super filio mendicante. A tenore materie sic: preces nati dum juste fuerint cum affectu a patre recipi promeretur. Ab affectuositate animi sic: precioso dicavit munere fortuna filios quibus longo dierum spacio pater vivit. A similitudine sic: contra maris naufragium portum petit navita naufragus, et ad patrem confugit filius

tempore egestatis. Ita in qualibet materia potest inveniri proverbium, de quo sufficienter hec.

[En marge : De narratione]. Narratio est expositio rei geste et dicitur a narrando. Et ut in omni materia narrationem sit facilius invenire, sciendum est quod omnis scribens gaudet aut tristatur, aut petit aut consulit aut concedit aut negat aut minatur aut confirmat aut corrigit aut precipit aut hor(s)tatur aut insinuat, et secundum predictae narrande sunt narrationes in litteris et petitiones cum conclusionibus. Si scribat aliquis de gaudio proprio, talis erit narratio : *copiosas grates non sufficit impendere lingua nostra illi qui nobis licet in meritis tantum gaudium dignatus est impertiri*, vel sic incipiat : *Quanto magis per operis effectum fidelitatem vestram vel amicitiam vel fraternitatem vel dominium cognovimus, tanto libentius nostrum vobis vel tibi gaudium nunciamus, firmam spem fiduciamque gerentes quod quicumque nobis contingit vestra gratia sibi reputat accidisse*, vel sic : *magnificat anima mea Dominum, qui nos ex alto tam*

[Fol. 39 v°].

misericorditer visitavit quod lacrimas in risum, et dolorem in gaudium commutavit, et poterit gaudium specificari et dici : nobis contingit illud bonum, sic : Canonici talis ecclesie in abbatem vel archidiaconum vel episcopum vel archiepiscopum elegerunt primo, secundo, III, etc. cum igitur bonis nostris sine vobis minime perfrui debeamus, vel sic : Cum igitur tam persona nostra quam res nostre fidelitati vestre dedite sint concessae, vel sic : Bonis nostris fidelitas vel amicitia vel fraternitas participare meruerit, vos rogamus quatinus nostra non queratis tantummodo, sed accipiatis tamquam propria confidenter, vel nullatenus egeatis dum nos videritis habundare, vel res nostras non habendas sed proprias computatis.

[En marge : De conclusione]. Conclusio sic incipiet : *Enim vero, vel quoniam, vel si hoc feceritis, amicitiam vel dominium ad debitum venisse noverimus complementum.* Si de gaudio alieno scribatur, sic narratio : *cessit dolor, cessit tristitia et exultationis tempus accessit cum promotionem nostram vel electionem vel victoriam scivimus confidenter.*

Peticio : hinc est, vel cum igitur, vel presertim, vel quapropter, vel idcirco, vel quamobrem vos gloriam convenit dare Deo. Conclusio : *nam de sua gratia, non de nostris meritis hoc advenit.* Si de tristitia scribatur, talis erit narratio, si sit propria vel aliena, *usque ad animam doloris gladium pertransiit vel tacti sumus dolore cordis intrinsecus, cum nobis fuit de vestra tristitia facta fides, vel cum tales predones domum vestram bonis omnibus spoliaverunt, vel hanc molestiam intulerunt. Cum igitur tante et tam gravis molestie in oportunitati sive vestra et amicorum vestrorum.* Insinuatio : *ne consulere minime debeamus, rogamus atencius quatenus salubre consilium imponatis.* De petitione pro se vel pro alio : *non nostra merita, sed vestre benignitatis affluentia me induxit ut vestram benevolentiam vel nobilitatem vel fraternitatem vel dominium vel amicitiam omni cordis afflictione requiram ut in tali casu mihi vel nobis favorabilis existatis.* Pro alio sic : *quamvis tanta benignitate vos noverim habundare quod justa petens apud vos non indigeat precibus alienis, tamen de benignitate vestra vel amicitia confisus, ipsam requiro quatenus tale consilium vel auxilium impendatis, taliter quod vobis teneat ad gratiarum uberrimas acciones.* Petitio scolaris : *gravis et intolerabilis paupertatis necessitas me compellit ad benignitatis vestre subsidium convolare. Cum igitur me terra teneat aliena nec paupertatem possim ulterius sustinere, vos depono quatenus inedia mee benignitate solita consulatis.* De concessione. *litterarum vestrarum tenore didiscimus, vel ex insinuatione vestrorum apicum nobis constitit vos petentes quod in tali nostro negotio sive alterius liberaliter nos habere-mus petitioni nostre concedentes refragari. Cum igitur vestrum in omnibus diligamus commodum et honorem, vel sic : cum igitur in quibus possumus vestre adimplere proposuerimus beneplacitum voluntatis, vos rogamus quatenus ad nos confidenter recurrere minime postponatis, vel sic : quatenus in omni casu nobis quod placuerit iungatis, scitatur quod nunquam apud vos repulsam nostra petitio facietur.* De negatione pro iniuncta : *Mirari cogimur non modicum inde vobis tanta presumptio quod vestris literis nos rogetis, vel sic : cum vestra petitio apud*

nos passa fuerit totiens tot enormes repul-
sas, vel sic : cum bonum nostrum nunquam
dilexeritis, miramur qua fronte nos cir-
cumvenire precibus presumatis, cum igitur
non debeamus consilium vel auxilium
impedire nec velimus, vel : cum merita
vestra non exigant quod vobis servitium
impedamus, mandamus et consulimus
quatenus quod nobis facere nolueritis a
nobis minime requiratis. Negatio per
impotentiam. Teste Deo, cui parent om-
nia, vel noverit dilectio vestra quod preces
vestras libenti animo executioni manda-
vissemus si nobis facultas tunc temporis
affuisset, quod viva voce dicit vobis lator
presentium si pura uti voluerit veritate.
Vel sic : Negocium super quod nobis
scripsistis non potuimus ducere ad effec-
tum ; cum igitur non voluntas nobis defe-
cerit, sed facultas, rogamus atencius quod
dilectio vestra super hoc nullatenus con-
turbetur neque si locus fuerit propter hoc
nobis injungere desinat ; presens enim
negocium redimere presto sumus de con-
silio quanto magis vos ad invicem dileximus
usque modo, tanto libencius statui vestro
tribuere consilium opportunum. Vel sic :
licet a nobis in necessitate vestra voluerit-
is consilium postulare, tamen vestrum
inconveniens non possumus equanimiter
sustinere. Cum igitur, sicut audivimus,
multo sitis pondere debiti vel ludi calore
vel aliquo tali occupatus, dilectionem
vestram monemus et consulimus quatenus
taliter faciatis quod vobis et amicis vestris
vertatur in commodum et honorem. Vel sic :
quod amici vestri vobis non fiant vestris
meritis inimici. De comminatione. Ex-
cessus vestri non solum nobis vertuntur
in [ti]comodum et jacturam, verum etiam
nobis in dedecus et pudorem. Vel sic :
licet Elim¹ bonus existeret, quia excessus
filiorum corrigere noluit, fractis crinibus a
cella cornens expiravit ; cum igitur verbis
ac literis vos sepe monuerimus ut ab
errore solito postponatis animum revocare,
adhuc requirimus quatenus ab excessibus
desistatis, ne cogamur manus aponere
gravioras

[Fol. 40.]

alioquin noveritis vos ita corrigere quod

pena vestra redundabit pos[ter]is in exem-
plum. De confirmatione. Tales a nobis
postulaverunt ut pactum tale episco-
pali auctoritate confirmemus. Vel sic : solet
annuere pontificalis dignitas piis votis
et honestis petentium et favorem beni-
volum impertiri. Cum igitur tales a
nobis postulaverunt ut tale pactum inter
ip[s]os amicabilem licito dignemur nostris
litteris confirmare, nos, eorum precibus
benigne et misericorditer condescendimus,
annuentes ne lapsu temporis hujus rei
memoria evanescat nonnulli tamen homi-
num liceat ausu temerario contraire. Super
ecclesiasticis. Discretionem vel providentiam
nostra provisuri, talem a latere nostro ad
partes vestras dignum duximus transmi-
tendum ut de statu et conversatione vestra
inquirens que in vobis, tam in membris
quam in capite, si sint monachi, corrigat
que sunt corrigenda, et statuat que sunt
statuenda ; vestre itaque dilectioni vel
devotioni vel fraternitati districte preci-
piendo mandamus quatenus per dictum
legatum tanquam personam nostram hono-
rifice admitatis, quoniam in persona nostra
propria ad vos accedere non possumus
multis negociis impediti talem latorem
presentium vobis duximus transmittendum,
cui vices nostras duximus committendas,
dilectioni vel fidelitati vestre mandantes
precipimus quatenus quicquid vobis ex
parte nostra dixerit effectui mancipetis
vel plenius faciatis ratum enim etc. tanta
morum gravitate que orationibus nullatenus
indigens, vel sic... : quanto magis perso-
nam vestram diligimus, tanto securius
verbis ac literis admoveamus ad ea que
honori vestro pertinent facienda. Cum
igitur vos habere bonum scientia proposi-
tum et sic credam et inde omnia sine con-
surverint commendari, dilectionem vestram
atencius exhortamur quatenus laudabile
principium feliciori sine studeatis propi-
cius mancipare. De correptione. Cum
non luisse pudeat, sed in ludo persistere.
Vel sic : Quem tenerius diligimus impen-
sius est solitum castigare. cum igitur vos
corrigere teneamur cum dilectionis federe
tamen gradu consanguinitatis proximo
non ire motibus, sed correctionis lima vos
requirimus quatenus ab errore solito de-

sistatis ne redundet vobis in infamie detrimentum. De insinuatione. *Quoniam de statu nostro prospero vos credo non modicum gratulari.* vel sic : *status mei prosperitas vos hylares reddere consuevit ; ob hoc vobis fieri cupio manifestum me sanum et incolumen optata perfrui sospitate.* Vel sic : *Me corporis et anime sanitate divino munere congaudere et de vobis idem audire desidero et affecto.* Et hec sufficiant de narratione materie.

Tres sunt pedes¹ quibus utuntur versificatores, scilicet dactilus, spondeus, trocheus. In dictamine vero faciendo duobus utimur, scilicet spondeo et dactilo nec tamen dicimus pedes secundum productionem et correptionem, sed secundum

cursum quem habent dictiones. Omnis enim dissillaba dictio, sive sit longua, sive sit brevis, spondeus est et trissillaba dictio, si penultima sit brevis, dactilus est, ut *dominus*. Et sciendum quod plures dictiones dactilicas non ponimus continue, sed plures spondeos, neque clausula debet incipere a dactilo, sed compluribus spondeis. Item si velimus facere cursum in dictamine, precedant tres spondei vel quatuor et dimidius et sequatur dactilus. Finis vero clause desinat in duos spondeos. Sunt enim quatuor sillabe solum quelibet quod penultima sint longua, duo spondei, ut cum dicitur : venari² EXPLICIT SUMMA magistri GUILLELMI.

---

1. THUROT (*op. cit.*, p. 481) a donné, à partir d'ici la fin du *De dictamine*. Chose curieuse, il n'a pas su lire à l'explicit le mot *Summa*, dont les deux M sont des onciales majuscules d'un type, il est vrai, assez particulier. En conséquence, il a imprimé, avec un point d'interrogation, un absurde et incompréhensible *Sugigia*.

2. Corr. *venerari*.

NOMS PROVENÇAUX MENTIONNÉS DANS LA SUMMA

(Ordre alphabétique)

- Acer, page 199, c. 1.
Acostumansa, 208, c. 1.
Adimplement, 197, c. 1.
Agudesa, ibid.
Agula, 210, c. 1.
Ajustament, ibid. et 210, c. 2.
Alargament, 205, c. 1.
Alhudeca, 180, c. 2.
Amansa, 197, c. 1.
Amargament, 196, c. 2.
Amonestament, 210, c. 2.
Amplexa, 205, c. 1.
Apilament, 196, c. 1, 210, c. 1, 211, c. 1.
Aprosmansa, 196, c. 1.
Arasonament, 197, c. 1.
Archier, 196, c. 1.
Asaliment, 210, c. 1.
Atraement, 196, c. 1.
Aucelaire, 195, c. 1.
Aucha, 196, c. 2.
Auet, 195, c. 1.
Auras, 195, c. 2.
Aurelier, 196, c. 1.
Aurfres, 179, c. 1.
Austor, 196, c. 1.
Autesa, 197, c. 1, 198, c. 2, 200, c. 1.
Avellana, 181, c. 2.
- Bacon, 198, c. 1.
Balada, 169, c. 1.
Balansa, 175, c. 2, 197, c. 2.
Barataire, 197, c. 2.
Barbacana, 172, c. 1.
Barutel, 181, c. 2.
Batila, 210, c. 2.
Bec, 191, c. 2.
Belament, 210, c. 2.
Berruca, 177, c. 2.
Berugos, 194, c. 2.
Blanquet, 193, c. 2.
Bocla, 210, c. 1.
Borage, 197, c. 2.
- Borc, 194, c. 1.
Bordolaiga, 207, c. 1.
Borsa, 167, c. 2.
Brac, 202, c. 2.
Bragas, 203, c. 1.
Braguer, 198, c. 1.
Bren, 202, c. 2.
Buba, 209, c. 2.
Bufament, 202, c. 1, 210, c. 1.
- Cabido, 193, c. 1.
Cabiro, 193, c. 2.
Cabiscoil, 199, c. 2.
Cabramasa, 203, c. 1.
Caladura, 167, c. 2.
Calla, 199, c. 1.
Cambiaire, 198, c. 2.
Cambiament, 199, c. 1.
Camba, 177, c. 1.
Cambra, 199, c. 1.
Candelabre, 203, c. 1.
Capdal, 199, c. 2.
Capo, 194, c. 2.
Cauesa, 199, c. 1.
Caus, ibid.
Causigansa, 200, c. 1.
Causigolaire, 200, c. 1.
Causigolansa, 200, c. 1.
Cimenz, 198, c. 2.
Clenca, 171, c. 1.
Clota, 169, c. 1.
Cobriment, 210, c. 1.
Codena, 199, c. 1.
Cofort, 208, c. 1.
Cogombre, 199, c. 1.
Coisa, 198, c. 2.
Coissa, 203, c. 1.
Comaire, 198, c. 2.
Comanda, 201, c. 1.
Compana, 199, c. 2.
Companieir, 198, c. 2.
Concordable, ibid.

Concordansa, 199, c. 1.
 Consentiment, 210, c. 2.
 Contenment, 210, c. 2.
 Coregier, 200, c. 1.
 Cornela, 199, c. 2.
 Cortegaire, 206, c. 1.
 Cortina, 179, c. 1, 194, c. 1.
 Coto, 198, c. 1.
 Cugulada, 199, c. 2.
 Culier, 198, c. 2.
 Cunat, 192, c. 1.

Decorable, 202, c. 2.
 Defendement, 209, c. 1.
 Degastansa, 200, c. 1.
 Delgadesa, 203, c. 1.
 Deliaament, 201, c. 1.
 Demenable, 196, c. 2.
 Demenabetat, 196, c. 2.
 Demonstrator, 204, c. 1, 206, c. 1.
 Departiment, 210, c. 2.
 Desamparansa, 201, c. 1.
 Descordables, 200, c. 1.
 Desonor, 200, c. 2.
 Destral, 198, c. 1, 208, c. 1.
 Doptos, 195, c. 1.
 Durable, 206, c. 1.

Emplastre, 198, c. 2.
 Enansament, 206, c. 2.
 Encluge, 204, c. 1.
 Engoissar, 210, c. 1.
 Enlassament, 196, c. 1.
 Ensament, 206, c. 1.
 Entalentament, 210, c. 1.
 Entrebuicable, 207, c. 1.
 Entrecambiament, 196, c. 1.
 Ergol, 211, c. 1.
 Eriso, 203, c. 1.
 Escampable, 206, c. 2.
 Escampant, 201, c. 1.
 Escarauat, 199, c. 1.
 Escarbotador, 202, c. 1.
 Escolat, 209, c. 1.
 Escopiment, 201, c. 2.
 Escorsa, 199, c. 1, 208, c. 2.
 Escudella, 207, c. 1.
 Esgardable, 206, c. 2.
 Esparver, 178, c. 1.
 Espero, 199, c. 1, 209, c. 1.
 Esportella, 174, c. 1.
 Esquilla, 168, c. 2.
 Estausin, 192, c. 2.
 Esturon, 173, c. 2.
 Eugal, 198, c. 2.

Evasiment, 210, c. 2.
 Exportela, 198, c. 2.
 Fadia, 175, c. 2.
 Fala, 202, c. 2.
 Farcidor, 202, c. 2.
 Farinada, 207, c. 1.
 Fasensa, 198, c. 2.
 Faus, 202, c. 2.
 Faux, 209, c. 1.
 Feis, 204, c. 2.
 Feiras, 173, c. 2.
 Felonia, 202, c. 2, 208, c. 2.
 Fenol, 184, c. 2.
 Fermansa, 198, c. 1.
 Ferrol, 209, c. 2.
 Feutre, 185, c. 1.
 Filastra, 174, c. 2.
 Flasada, 205, c. 1.
 Flauso, 202, c. 2.
 Fogassia, 174, c. 2.
 Forlinat, 200, c. 2.
 Forsanaire, 198, c. 1.
 Forsania, 210, c. 2.
 Fossor, 205, c. 2.
 Frescs, 208, c. 1.
 Frevol, 204, c. 2.
 Froment, 202, c. 2.
 Frontal, 199, c. 2.

Gabia, 168, c. 2.
 Gaita, 202, c. 1.
 Garba, 171, c. 1, 205, c. 2.
 Garbeira, 178, c. 2.
 Gauta, 202, c. 2.
 Gautada, 181, c. 1.
 Gorgolo, 203, c. 2.
 Graneira, 208, c. 2.
 Granola, 191, c. 2.
 Grilos, 198, c. 2.
 Guisansa, 200, c. 2.

Jogos, 205, c. 2.

Lagana, 205, c. 2.
 Lansol, 205, c. 2.
 Lapassa, 203, c. 1.
 Leuda, 209, c. 2.
 Lin, 205, c. 2.
 Logier, 205, c. 2.
 Lol, 205, c. 1.
 Lundar, 205, c. 2.

Maleta, 173, c. 1.
 Malvatz, 204, c. 2.
 Manganer, 205, c. 2.

- Manias, 202, c. 2.
 Manjaire, 199, c. 1.
 Manteca, 180, c. 1.
 Mantel, 199, c. 1.
 Marge, 205, c. 2.
 Mascot, 204, c. 2.
 Melsa, 208, c. 1.
 Menespresament, 210, c. 2.
 Mesuransa, 200, c. 2.
 Moissonia, 199, c. 2, 210, c. 1.
 Moscalo, 198, c. 2.
 Mouto, 195, c. 1.
- Nespla, 184, c. 1.
 Neula, 168, c. 2.
- Oresesa, 200, c. 1.
 Orsol, 194, c. 1.
 Ostatges, 201, c. 1.
- Pairol, 205, c. 1.
 Parlament, 196, c. 1, 210, c. 1.
 Pascor, 209, c. 2.
 Plor, 201, c. 2.
 Polesa, 207, c. 2.
 Ponia, 198, c. 2.
 Popia, 171, c. 1.
 Portament, 205, c. 1.
 Portier, 204, c. 1.
 Pujament, 210, c. 1.
 Purgament, 201, c. 2.
- Rasquas, 203, c. 1.
 Rastel, 206, c. 1.
 Ratapenada, 209, c. 2.
 Raubaire, 206, c. 1.
 Raumas, 198, c. 1.
 Rauquesa, 207, c. 2.
 Rela, 192, c. 1.
 Remoli, 209, c. 2.
 Renda, 212, c. 1.
 Renou, 203, c. 1.
 Repapiament, 170, c. 1.
 Requirement, 210, c. 1.
 Roca, 198, c. 2.
 Ronon, 207, c. 2.
- Rouil, 207, c. 2.
 Rouilos, 185, c. 1.
- Sabata, 208, c. 1.
 Sabatier, 208, c. 1.
 Sagnador, 203, c. 1.
 Saüc, 192, c. 1.
 Seda, 192, c. 2.
 Sesoros, 199, c. 2.
 Sipa, 205, c. 1.
 Sonament, 198, c. 1, 210, c. 2.
 Suea, 202, c. 2.
- Taca, 205, c. 1.
 Talo, 193, c. 2, 199, c. 1.
 Tapit, 193, c. 2.
 Taverner, 198, c. 2.
 Tensonegansa, 196, c. 1.
 Teral, 195, c. 1.
 Tolement, 210, c. 1.
 Torbel, 209, c. 1.
 Tornei, 193, c. 2.
 Trabucaire, 207, c. 1.
 Trapa, 172, c. 2.
 Traut, 200, c. 1.
 Trecament, 201, c. 1.
 Trencansa, 197, c. 1.
 Trobament, 196, c. 2.
 Trompador, 197, c. 2.
 Trompaire, 199, c. 2.
 Trompairitz, 197, c. 2.
 Trompament, 210, c. 2.
 Truel, 209, c. 1.
 Trufas, 167, c. 1.
- Unsa, 200, c. 2.
- Vendable, 210, c. 1.
 Vental, 185, c. 1, 194, c. 1.
 Vertel, 194, c. 1.
 Vesi, 197, c. 1.
 Vestiari, 194, c. 1.
 Villa, 196, c. 1.
 Volament, 210, c. 1.
 Vori, 202, c. 1.
 Voutor, 209, c. 2.

AUTOUR DU MOT *CHRISTIANITAS* ¹

C'est l'appel « à l'examen des textes plus nombreux » fait par M. Hélin à la fin de son article *Christianitas* (*ALMA XXIX*, p. 229 sqq.), qui a donné occasion à ces quelques remarques concernant l'emploi du mot dans le latin médiéval en Pologne.

La notion d'une communauté chrétienne d'une étendue plus ou moins large — telle qu'elle a été relevée par l'auteur dans son analyse minutieuse et pénétrante de plusieurs exemples — peut trouver aussi sa confirmation dans les matériaux polonais.

Le mot s'approche tantôt au sens de l'état chrétien :

apud oratores regum et principum et Christianitatum (SSrSil VIII p. 229, a. 1463)

tantôt il désigne l'ensemble des fidèles demeurant sur un certain territoire :

in Britannia... tunc pene tota Christianitas deleta est (MARTIN. OP. Chr. 183)

ou bien il a l'acception moins précise, qu'on pourrait rendre par le pluriel du nom *Christianus* :

ad dampna eadem exsoluenda in Iudea uel in Cristianitate
à qui correspond quelques lignes auparavant l'expression *apud Cristianos uel Iudeos* (KodKKr II p. 79, a. 1381).

Quant aux notions abstraites, il est à remarquer qu'à côté de l'acception la plus répandue, celle de la foi chrétienne on comprend par le mot *Christianitas* aussi l'honnêteté ou la morale chrétienne :

promittent... arbitri sub fidelitate et Christianitate sua (CodPom I p. 792, a. 1248).

C'est la signification qui s'approche d'ailleurs de celle relevée par M. Hélin dans l'extrait des *Gesta abbatum Sancti Trudonis* :

Sine crimine et absque nota aliqua Christianitatis suae.

Cracovie

Danuta TURKOWSKA

1. En marge de l'article de M. HÉLIN (*ALMA XXIX*, p. 229 sqq.).